

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

จำนวน 2 เล่ม

พ.ศ. 2557

รายงานการวิจัย

ชื่อเรื่อง พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง
จังหวัดสงขลา

Cultural Tourism to Development in Boyang Subdistrict Songkhla Province

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้รับเงินอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณกองทุนวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

พ.ศ. 2557

ชื่องานวิจัย   พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบ่อ่าง อำเภอมือง จังหวัดสงขลา
 ผู้วิจัย   ชลธิพร ทวีศรี
 คณะ   มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 ปี   2561

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบ่อ่าง อำเภอมือง จังหวัดสงขลา” มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนตำบลบ่อ่าง จังหวัดสงขลา และผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นกับชุมชนตำบลบ่อ่าง จังหวัดสงขลา โดยอาศัยการวิเคราะห์ จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ เนื้อหาครอบคลุมทางด้านประวัติศาสตร์ตำบลบ่อ่าง ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนของตำบลบ่อ่าง

ผลการวิจัยพบว่า ตำบลบ่อ่าง อำเภอมือง จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นพหุสังคม ที่มีทั้งชาวจีน ชาวมุสลิม และคนพื้นเมืองอาศัยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะย่านเมืองเก่า ถนนนครนอก ถนนนครในและถนนไทรบุรี มีร้านอาหารมากมายไปตลอดสองข้างทาง และมีหลากหลายตามวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างที่อยู่อาศัยของแต่ละกลุ่มที่ถูกสร้างสรรค์ออกมาตามรูปแบบวัฒนธรรมของตนเอง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ตำบลบ่อ่างจึงเป็นอีกพื้นที่ที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่น่าสนใจ มีชื่อเสียงและเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวได้ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอบ่อ่าง ส่วนใหญ่มักเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับบริบททางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น ถนนคนเดิน เขาตั้งกวน ย่านเมืองเก่า ศาสนสถาน นอกจากนั้นประเพณี เทศกาลต่างๆ ที่ถูกจัดตลอดปี รวมทั้งการเข้ามาสนับสนุนและมีส่วนร่วมจากภาครัฐและเอกชน แม้ว่าการท่องเที่ยวจะส่งผลดีต่อชุมชนอย่างหลายด้านจากการพัฒนาให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงถนน ภูมิทัศน์ ให้มีความสวยงาม แต่อย่างไรก็ตามหากไม่มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพตำบลบ่อ่างอาจเจอกับปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาขยะ และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาจนกลายเป็น เหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น หลวงพระบาง ฮอยอัน เป็นต้น

เลข Bib#	1142805
วันที่	26. เม.ย. 2562
เลขเรียกหนังสือ	915.93 847 พ

Research Title	Cultural Tourism to Development in Boyang Subdistrict Songkhla Province
Researcher	Chuleeporn Taweesri
Faculty	Faculty of Humanities and Social Sciences
Year	2018

Abstract

Research “Cultural Tourism to Development in Boyang Subdistrict Songkhla Province” intended to study the development of cultural tourism in Bo Thong district, Muang district, Songkhla province, The impact of Cultural tourism on the community of Bo Yang district based on the analysis of relevant research papers. Historical information, covering the historical district of Bo Yang. The social, cultural and lifestyle aspects of the community living in Bo Yang district.

The research found that Bo Yang district, Muang district, Songkhla province is a multifaceted area. The Chinese, Muslims, and natives have lived together since the past. The Old City, Nakhonnok St, Nakhonnai St and Saiburi Rd There are many restaurants on both sides and cultural diversity and The architecture of the residential building of each group was originally created in the style of their own culture, etc. So, Bo Yang is another area that can develop cultural tourism to be interesting. Famous and popular tourist destinations The cultural attractions of Bo Yang Most of the attractions are related to the local historical context such as the Night Market, TangKuan Hill, Old Town, religious places Including the support and participation from the public and private Although tourism has benefited many communities from developing into a tourist attraction such as improving the landscape, the landscape is beautiful However, if there is no effective tourism management the district may encounter problems such as traffic problems, Crime issues, garbage problems, and rapid changes that have arisen from development to becoming Other attractions such as Luang Prabang, Hoi An etc.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบ่ออย่าง อำเภอมือง จังหวัดสงขลา” เกิดขึ้นจากการต้องการทำความเข้าใจบริบททางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจภายในตำบลบ่ออย่าง อำเภอมือง จังหวัดสงขลา ให้มากขึ้นและมีความคาดหวังจะนำผลจากการศึกษามาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการเรียนการสอน รวมทั้งคาดหวังว่าการทำวิจัยนี้จะทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจสถานการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในจังหวัดสงขลาได้มากขึ้นอีกด้วย งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จได้จากความกรุณาอาจารย์สิทธิพร ศรีผ่องเรื่องข้อมูลที่สำคัญของบ่ออย่าง รวมทั้งคำปรึกษาที่ดีทุกๆ เรื่องและกำลังใจที่ตลอดการดำเนินงาน ขอคุณอาจารย์ทิวาพร จันทร์แก้ว และอาจารย์หทัยกาญจน์ วิริยะสมบัติ ทั้งกำลังใจและคำปรึกษารวมทั้งความช่วยเหลือด้วยอื่นๆ จนทำให้งานวิจัยสำเร็จลงได้ ขอคุณนายศักดิ์ดา จาระนัย สำหรับการช่วยพิมพ์เอกสารและแบ่งเบาภาระงานอื่นๆ ให้เบาลง ขอคุณนางสาวแสงดาวโสละ และนางสาวเครือวัลย์ ไชยสุวรรณ ที่ช่วยลงพื้นที่เก็บข้อมูลและแบ่งเบาภาระงานต่างๆ จนทำให้มีเวลาทำวิจัยมากขึ้น และขอคุณทุกคนที่ไม่ได้กล่าวถึงแต่มีส่วนช่วยเหลือจนทำให้งานวิจัยสำเร็จ

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอให้งานวิจัยฉบับนี้สามารถใช้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นที่สนใจไม่มากนักน้อย หากข้อมูลใดที่ผู้วิจัยนำมาใช้คลาดเคลื่อนจากความจริง หรืออาจไม่ได้อ้างอิงถึงแหล่งข้อมูลอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยขออภัยไว้ ณ ที่นี้

ชุลีพร ทวีศรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

กันยายน 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญภาพ	จ
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
ขอบเขตของโครงการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	29
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
ตำบลบ่อ่างในฐานะเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	41
กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในตำบลบ่อ่าง	45
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	62
บรรณานุกรม	71
ประวัติผู้วิจัย	74

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
รูปภาพที่ 1 ตลาดน้ำคลองแดน	6
รูปภาพที่ 2 อาณาเขตตำบลบ่อยาง	21
รูปภาพที่ 3 แผนที่สถานที่ท่องเที่ยว ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา(ปัจจุบัน)	21
รูปภาพที่ 4 บริเวณชายหาดและลานกิจกรรมด้านหน้าชุมชนเก้าเส้ง(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	43
รูปภาพที่ 5 ด้านหน้าวัดมัชฌิมาวาส หรือ วัดกลาง (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	44
รูปภาพที่ 6 ด้านหน้ามัสยิดบ้านบน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	44
รูปภาพที่ 7 ตึกสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกีส บนถนนนางงาม(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	45
รูปภาพที่ 8 ตึกสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกีส บนถนนนางงาม(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	46
รูปภาพที่ 9 ประตูเมือง(สร้างใหม่) อยู่ระหว่างถนนนครนอก-นครใน(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	46
รูปภาพที่ 10 ร้านค้ามี บนถนนนครใน(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	47
รูปภาพที่ 11 ร้านอาหารที่ได้รับความนิยม บนถนนนครใน(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	47
รูปภาพที่ 12 รูปภาพอาคารและร้านอาหารบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมือง บนถนนนางงาม(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	48
รูปภาพที่ 13 กำแพงเมืองเก่าบริเวณด้านข้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	49
รูปภาพที่ 14 ถนนบริเวณด้านข้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ(ปัจจุบัน)ในช่วงเวลาปกติ จังหวัดสงขลา	49
รูปภาพที่ 15 ถนนคนเดินบริเวณ บนถนนระหว่างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกับกำแพงเมือง (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	50
รูปภาพที่ 16 ชายหาดและลานกิจกรรมบริเวณชุมชนเก้าเส้ง จังหวัดสงขลา	51
รูปภาพที่ 17 ส่วนหน้าของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสงขลา	51
รูปภาพที่ 18 พิพิธภัณฑท์ธำมรงค์ (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	52
รูปภาพที่ 19 ป้ายย่านเมืองเก่า จังหวัดสงขลา	53
รูปภาพที่ 20 ร้านขายขนมดั้งเดิม บริเวณถนนนางงาม จังหวัดสงขลา	53
รูปภาพที่ 21 ร้านค้าและตึกดั้งเดิมบนถนนนางงาม จังหวัดสงขลา	54
รูปภาพที่ 22 “Street Art” ภาพวาดบนผาผนังตึกเก่า จังหวัดสงขลา	54
รูปภาพที่ 23 ร้านค้าและตึกดั้งเดิมบนถนนนางงาม จังหวัดสงขลา	55
รูปภาพที่ 24 ร้านค้าและตึกดั้งเดิมบนถนนนางงาม จังหวัดสงขลา	55
รูปภาพที่ 25 บริเวณด้านหน้าของโรงสีแดง บนถนนนครนอก(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	56
รูปภาพที่ 26 บริเวณด้านในของโรงสีแดง บนถนนนครนอก(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	56
รูปภาพที่ 27 บริเวณด้านหน้าสถานีรถไฟขึ้นเขาดังกวน(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	57
รูปภาพที่ 28 บริเวณด้านหน้าของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง บนถนนนางงาม จังหวัดสงขลา	58

สารบัญภาพ(ต่อ)

รูปภาพที่ 29 บริเวณด้านหน้าของวัดมัชฌิมาวาส(วัดกลาง) บนถนนไทรงาม จังหวัดสงขลา	59
รูปภาพที่ 31 บ้าน ตึก อาคาร เก้าที่มีการปรับปรุงบนถนนนางงาม (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	63
รูปภาพที่ 32 บ้าน ตึก อาคาร เก้าที่มีการปรับปรุงบนถนนนครนอก (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	63
รูปภาพที่ 33 บ้าน ตึก อาคาร เก้าที่มีการปรับปรุงเพื่อธุรกิจบนถนนนครใน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	65
รูปภาพที่ 34 บ้าน ตึก อาคาร เก้าที่มีการปรับปรุงเพื่อธุรกิจบนถนนนครใน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	65
รูปภาพที่ 35 บ้าน ตึก อาคาร เก้าที่มีการปรับปรุงเพื่อธุรกิจบนถนนนครใน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	66
รูปภาพที่ 36 บ้าน ตึก อาคาร เก้าที่มีการปรับปรุงเพื่อธุรกิจบนถนนนครใน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	66
รูปภาพที่ 37 รถติดในบริเวณเขตเมืองเก่า (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	67
รูปภาพที่ 38 ร้านค้าและสถานบันเทิงบริเวณชายหาดสมิหลา (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา	67
รูปภาพที่ 39 อาคารสไตล์ซิโนโปรตุกีส ย่านเมืองเก่า ตำบลบ่อยาง จังหวัดสงขลา	69
รูปภาพที่ 40 ตลาดนัดชุมชน แสดงวิถีดั้งเดิมชุมชน ตำบลบ่อยาง จังหวัดสงขลา	69

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1 ลักษณะโดยสังเขปของกลุ่มคนในวัฒนธรรม จีน พุทธ อิสลาม	32
ตารางที่ 2 เทศกาล ประเพณี 12เดือน ของ ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	60

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เพราะรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่มีมูลค่ามหาศาล มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและเป็นตัวกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดการขยายตัว สามารถแก้ไขปัญหาค่าความยากจนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในส่วนท้องถิ่น เพราะการท่องเที่ยวนั้นนอกจากจะนำไปสู่การสร้างอาชีพของคนในท้องถิ่นหรือการกระจายรายได้ไปยังส่วนต่างๆ การท่องเที่ยวยังมีส่วนในการทำให้เกิดระบบการคมนาคม ระบบสาธารณสุขที่ดีขึ้น อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ตัวเลขรายได้จากการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต จากการสำรวจรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2555 พบว่ารายได้โดยรวมทั้ง 5 ปี ประมาณ 5,900 ล้านบาท¹ ด้วยเหตุนี้ทำให้ในหลายประเทศล้วนตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยว มีการใช้การท่องเที่ยวมาเป็นแผนในการพัฒนาประเทศในระยะยาว เช่น สิงคโปร์ พม่า สเปน ลาว เวียดนาม เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น โดยเฉพาะประเทศไทย เห็นได้จากการมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวออกมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เช่น Amazing Thailand, Unseen Thailand, เที่ยวไทยหัวใจใหม่ เป็นต้น

จังหวัดสงขลาเป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเลตะวันออกที่มีความสำคัญทั้งในอดีตและปัจจุบัน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมืองสงขลามีฐานะเป็นหัวเมืองทางบกขีใต้ที่มีความสำคัญเมืองหนึ่ง คือเป็นเมืองศูนย์กลางทางการค้ากับต่างชาติ ด้วยเหตุนี้ทำให้เมืองสงขลามีวัฒนธรรมที่หลากหลายรวมทั้งชุมชนของชาวต่างชาติจำนวนมากไม่น้อย เช่น ชาวจีน ชาวมลายู(มุสลิม) และชาวตะวันตก(โปรตุเกส) โดยเฉพาะบริเวณตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา

บ่อยาง หรือ ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาในปัจจุบัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2385 ได้มีการอพยพของผู้คน ทั้งชาวจีน ชาวมุสลิม คนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนเข้ามาตั้งถิ่นฐานจำนวนมาก ทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ท่ามกลางความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม พัฒนาการชุมชนในตำบลบ่อยางมีสองชุมชนที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจนคือ ชุมชนถนนนครนอก-นครใน คือบริเวณที่ชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ กับ ชุมชนบ้านบน คือบริเวณที่ชาวไทยเชื้อสายมุสลิมอาศัยอยู่ ซึ่งทั้งสองชุมชนก็จะมีชาวไทยพุทธปะปนรวมอยู่ด้วย ทั้งสองชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในเรื่องวัฒนธรรมและเชื้อชาติ ศาสนา ความแตกต่างนี้ได้สะท้อนออกมาในด้านต่างๆ เช่น สถาปัตยกรรม ประเพณี ความเชื่อ อาหารการกิน และการประกอบอาชีพ เป็นต้น ปัจจุบันจะเห็นว่าตลอดสายของถนนนครนอก-นครนอกจะประกอบไปด้วยศาสนสถานสำคัญๆ ตามความเชื่อของชาวจีน เช่น ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ศาลเจ้าลี้เล้งเตียน และศาลเจ้าตั้งเซ่งอ่อง รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายจีน ไม่ว่าจะเป็น ที่อยู่อาศัย

¹ กรมการท่องเที่ยว.ออนไลน์.

ร้านค้า ส่วนบริเวณชุมชนบ้านบนอันเป็นที่อยู่อาศัยของชาวมุสลิมมีมัสยิดอุสาสนอิสลาม และในขณะเดียวกันทั้งสองชุมชนนี้ก็ถูกล้อมรอบไปด้วยวัดของชาวไทยพุทธ เช่น วัดเลียบ วัดกลาง หรือ วัดมัชฌิมาวาส วัดยางทอง เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ในฐานะที่ตำบลบ่ออย่างเป็นเหมือนศูนย์กลางที่ตั้งของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวสงขลาไว้ รวมถึงยังเป็นพื้นที่ที่สามารถบอกเล่าพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลาผ่านสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนที่หลากหลายเอาไว้มากมาย รวมทั้งยังเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของเมืองสงขลามาดั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้ตำบลบ่ออย่างมีเหมาะสม สามารถที่จะใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของเมืองสงขลาได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นในการศึกษาเรื่อง พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบ่ออย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำความเข้าใจพัฒนาการของการท่องเที่ยวของเมืองสงขลา และวัฒนธรรมของชาวสงขลา ที่อาศัยอยู่บริเวณตำบลบ่ออย่าง รวมถึงบริเวณข้างเคียงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ในฐานะ “หัวเมืองเก่าที่ทรงคุณค่าทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คน” ที่สำคัญอีกเมืองหนึ่งของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการการท่องเที่ยวของประเทศไทย และชุมชนตำบลบ่ออย่าง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ สถานที่ กิจกรรม วัฒนธรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมถึงความสำคัญในชุมชนต่างๆ ในตำบลบ่ออย่าง จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาผลกระทบทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของคนในตำบลบ่ออย่าง จังหวัดสงขลา จากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ตำบลบ่ออย่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา รวมไปถึงบริเวณใกล้เคียงที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อทำการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนบ่ออย่างจากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงศึกษาถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ที่มีต่อชุมชนและผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลบ่ออย่าง จากการกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของคนในชุมชนต่างๆ ในตำบลบ่อทราย จังหวัดสงขลา
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของตำบลบ่อทราย จังหวัดสงขลา
3. ทำให้ทราบถึงผลกระทบทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของคนในตำบลบ่อทราย จังหวัดสงขลา จากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
4. สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลบ่อทราย จังหวัดสงขลา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คำบทย่างและความสำคัญของการท่องเที่ยว

ปัจจุบันจังหวัดสงขลากลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักทั้งในหมู่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรม-ประเพณี และสถานที่ที่ทันสมัย ซึ่งหมายถึงศักยภาพของสงขลาเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมและเอื้อให้เกิดปรากฏการณ์นี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับภาครัฐและเอกชนต่างๆ เข้ามาส่งเสริมด้วยเช่นกันจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์รวมทั้งการศึกษาในรูปแบบงานวิจัย หนังสือ ตำรา ที่เกี่ยวกับความเป็นมาของจังหวัดสงขลาที่มีมากพอสมควร ดังนั้นงานวิจัยนี้ไม่ใช่งานวิจัยที่เน้นเนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์ของสงขลาเท่าไรนัก แต่จะเป็นการมองประวัติศาสตร์เพื่อเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวของสงขลา ทั้งในด้านพัฒนาการของการท่องเที่ยว และอะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดสงขลาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

แนวความคิดในการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับการเดินทางท่องเที่ยวอย่างปัจจุบันเกิดขึ้นหลังยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา ด้วยปัจจัยหลายอย่างที่เอื้ออำนวยมากขึ้น เช่น เวลา รายได้ การคมนาคม เป็นต้น ในอดีตจนถึงปัจจุบันการเดินทางถือว่าเป็นกิจกรรมปกติทั่วไปของการดำเนินชีวิตมนุษย์ทุกคนแม้จะมีเป้าหมายและข้อแม้ และรูปแบบการเดินทางที่แตกต่างกันไปก็ตาม เช่น ในยุคก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมผู้คนเดินทางไปต่างถิ่น หรือสถานที่ต่างๆ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายจากครอบครัว จากเจ้านาย จากการทำงาน ผลที่ได้จากการเดินทางคือการได้เห็นสถานที่ใหม่ๆ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน และวัฒนธรรมใหม่ๆ เป็นต้น

สำหรับปัจจุบัน การท่องเที่ยวถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่น้อยไปกว่าเรื่องอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะอิทธิพลและผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวเองที่กระทบต่อสังคมในหลายๆ ด้าน เช่น การสร้างงาน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้คนเริ่มสนใจและพยายามศึกษาเรื่องของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้น และกำลังจะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต อย่างเช่น ความหมายของการท่องเที่ยวได้มีการศึกษาและให้ความหมาย คำจำกัดความมากมาย เช่น ในงานศึกษาของ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล(2553) ที่ได้รวบรวมเอาความหมายของการท่องเที่ยวเอาไว้

แมคคินทอชและโกลดเนอร์ กล่าวว่าการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการนั้นหนาการรูปแบบหนึ่ง โดยเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

ปรีชา แดงโรจน ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำและเป็นการเดินทางที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยไม่คำนึงวาระยะทางนั้นจะไกลหรือใกล้และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่รวมทั้งยังมีการให้คำจำกัดความเพิ่มไว้อีกด้วยว่า

จุดมุ่งหมายของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวต้องมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพและไม่อยู่ประจำ แต่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวตามความหมายขององค์การสหประชาชาติในคราวประชุมวาทะการเดินทางและท่องเที่ยว ณ กรุงโรมเมื่อ พ.ศ. 2506 ว่าด้วยการท่องเที่ยว หมายถึงกิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการ คือ

1. ต้องมีการเดินทาง
2. ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน
3. ต้องมีจุดหมายของการเดินทาง²

เป็นต้น

นอกจากนั้น นิคม จารุมณี(2536) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ความหมายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท มีทั้งธุรกิจ ทางตรงและทางอ้อม ที่มีไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่สามารถทำให้เกิดการหมุนเวียนทาง เศรษฐกิจขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในประเทศอีกด้วย

2.1.1 ลักษณะของการท่องเที่ยว

เนื่องจากการท่องเที่ยวกลายเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินชีวิต ทำให้การท่องเที่ยวได้จากเดิมคือ การเดินทางไปยังสถานที่ใดที่หนึ่งเพื่อพักผ่อนหรือพักผ่อนหย่อนใจนั้นอาจไม่เพียงพอหรือไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการและรสนิยมของมนุษย์ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ดีเท่าไรนัก และนอกจากนั้นจะ เห็นได้ว่าในปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเกิดขึ้นมากมายแห่งทั้งที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติและ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นประกอบกับการท่องเที่ยวได้กลายเป็นอุตสาหกรรมที่พยายามพัฒนาตนเองให้มีความ ครบวงจรเพื่อสามารถตอบสนองความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้มีงาน วิชาการได้พยายามแบ่งประเภทและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อแสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันการท่องเที่ยวมี รูปแบบที่เปลี่ยนไปและมีหลากหลายมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของรสนิยมและพฤติกรรม ของมนุษย์ที่แตกต่างกันให้มีทางเลือกในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความสุขแก่ตนเองมากที่สุด เช่น งานศึกษาของ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล อธิบายไว้ว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีหลายลักษณะด้วยกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจุดหมายปลายทางกิจกรรมในการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งประสบการณ์ของ นักท่องเที่ยวที่จะได้จากการเที่ยว ทำให้นักวิชาการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้มีการแบ่งหรือ แยกประเภทของลักษณะการเที่ยว ได้เป็น 7 ประเภท³ ดังนี้

² พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล.(2553). การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัด ปทุมธานี. หน้า 8.

³ อุดม เขยกิจวงศ์และคณะ. (2548). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. หน้า 42-49.

1. การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขันกีฬา เล่นกีฬาแข่งน้ำแร่รักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจ
2. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Intensive tourism) เป็นการท่องเที่ยวจัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เป็นสวัสดิการของหน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่างๆ เพื่อดูงาน การสันทนาการโดยหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด
3. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ (Historical tourism) เป็นการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์และโบสถ์เก่าๆ ที่เป็นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์โบสถ์วิหาร วังต่างๆ
4. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business tourism) มีลักษณะเด่นคือการประชุมหรือพบปะกัน หรือการสัมมนาซึ่งมักจะรวมการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ ด้วย
5. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรม (Culture tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและในบางครั้งเข้าร่วมวิถีชีวิตเก่าๆ ที่หาได้ยาก ท่องถิ่นเก่าๆ ที่มีความน่าสนใจเป็นที่ดึงดูดความสนใจ
6. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตเห็นแสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ซึ่งรวมทั้งการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่างๆ
7. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์แต่เน้นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าเน้นที่ชาติพันธุ์มนุษย์การกลับคืนสู่ธรรมชาติและ การชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพ
8. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและเรียนรู้หาประสบการณ์ที่ไม่สามารถหาได้ในห้องเรียน⁴

ในการแบ่งการท่องเที่ยวออกเป็นประเภทต่างๆ นั้น เป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะความคุ้มค่าหรืออาจเป็นเพราะเพื่อให้การท่องเที่ยวมีสาระหรือให้ความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งการพยายามสร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงโทษและประโยชน์ของการเที่ยวและผลจากการมาเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ที่รัฐ หรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวต้องการสร้างสรรค์ขึ้นมา

รูปภาพที่ 1 ตลาดน้ำคลองแดน

ที่มา: <http://www.thebestinsure.com/>. สืบค้นวันที่ 5 กันยายน 2559

⁴ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล.(2553). แหล่งเดิม. หน้า 10.

เนื่องจากในปัจจุบันมีการให้ความหมายและนิยามการท่องเที่ยวโดยนำเป้าหมายและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้มาแบ่งและให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวออกเป็นรูปแบบต่างๆแล้วนั้น องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ตามธรรมชาติและถูกสร้างขึ้น หรือวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ที่ดึงดูดและน่าสนใจ

ซึ่งในปัจจุบันสามารถแบ่งย่อยเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายรูปแบบตามแนวความคิดและวัตถุประสงค์แต่ในที่นี้ แบ่งประเภททรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ลักษณะ โดยยึดเป้าหมายการไปชมของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำตก ภูเขา ทะเล ป่าไม้ ฯลฯ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ทรัพยากรทั้งสองลักษณะต่างก็ต้องมีต้นทุนในการดูแลรักษาเหมือนกัน คุณภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจำเป็นต้องได้รับการดูแลรักษาในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รวมทั้งการวางมาตรฐานการดูแลรักษาทรัพยากรดังกล่าว เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งเปราะบางได้

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคม และทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านบันเทิงและพลัดเพลิน

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ หมายถึง วัฒนธรรม วิถีชีวิตหรือเหตุการณ์ที่สืบสานกันมาตั้งแต่อดีต โดยส่วนใหญ่การนำเสนอประวัติศาสตร์ในรูปของทรัพยากรท่องเที่ยวจะอยู่ในรูปของโบราณสถาน โบราณวัตถุและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้คือ

2.1.1 สงคราม เช่น กำแพงเบอร์ลินที่กั้นระหว่างเบอร์ลินตะวันออกและเบอร์ลินตะวันตกในเยอรมนีและสะพานข้ามแม่น้ำแควจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

2.1.2 ศาสนา เช่น บุโรพุทโธ ในอินโดนีเซีย พุทธคยา ในอินเดีย นครวัด นครธมในกัมพูชา

2.1.3 ผู้คนที่อาศัยในท้องถิ่น เช่น บ้านวิลเลียม เช็คสเปียร์ในอังกฤษ อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีจังหวัดนครราชสีมา

2.1.4 ชนชั้นการปกครอง (รัฐบาลหรือพระมหากษัตริย์) เช่น อาคารรัฐสภาของสหรัฐอเมริกาในกรุงวอชิงตัน ดีซี พระราชวังบัคกิงแฮม ในอังกฤษ พระราชวังบางปะอิน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมและสังคม แต่ละประเทศต่างก็มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ทั้งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ลักษณะความเป็นอยู่ของผู้คน ภาษา เทศกาล ประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา ศิลปหัตถกรรม การแต่งกาย การละเล่น การบันเทิงต่างๆ สภาพบ้านเรือน เป็นต้น และที่เป็นนามธรรม ที่แสดงออกทางด้านความคิด ความเชื่อทัศนคติภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

2.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านบันเทิงและความเพลิดเพลิน ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ หมายถึง สถานที่หรือกิจกรรมที่สร้างความบันเทิงและความเพลิดเพลินให้นักท่องเที่ยวทุกประเภท อาทิ สวนสาธารณะ สวนสนุก แหล่งบันเทิงยามค่ำคืน โรงละคร โรงภาพยนตร์ เป็นต้น⁵

สำหรับการศึกษางานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในตำบลบ่อ่าง จังหวัดสงขลา ดังนั้นจึงขอยกเพียงประเด็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านต่างๆ มาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาให้เกิดความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้นดังต่อไปนี้

2.1.3 ความหมายและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพาและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ นอกจากนั้นยังเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพาและไม่สามารถแยกออกจากกันได้

งานของพรทิพย์ กิจเจริญไพศาล(2553) ให้ความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบเฉพาะอาศัยวัฒนธรรมเป็นสิ่งจูงใจ การท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมเป็นการเข้าไปสัมผัสกับประเพณี ทัศนคติ และแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมนั้นๆ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ทั้งที่มีมานานและที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะที่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้คนที่สั่งสม สืบสาน ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่และบริบทของสังคมวัฒนธรรม ซึ่งหมายรวมไปถึงการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน แม้รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ยังไม่เป็นที่นิยมของนักนิยมของนักลงทุนเพราะอาจไม่สร้างผลกำไร แต่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่เข้ามาช่วยเสริมความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและสำนึกร่วมของชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาจากการเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น โดยให้ความสำคัญกับระบบความหมายและคุณค่าของวิถีชีวิตมากกว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจ และมุ่งอธิบายความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอย่างเชื่อมโยงกับภูมินิเวศและกำกับด้วยภูมิธรรมที่ลึกซึ้ง

พะยอม ธรรมบุตร(2548) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่(จุดหมายปลายทาง)ท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจวิถีชีวิต

⁵ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล.(2553). แหล่งเดิม. หน้า 18-25.

ด้านต่างๆ วัฒนธรรม ศิลปกรรม งานหัตถกรรม พิพิธภัณฑน์ มรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ต่างๆ ของท้องถิ่น

รสิกา อังกร(2549) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมายถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงดงามศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการ และแตกต่างจากชาติอื่น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบเฉพาะอาศัยวัฒนธรรมเป็นสิ่งจูงใจ การท่องเที่ยวเชิงสังคมและวัฒนธรรมเป็นการเข้าไปสัมผัสกับประเพณี ทัศนคติ และแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมนั้นๆ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ทั้งที่มีมานานและที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาของผู้คนที่สั่งสม สืบสาน ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่และบริบทของสังคมวัฒนธรรม ซึ่งหมายรวมถึงการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน แม้รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ยังไม่เป็นที่นิยมของนักนิยมนักลงทุนเพราะอาจไม่สร้างผลกำไร แต่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่เข้ามาช่วยเสริมความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและสำนึกร่วมของชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาจากการเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น โดยให้ความสำคัญกับระบบความหมายและคุณค่าของวิถีชีวิตมากกว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจ และมุ่งอธิบายความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอย่างเชื่อมโยงกับภูมินิเวศและกำกับด้วยภูมิธรรมที่ลึกซึ้ง⁶

“วัฒนธรรม” ตามความหมายของกระทรวงวัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจรรยาและขนบ วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงถึงวิถีชีวิตนั้นอาจมาจากเอกชน หรือคณะบุคคลทำเป็นตัวอย่าง แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันได้แก่ โบราณคดี และพิพิธภัณฑน์สถานต่างๆ สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมถึงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่างๆ ความน่าสนใจในเรื่องของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นรูปของดนตรีคลาสสิก ดนตรีพื้นบ้าน หรือดนตรีสากลร่วมสมัย การแสดง ละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ เทศกาลต่างๆ รวมถึงการบันเทิงและกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ วัฒนธรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี-วิถีชีวิต การแต่งกาย ภาษาและวรรณกรรม ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรมเก่าแก่

⁶ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล.(2553). แหล่งเดิม. หน้า 25.

โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมย่อย(The European Center for Traditional and Regional Cultures หรือ ECTARC)

ที่ตั้ง สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติของไทย แบ่งวัฒนธรรมตามเนื้อหาสาระออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ศิลปกรรม (The Arts) ได้แก่ ภาษา วรรณกรรม การละคร นาฏศิลป์ ดนตรี จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและศิลปะการแสดงอื่นๆ เป็นต้น
2. มนุษยศาสตร์ (Humanities) ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎหมาย การปกครอง ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ปรัชญา ศาสนา เป็นต้น
3. การช่างฝีมือ (Practical Craft) ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอ การจักสาน การทำเครื่องถม เครื่องเงิน เครื่องทอง เป็นต้น
4. กีฬาและนันทนาการ (Sports and Recreation) ได้แก่ มวยไทย กระบี่ กระบอง ตะกร้อ การละเล่นพื้นเมือง เป็นต้น
5. คหกรรมศิลป์ (Domestic Arts) ได้แก่ ระเบียบในเรื่องการกินอยู่ มารยาทในสังคม การแต่งกาย การตกแต่งเคหสถาน การดูแลเด็ก เป็นต้น

สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้นก็อาจจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นมาเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดในทางการท่องเที่ยว และยังจึงก่อประโยชน์ขึ้น 2 ทาง คือ การอนุรักษ์หรือสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจะต้องให้ความสำคัญในการให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนาหรือส่งเสริมในสิ่งที่เป็นของท้องถิ่นนั้นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่อยู่ภายในชุมชน เช่น การดึงผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเพื่อช่วยในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงานของรัฐช่วยสนับสนุน เป็นต้น ซึ่งประโยชน์ก็เพื่อสำหรับการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านและพัฒนาไว้เพื่อการท่องเที่ยว เพราะถ้าหากเมื่อสังคมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมแล้วงานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างก็มักจะถูกทำลายหรือสูญหายไปด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะความไม่จำเป็นหรือความไม่สะดวกต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่ตลอดจนอิทธิพลของความเจริญหรือความเป็นเมือง

ดังนั้น กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบกับการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณีล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญกระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น เพราะวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญสามารถดึงดูดให้กลุ่มคนต่างถิ่นเดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่มีในท้องถิ่นของตน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน การท่องเที่ยวได้ใช้

วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการดำเนินกิจการในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้ การจ้างงาน นำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2.1.4 รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม⁷ (cultural based tourism) ประกอบด้วย

1.ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (historical tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า ของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

3.การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (rural tourism / village tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.1.5 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม⁸

1.มรดกโลก หมายถึงสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณค่าของสิ่งที่มนุษยชาติ หรือธรรมชาติสร้างขึ้นมา ควรแก่การอนุรักษ์ปกป้องให้ตกทอดไปยังชนรุ่นหลัง และเป็นสิ่งที่ทุกคนในโลกปัจจุบันนี้เป็นเจ้าของร่วมกัน แบ่งเป็น มรดกแห่งความทรงจำของโลก มรดกโลกทางวัฒนธรรม และมรดกโลกทางธรรมชาติ

2.อุทยานประวัติศาสตร์ หมายถึงบริเวณที่มีหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยใดสมัยหนึ่งของประเทศ หลักฐานและความสำคัญดังกล่าวอาจเป็นทางวัฒนธรรม การเมืองและสังคมวิทยาก็ได้

3.พิพิธภัณฑ์ คือหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร เป็นสถาบันที่ถาวรในการรวบรวม สงวนรักษา ศึกษาวิจัย สื่อสารและจัดแสดงนิทรรศการ ให้บริการแก่สังคมเพื่อการพัฒนา มีความมุ่งหมายเพื่อการค้นคว้า การศึกษาและความเพลิดเพลิน โดยแสดงหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับมนุษย์และสภาพแวดล้อม สิ่งซึ่ง

⁷ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล.(2553). แหล่งเดิม. หน้า 15-16.

⁸ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล.(2553). แหล่งเดิม. หน้า 22-23.

สงวนรักษาและจัดแสดงนั้นไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุ แต่ได้รวมถึงสิ่งที่มีชีวิตด้วย โดยรวมไปถึงสวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน สถานที่สงวนสัตว์น้ำและสถานที่อื่นจัดเป็นเขตสงวนอื่นๆ รวมทั้งโบราณสถานและแหล่งอนุสรณ์สถาน ศูนย์วิทยาศาสตร์และห้องฟ้าจำลอง

4. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกันข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เมืองขนาดใหญ่ๆ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน สถานที่ที่รัฐบาลก่อสร้างขึ้น เช่น พระราชวัง หรืออาคารเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ

5. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ประกอบด้วย สภาพภูมิอากาศ วิวทัศนที่สวยงาม และสัตว์ป่า

2.1.6 ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้⁹

เป็นที่ทราบกันดีว่าผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวนั้นมีมูลค่ามหาศาลทั้งต่อด้านเศรษฐกิจและสังคม อย่างมากมายอีกหลายด้านทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยเฉพาะประเทศไทย

ชญัญ วงษ์วิภาค. (2545) อธิบายถึงประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. ประโยชน์ทางเศรษฐกิจผลการดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติเป็นอย่างมาก นำเงินตราเข้าประเทศมากที่สุดเมื่อเทียบกับรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย และจะมีการประชาสัมพันธ์ไปสู่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

2. ประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวจะช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การที่นักท่องเที่ยวต่างชาติกับผู้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสรู้จักกันนั้น ผลก็คือ เกิดความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติ และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและเกิดสันติภาพขึ้นแก่โลก

2.1.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว¹⁰

การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการดังนี้

1. เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่สร้างแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

⁹ ชญัญ วงษ์วิภาค. (2545). ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน เอกสารการสอนชุดวิชา

ประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว. หน้า 271.

¹⁰ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล.(2553). แหล่งเดิม. หน้า 25 -26.

2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ โดยรอบ ทั้งทางด้านการตลาด การลงทุนและการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวสามารถดำเนินการ ได้ 3แนวทางได้แก่

1. จัดจ้างสถาบันการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวดำเนินการจัดทำแผนแม่บทเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

2. ส่งเจ้าหน้าที่เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวหรือการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้แก่เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถจัดทำแผนฯได้เอง

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งภายในจังหวัดรวมกลุ่มกันเพื่อทำโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยขอรับการสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆโดยจังหวัดเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

ซึ่งทั้ง 3แนวทางยึดหลักการของการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว 5ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาสำรวจข้อมูลและจัดหมวดหมู่ข้อมูลเป็นขั้นตอนแรกของการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยต้องอาศัยข้อมูลที่จำเป็นในด้านต่างๆมาใช้ประกอบในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว นอกเหนือจากข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ภาพในมุมกว้าง และการพัฒนาการท่องเที่ยวจะได้สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ด้วย ข้อมูลที่ต้องทำศึกษานั้นประกอบไปด้วย 4ด้าน คือ ด้านทั่วไปด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการตลาด เพื่อจะได้รู้จักพื้นที่สัมผัสความรู้สึก และรับรู้ปัญหาที่แท้จริงที่จะช่วยให้ได้มาซึ่งข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างเที่ยงตรง

2. วิเคราะห์และกำหนดข้อได้เปรียบเสียเปรียบด้านการท่องเที่ยว เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้นมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น โดยการเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงว่าศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ สามารถแข่งขันกับพื้นที่เป็นแบบเดียวกันได้หรือไม่ อย่างไร ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาในการวิเคราะห์และกำหนดข้อได้เปรียบเสียเปรียบด้านการท่องเที่ยว ได้แก่

ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การรับรู้ของคนทั่วไปต่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้น เช่น เมื่อพูดถึงวัฒนธรรมแบบชาวเหนือ คนก็จะนึกถึง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อพูดถึงหาดใหญ่ คนก็จะนึกถึงแหล่งจับจ่ายซื้อของ เป็นต้น

ที่ตั้ง หมายถึง ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่ในเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวหลักของประเทศ หรือมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจใกล้เคียงหรือไม่

ความสนใจของท้องถิ่น หมายถึง ทศนคติของคนในท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวว่าเป็นไปในทิศทางใดและมากน้อยแค่ไหน โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น ชมรม สมาคมด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น มีความเข้มแข็งเพียงใด

3. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย หลังจากที่ได้วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคแล้วจะทำให้มีข้อมูลในการวางแผนและตัดสินใจ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้สอดคล้องกันนโยบายและแผนของประเทศ ของจังหวัด ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4. เขียนแผนงานและโครงการ เมื่อมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่มีความชัดเจนและทิศทางที่แน่นอนแล้วจำเป็นที่จะต้องเขียนแผนงานและโครงการ โดยแผนงานและโครงการควรจะสอดคล้องกับนโยบาย และโครงการดังกล่าวต้องคำนึงถึงมาตรฐานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

5. ดำเนินการตามแผนงานและโครงการ ในขั้นตอนนี้ควรจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ มีการใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสม มีการอำนวยความสะดวกและประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจากการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้ง 5 ขั้นตอนนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเห็นถึงภาพรวมของพื้นที่ทั่วไป ด้านแหล่งท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานและการตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ SWOT ในแง่มุมของจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคตลอดจนข้อได้เปรียบเสียเปรียบทาง การท่องเที่ยว สุดท้ายก็จะเกิดแผนงาน โครงการต่างๆที่สอดคล้องกันเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งในหลักการนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวจะเน้นหนักไปที่องค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว
- 2) ด้านบริการทางการท่องเที่ยว
- 3) ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การ

ทั้ง 3 ด้านมีรายละเอียดดังนี้

1.การพัฒนาด้านแหล่งท่องเที่ยวการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกระทำได้ 2กรณีคือ

1.1 กรณีที่มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว ต้องดำเนินการบำรุง ดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก การปรับปรุงด้านการบริหารจัดการและการปรับปรุงด้านสภาพแวดล้อม

1.2 กรณีที่ยังไม่มีแหล่งท่องเที่ยว ต้องดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น ค้นหาจุดเด่นหรือจุดดึงดูดของท้องถิ่นทางด้านการท่องเที่ยว ดำเนินการสร้าง พัฒนาทางด้านกายภาพ พัฒนาทาง

ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาทางด้านการบริหารจัดการพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อม

2. การพัฒนาด้านบริการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ การดำเนินการพัฒนาบริการการท่องเที่ยวดำเนินการได้ 8 องค์ประกอบ คือ บริการด้านความปลอดภัย บริการภัตตาคารและร้านอาหาร บริการสินค้าและของที่ระลึก บริการที่พักค้างแรมสำหรับนักท่องเที่ยว บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์บริการด้านบันเทิงและนันทนาการ บริการด้านสารสนเทศ บริการด้านการขนส่ง

3. การพัฒนาด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การดำเนินการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวดำเนินงานได้ 3 ด้าน คือ การกำหนดแผนการตลาดท่องเที่ยว การสร้างเส้นทางหรือกิจกรรมท่องเที่ยวและการโฆษณาไปยังกลุ่มเป้าหมาย¹¹

2.1.8 พัฒนาการการท่องเที่ยวของสังคมไทย

สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนสภาวะการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ต้องทำงานหนัก จึงไม่มีเวลาวางสนใจกิจการท่องเที่ยว แต่ขณะเดียวกันคนบางกลุ่มจะประกอบกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจเพื่อเสริมสร้างคำร่ำรวยหรือยกฐานะทางด้านสังคมให้สูงขึ้น กลุ่มชนพวกหลังนี้จึงมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจดี พอที่จะหาเวลาออกไปท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนในสถานที่ต่างๆ ได้ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ทุกคนในสังคมล้วนมีความต้องการพักผ่อนหรือเดินทางในลักษณะของการท่องเที่ยวเดินทางไปสถานที่ต่างๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจถ้าหากมีโอกาสหรือสถานภาพทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวย

ศิริ ฮามสุโพธิ์¹² ได้อธิบายไว้ถึง สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวสามารถสรุปสาเหตุที่สำคัญได้ดังนี้

1. **ความเครียดในการทำงาน** การพักผ่อนทำให้การทำงานในช่วงเวลาต่อไปมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น การหยุดทำงานในวันสิ้นสุดสัปดาห์ การหยุดภาคเรียนหรือการหยุดพักผ่อนของข้าราชการและคนงานทั่วไปจึงเป็นเรื่องที่สำคัญกับการใช้เวลาว่างที่ปรากฏในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กิจกรรมการพักผ่อนของประชากรเหล่านั้นสำคัญอย่างหนึ่ง คือการเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวไปจะใกล้หรือไกลกับระยะเวลาและศักยภาพด้านเศรษฐกิจของแต่ละบุคคล

2. **รายได้ของประชากรดีขึ้น** ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและสภาพของสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้คนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานและประดิษฐ์ค้นคิดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งจะทำให้ประชากรมีงานทำ มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเวลาว่างเหลือพอที่จะนำมาใช้เพื่อการพักผ่อน การที่สถานะทางเศรษฐกิจของประชากรดีขึ้น จะมีผลส่งให้ประชากรมีความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นการพักผ่อนและหาความรู้เพิ่มเติมให้แก่ตนเอง เช่น โบราณสถาน งานเทศกาลประจำปี

¹¹ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล.(2553). แหล่งเดิม.หน้า 29.

¹² ศิริ ฮามสุโพธิ์.(2543).สังคมวิทยาการท่องเที่ยว.หน้า 45-47

3. **ความสะดวกทางการคมนาคม** การคมนาคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้กิจการท่องเที่ยวปรากฏขึ้น ในสภาพปัจจุบัน การไปมาติดต่อระหว่างสถานที่ต่างๆ กระจาทำได้สะดวกและรวดเร็ว โดยเฉพาะการตัดถนนหรือเส้นทางผ่านเข้าไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าว ต้องเสียค่าใช้จ่าย และเวลาไม่มากนัก จึงเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ประชากรอยากเข้าไปใช้บริการ และคนส่วนมากก็มีโอกาสที่จะกระทำได้อย่างทั่วถึง

4. **มีเวลาว่าง** เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จึงทำให้เครื่องมือเครื่องใช้ที่นำมาใช้ในการผลิตมีประสิทธิภาพ มีการนำเอาเครื่องมือเครื่องใช้จักรชนิดต่างๆ มาใช้ทำงานทดแทนคน จึงทำให้การผลิตสินค้ากระทำได้อย่างรวดเร็ว อันเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้คนมีเวลาว่างมาก

5. **จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น** จากการที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้สภาพชุมชนในเมืองเกิดสภาพความแออัด สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปในเมืองเกิดมลภาวะ สถานที่ท่องเที่ยวภายในเมืองมีจำกัด และสถานที่ท่องเที่ยวตามชนบทเมืองต่างๆ ทั้งยังมีการค้นพบแหล่งโบราณคดีใหม่ๆ และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่นๆ ขึ้นอีกมากมาย โดยอาศัยหลักวิชาการและเพื่อตอบสนองต่อจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ และมีความจำเป็นต้องการสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้นเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้เอง ประชากรที่พักอาศัยอยู่ในเมืองจะหาโอกาสเดินทางเที่ยวไปในท้องที่ชนบทและเมืองต่างๆ แต่ในทางตรงกันข้าม จะมีชาวชนบทบางส่วนเดินทางเข้าท่องเที่ยวในเมือง ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมมากมาย และเป็นที่น่าสนใจของชาวชนบท ดังนั้นจึงพอจะชี้ให้เห็นได้ว่า การที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ความต้องการสถานที่และการเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างถิ่นหรือต่างแดนจึงเพิ่มมากขึ้นด้วย

ดังนั้น ไม่ว่าจะความเคร่งเครียดกับการทำงานมากขึ้น คนมีชีวิตการเป็นอยู่ดีขึ้น การมีรายได้สูงขึ้น การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างพอเพียง เช่น การคมนาคมขนส่ง การสื่อสารไฟฟ้า ที่พัก ร้านอาหาร ฯลฯ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ แหล่งข้อมูลและสถานที่ท่องเที่ยวให้ทันสมัยถูกหลักวิชาการ สามารถเอื้ออำนวยการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบการที่ประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่ผลักดันให้ประชากรแสวงหาทางออก เพื่อเป็นผ่อนคลายความตึงเครียด ด้วยการสร้างทัศนคติและพัฒนาค่านิยมการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาหาความรู้ความบันเทิงจากมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า หรือภูมิปัญญาของมนุษย์แต่ละท้องถิ่น นำไปสู่การสร้างคุณค่าให้กับความเป็นมนุษย์และความพึงพอใจให้กับตนเอง กลุ่มของตนเองทั้งหมดที่กล่าวมาจึงถือได้ว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการท่องเที่ยว¹³

2.1.9 ความเป็นมาของการท่องเที่ยวของสังคมไทย

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในผู้นำการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในทศวรรษใหม่ การท่องเที่ยวของสังคมไทยประเทศไทยในอดีต วัด จัดว่าเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวที่สำคัญ เป็นเพราะคนใน

¹³ ศรี ฮามสุโพธิ์.(2543).แหล่งเดิม.หน้า 47

สังคมทั่วไปนับถือศาสนาพุทธ การทำบุญประเพณี หรือกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับศาสนาจึงเกิดขึ้นที่วัด และมักจะมีการนำมหรสพมาเป็นสิ่งดึงดูดและสร้างความบันเทิงให้แก่คนร่วมงานหรือคนในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นการพบปะญาติมิตรภายหลังจากที่เหน็ดเหนื่อยทำงานมาตลอดทั้งปี ตามประเพณีนิยมของวัฒนธรรมไทยที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา และค่านิยมของการท่องเที่ยวในของเรานั้นเริ่มเห็นภาพที่ชัดเจนและเป็นระบบในช่วงตอนต้นรัตนโกสินทร์ เพราะใน พ.ศ. 2503 ในพระราชกฤษฎีกาได้มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมท่องเที่ยวขึ้นเพื่อเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชาติเป็นครั้งแรก การเริ่มรากฐานของการท่องเที่ยวของไทยในยุคใหม่เริ่มหลังจากนโยบายเปิดประเทศ นับตั้งแต่การลงนามในสนธิสัญญาเบาริง

ช่วงก่อนสมัยรัตนโกสินทร์คนที่มีโอกาสได้เดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ส่วนใหญ่คือ กวี แต่การเดินทางนี้เป็นการเดินทางไปพร้อมกับขบวนเสด็จของพระมหากษัตริย์ หรือ อาจถูกใช้ให้ไปราชการเมืองอื่น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับศาสนา เช่น การเดินทางไปนมัสการสถานที่สำคัญๆทางศาสนา

รัตนโกสินทร์ตอนต้น วัฒนธรรมการเดินทางไปต่างถิ่น(ท่องเที่ยว)มีแต่เฉพาะในกลุ่มของชนชั้นกษัตริย์ ส่วนชนชั้นสูงอื่นๆ เช่น ขุนนาง เจ้านาย และกลุ่มชนชั้นล่าง(ไพร่ทาส) ก็มักจะได้พลอยอนิสงฆ์ไปด้วย คือ การตามขบวนเสด็จนั่นเอง แต่ถ้าหากขุนนางหรือเจ้านายองค์อื่นจะเดินทางเองนั้นไม่สามารถทำได้ ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนพระราชปฏิบัติ เป็นผลมาจากการหวาดระแวงซึ่งกันและกันของชนชั้นสูง (รังแกประชาชน หรือ ตั้งตนเป็นใหญ่) เพราะว่สมัยก่อนนั้นคน(ไทย)ยังไม่มีความคิดและเวลาว่างในการทำกิจการอื่นหรือเดินทางไปยังพักผ่อนหย่อนใจเมืองอื่นเท่าไรนัก

ดังนั้น ลักษณะการท่องเที่ยวของคนสมัยก่อนจึงเป็นลักษณะการท่องเที่ยวแฝงการเดินทางไปทำธุระในที่ต่างๆ นั่นเอง เช่นไปเยี่ยมญาติ ยังไม่มีความคิดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อความสุขสำราญ

ในช่วงรัชการที่ 4 (พ.ศ. 2394-2503) นั้นเป็นช่วงที่บ้านเมืองเรารับเอาแนวคิดและวัฒนธรรมหลายๆอย่างของตะวันตกเข้ามาใช้(ความทันสมัย) โดยเฉพาะเรื่องการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ(การท่องเที่ยว) ประกอบกับสภาพสังคมบ้านเราก็ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน นอกจากนั้นยังมีการส่งคนไทยไปเรียนต่างประเทศ(คนชั้นสูง) เรียนจบคนกลุ่มนี้กลับมาและได้นำพาวัฒนธรรมตะวันตกติดตัวมาด้วย โดยเฉพาะวัฒนธรรมการท่องเที่ยวแบบชาวตะวันตกมาแพร่หลายในสังคมไทย ดังนั้น กลุ่มที่รู้จักการท่องเที่ยวกลุ่มแรกในสังคมไทยคือชนชั้นสูง

นอกจากนั้น รัชกาลที่ 4 ยังทรงมีแนวคิดริเริ่มประเพณีการเสด็จประพาสไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อทัศนศึกษาเที่ยวชมภูมิประเทศ และเพื่อรับทราบความเป็น สารทุกข์ของราษฎรอีกด้วย พร้อมทั้งยังมีการแก้ไขเพิ่มเติมประเพณีการเสด็จประพาสที่เคยยกเลิกไปเมื่อรัชกาลที่ 3

รัชกาลที่ 5 ในสมัยนี้เป็นอีกช่วงที่สังคมไทยเปิดรับเอาวิทยาการจากภายนอกเข้ามาปรับใช้หลายๆเรื่อง โดยเฉพาะการเปลี่ยนโครงสร้างสังคม ด้วยการยกเลิกระบบมูลนาย ไพร่ รวมทั้งมีการปฏิรูปการบริหารแผ่นดินเพื่อตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง เป็นเหตุให้ชนชั้นกลาง หรือชนชั้นอื่นๆในสังคมมีโอกาสเข้ามาช่วยราชการ คนกลุ่มนี้คือกลุ่มที่ได้รับเงินเดือนและมีวันหยุดราชการ ดังนั้น แนวคิดในเรื่องการเดินทางเพื่อหาความสุข การเดินทางเพื่อตากอากาศ ทัศนศึกษา การรักษาสุขภาพจึงแพร่หลายจากชนชั้นสูงไปยังชนชั้นกลางมากขึ้น

ประกอบกับในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ได้เสด็จเยือนยุโรปในปี พ.ศ. 2440 โดยเรือหลวง มหาจักรี ซึ่งเรียกกันวงการท่องเที่ยวว่า แกรนด์ทัวร์ และได้เสด็จไปยังเวนิส เจนีวา ตูริน ฟลอเรนซ์ โรม เวียนนา บูดาเปสต์ วอร์ซอ เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก เอสเสนเฮก บรัสเซลส์ ปารีส โรงแรมอเรียลเตล์อันเก่าแก่ก็ได้เกิดในสมัยนั้นด้วย ในปี พ.ศ. 2467 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาบำเพ็ญเพียรโยธิน ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ (อธิบดีรถไฟ) ในสมัยนั้นได้จัดตั้งแผนกโฆษณาของการรถไฟขึ้นเพื่อทำหน้าที่รับรองให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเมืองไทย รวมทั้งการเผยแพร่เมืองไทยให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศด้วย สำหรับการท่องเที่ยวภายในประเทศ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ก็ได้เสด็จประพาสต้นหลายครั้งด้วยกัน

หรือแม้แต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 6 ก็ยังให้ความสนพระทัยต่อกามรสร้างภาพลักษณ์ของสยามอยู่ และในส่วนพระองค์เองก็ได้เสด็จเยือนหัวหินอยู่เป็นประจำ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงเสด็จเยือนภาคเหนือหลายจังหวัด และเสด็จเยือนต่างประเทศในระหว่างปี พ.ศ. 2472-2474 โดยได้เสด็จไปยังสิงคโปร์ ชวา บาห์ลี อินโดจีน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น แคนาดา และสหรัฐอเมริกา ซึ่งระหว่างนั้นก็มียางานว่ามีแขกมาเยือนกรุงเทพฯ กันเป็นจำนวนไม่น้อย ในระยะนั้นการท่องเที่ยวของโลกก็กำลังเข้าสู่ยุคของการท่องเที่ยวที่เป็นธุรกิจท่องเที่ยวรอบโลกชนิดรวมกิจกรรมสำเร็จ (Packaged) อย่างแท้จริง มีการจัดนำเที่ยวทางเรือเดินสมุทรขนาดใหญ่ และพักในโรมแรมชั้นดี และนักท่องเที่ยวเหล่านั้นก็ได้มาเยือนกรุงเทพฯ ด้วย

จากนั้นต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อิทธิพลของฝรั่งเศสและอังกฤษเริ่มลดลง สหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น และเริ่มเป็นประเทศส่งออก นักท่องเที่ยว ให้แก่ประเทศไทย และสงครามให้ส่งผลให้มีการพัฒนาการขนส่งจากการใช้เรือมาเป็นเครื่องบินทำให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์อย่างมาก ในฐานะมีที่ตั้งเหมาะสมทางภูมิศาสตร์ได้เป็นศูนย์กลางทางการบินในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อธิบายถึงวิวัฒนาการการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มเติมว่า ในปี พ.ศ. 2503 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ก็ได้ประกาศจัดสร้างองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) ขึ้น และย้ำถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวว่า รายได้อาจจะไม่ได้เข้าสู่รัฐบาลโดยตรง แต่จะกระจายไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่า และเหนือสิ่งอื่นใดก็คือ รายได้ที่มองไม่เห็น อันได้แก่ ความนิยมยกย่องของคนไทยเมื่อได้เห็นวัฒนธรรมและคุณธรรมของคนไทย ซึ่งมีค่ายิ่งกว่าเงินตราเสียอีก

ต่อมาหลังจากอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. 2506 รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ในสมัยต่อมาก็ได้ใช้นโยบายพัฒนาเช่นเดียวกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และในช่วงนั้นก็ได้อนุญาตให้สหรัฐอเมริกามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยด้วย ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมของชาติอย่างมหาศาล และการท่องเที่ยวก็ได้รับผลพวงของการพัฒนาอย่างรุนแรงและรวดเร็ว มีการก่อสร้างขนาดใหญ่เกิดขึ้น การจ้างงานขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีบาร์ ไนท์คลับ อาบอบนวด คอฟฟี่ช็อปต่างๆ เกิดขึ้นมามากมายในละแวกใกล้ฐานทัพเหล่านั้น รวมทั้งการที่ทหารอเมริกันกลุ่มที่ได้พักรบและพักผ่อน (fest and Recreation)

เลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากกว่าที่อื่น ดังจะเห็นได้จากเครื่องบิน ดีซี 6 บินจากไซ่ง่อนไป กัวลาลัมเปอร์สัปดาห์ละ 4 เที่ยวบิน ไปถึงสิงคโปร์ 5-7 เที่ยวบิน และมาไทยสัปดาห์ละ 20 เที่ยวบิน นอกจากนั้นไปฮอนโนลูลู ไทเป มะนิลา ซิดนีย์ และญี่ปุ่น จึงทำให้การท่องเที่ยวเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วไปด้วย โรงแรม บาร์ ไนท์คลับ อาบอบนวด ภัตตาคาร ผุดขึ้นราวกับดอกเห็ด กลุ่มทหารอเมริกันที่มาพักผ่อนเหล่านี้พักอยู่นานวันกว่านักท่องเที่ยวโดยทั่วไป และใช้จ่ายมากกว่า ก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างมากมาย และกลุ่มทหารเหล่านี้เองที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์ว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของเซ็กซ์แห่งภาคตะวันออก ซึ่งมีผลกระทบต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันนี้ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกลุ่มทหารอเมริกันที่มาพักผ่อนมิใช่นักท่องเที่ยวที่แท้จริง (Bona fide Tourism) การถอนทหารอเมริกันออกไป พร้อมทั้งส่งกลุ่มทหารพักผ่อนเข้ามายังประเทศไทย หลังจากปี พ.ศ. 2512 จึงมิได้ทำให้การท่องเที่ยวกระทบกระเทือนแต่อย่างใด มีเฉพาะสถานบริการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนมากเท่านั้นที่ต้องปิดกิจการลง¹⁴

ช่วงทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากระบบทุนนิยมไปสู่ระบบอุตสาหกรรม ทำให้สังคมไทยมีชนชั้นใหม่เกิดขึ้นมาในสังคม คือ ชนชั้นกลาง ซึ่งมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากอาชีพและรายได้ และอยู่ภายใต้อิทธิพลของค่านิยมชนชั้นสูงในอดีต โดยเฉพาะการท่องเที่ยว ประกอบกับในสมัยนี้มีปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อการตอบสนองความต้องการ ก็คือ เวลาว่าง เงิน ค่านิยม ระบบการศึกษา และสาธารณูปโภค (ถนน เส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว) รวมถึง รัฐบาล ได้การสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยให้มีหน่วยงานเข้ามาดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ นั่นคือองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว(อสท.) ซึ่งต่อมาพัฒนามาเป็น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.)ในปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของ อสท. คือ ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยอย่างจริงจัง ยุคที่ผ่านมาระยะกระจายข้อมูลการท่องเที่ยวอาศัยการเผยแพร่ผ่านกรมประชาสัมพันธ์ และการรถไฟแห่งประเทศไทย นอกจากนั้น อสท. ยังได้มีการจัดทำหนังสือพิมพ์ Holyday time in Thailand,จดหมายข่าว อสท ประเทศไทยได้รับเลือกเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมประจำปีขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก(PATA)

พ.ศ. 2512 พื้นฟูประเพณีสำคัญต่าง ๆ ของไทยเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่น ลอยกระทง แห่เทียนพรรณา ประเพณีคล้องช้าง(สุรินทร์) (การฝึกช้างเพื่อใช้งาน เช่น ทำสงคราม ลากซุง) เป็นต้น

การท่องเที่ยวเริ่มมีความหมาย หมายถึงการเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินเพื่อการพักผ่อนรักษาสุขภาพ และเพื่อทัศนศึกษาเปิดโลกทัศน์ของตนเอง นอกจากนั้น การท่องเที่ยวยังครอบคลุมถึงกิจกรรมต่างๆ เช่น ทัศนศึกษา การกีฬา การประชุมสัมมนา การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

พ.ศ. 2522 มีการบรรจุแผนการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉ 4 (2520-2524) จากความช่วยเหลือของ Institute of tourism development consultants (เนเธอร์แลนด์) เพื่อส่งเสริมพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามายังประเทศไทย และส่งเสริมให้คนไทยเที่ยวในประเทศอย่างจริงจังเป็นต้นมา ดังนั้น จึงมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการคมนาคมที่สะดวกสบายขึ้น ธุรกิจนำเที่ยวและโรงแรมเกิดการขยายตัวขึ้นอย่างมากมาย และมีการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น การบินไทย

¹⁴ ศิริ ฮามสุโพธิ์.(2543).แหล่งเดิม.หน้า 49

ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลก เป้าหมายของแผนคือ เพื่อสร้างแนวทางในการรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยว และต้องการกระจายการท่องเที่ยวไปยังจุดอื่นๆ ในประเทศ อีก 21 จุด เช่น กรุงเทพฯ พัทยา หาดใหญ่ สงขลา และเชียงใหม่ ภูเก็ต หัวหิน กางนบุรี เป็นต้น

จากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ นำมาสู่การทำแผนแม่บทควบคู่ไปกับการศึกษาความเป็นไปได้ในสถานที่ท่องเที่ยวหลักๆ หลายแห่ง เช่น การทำแผนแม่บทของสงขลาหาดใหญ่ ในปี 2522 เป็นต้น รวมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการตลาด เพื่อให้การท่องเที่ยวเติบโตขึ้น ททท. และเอกชนจึงมีกรร่วมมือกัน เปิดตัวโครงการ Visit Thailand year ในปี 2530 และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากนักท่องเที่ยว หรือแคมเปญ The World Our Guest ที่ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งในช่วงที่สถานการณ์ไม่สู้จะดีนัก โดยเชิญผู้ประกอบการนำเที่ยว สื่อ บุคคลสำคัญของโลกเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยว ในช่วง วิกฤตการณ์น้ำมัน 2523 เศรษฐกิจโลกซบเซา 2526 สงครามอ่าวเปอร์เซีย 2534 พฤษภาทมิฬ 2535 วิกฤตเศรษฐกิจเอเชีย 2540 และหลังเหตุการณ์ สึนามิ เป็นต้น รวมถึงยังมีแคมเปญ amazing Thailand (2541-2542) สวรรค์บนดิน (Happiness on Earth) เที่ยวเมืองไทยไปได้ทุกเดือน(2545) Unseen Thailand เที่ยวเมืองไทยไม่ไปไม่รู้, วันเดียวเที่ยวสนุก นอกจากนั้นยังมีความพยายามในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ขึ้นมา อย่างเช่น การพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศกาลประเพณีของจังหวัดต่างๆ เพื่อนำมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จนทำให้ปัจจุบันกลายเป็นกิจกรรมประจำปีในหลายๆ จังหวัด ทำให้นักท่องเที่ยวไทยได้มีการขยายวงกว้างขึ้นจากเดิมแค่ชนชั้นสูงมาสู่คนทั่วไป และลักษณะการท่องเที่ยว จะเป็น การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

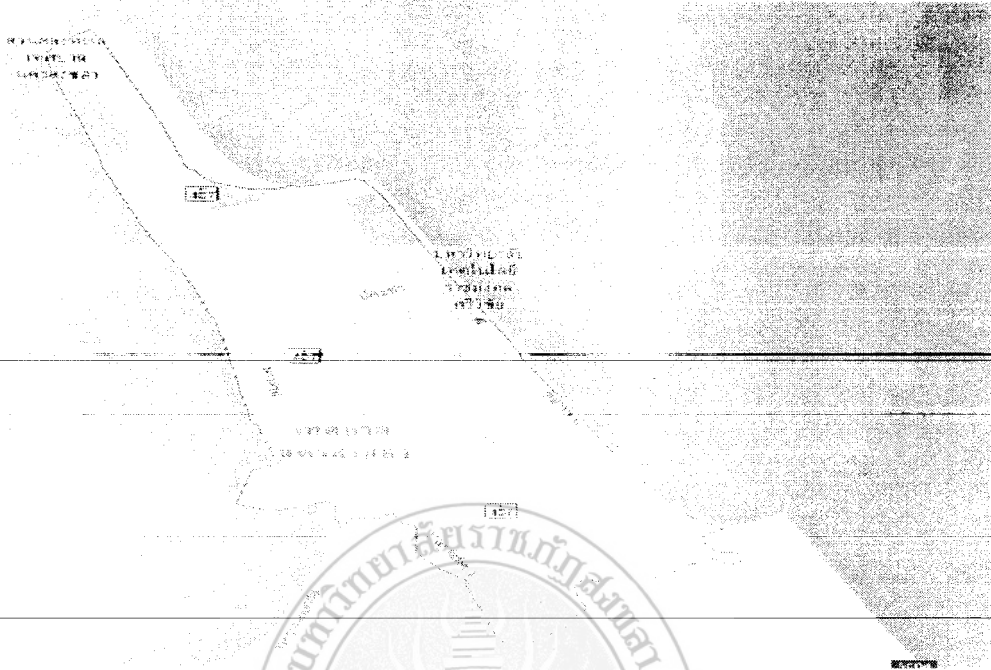
จากการศึกษาพบว่านับตั้งแต่การก่อตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการเก็บสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ขณะนั้นมีการท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้ามาเยือนประเทศไทยเพียง 8หมื่นกว่าคน และมีรายได้จากค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวเพียง 190 ล้านบาทเท่านั้น แต่ลักษณะแนวโน้มของการท่องเที่ยวไทยสูงขึ้นเรื่อยๆ ในระยะต่อมา เช่น พ.ศ. 2532 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้าท่องเที่ยวสูงถึง 4-5 ล้านคน และมีรายได้สูงถึงประมาณ 90 ล้านบาท มี หรือ พ.ศ. 2533 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวสูงถึง 5 ล้านคน มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึง 1 แสนล้านบาท เป็นต้น จึงนับว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จอย่างมากทีเดียวเมื่อเทียบกับอุตสาหกรรมอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าส่งออกชนิดอื่นๆ นอกจากนั้นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำรายได้ให้แก่ประเทศชาติสูงมากกว่าสินค้าออกชนิดอื่นๆ เป็นอันดับต้นๆ มาโดยตลอดจนปัจจุบันนี้¹⁵

2.1.10 สภาพทั่วไปตำบลบ่อยาง

เมืองสงขลาฝั่งแหลมมีข้อจำกัดของแหลมสนคือพื้นที่ และน้ำจืด ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเมืองได้อีกต่อไป เป็นเหตุให้ต้องมีการโยกย้ายศูนย์กลางบริหารเมือง สงขลาฝั่งบ่อยางจึงถูกสร้างขึ้นใหม่(ตำบลบ่อยางในปัจจุบัน) ในปี พ.ศ. 2385 รัชกาลที่ 3 สมเด็จพระนั่งเกล้า โปรตเกล้าให้เจ้าพระยาวิเชียรคีรีได้สร้างป้อมกำแพงเมือง ยาว 1,200 เมตร และประตูเมือง 10 ประตูเพื่อปกป้องเมืองสงขลาบ่อยางจากศัตรูและกบฏ

¹⁵ กรมการท่องเที่ยว.(ออนไลน์).

ซึ่งดูเหมือนว่าเมืองสงขลาบ่อย่างเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีอิทธิพล หลักจากนั้นได้วางหลักเมืองและ สมโภชหลักเมืองในปี พ.ศ. 2385 และเรียกบริเวณพื้นที่นี้ว่า “เมืองสงขลาฝั่งบ่อย่าง”¹⁶

รูปภาพที่ 2อาณาจักรด่าบลบ่อย่าง

ที่มา: <https://www.google.co.th/maps/>. สืบค้นวันที่ 18 มิถุนายน 2558.(online)

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ดังนี้

เขตพื้นที่ด่าบลบ่อย่างทั้งหมด มีลักษณะเป็นแหลมอยู่ระหว่างทะเลสาบสงขลา กับฝั่งทะเลหลวง (อ่าวไทย) พื้นที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศ มีทั้งพื้นที่ราบและเป็นภูเขา

รูปภาพที่ 3 แผนที่สถานที่ท่องเที่ยว ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา(ปัจจุบัน)

ที่มา: <http://www.songkhacity.go.th/travel> . สืบค้นวันที่ 18 มิถุนายน 2558.(online)

เทศบาลนครสงขลาอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลบ่อทรายทั้งหมด มีลักษณะเป็นแหลมอยู่ระหว่างทะเลสาบสงขลา กับฝั่งทะเลหลวง

อยู่ห่างจากจังหวัดใกล้เคียงและประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ดังนี้

- ระยะทางจากเมืองสงขลาถึงจังหวัดปัตตานีทางหลวงแผ่นดิน 99 กิโลเมตร
- ระยะทางจากเมืองสงขลาถึงจังหวัดยะลา ทางหลวงแผ่นดิน 128 กิโลเมตร
- ระยะทางจากเมืองสงขลาถึงจังหวัดสตูล ทางหลวงแผ่นดิน 125 กิโลเมตร
- ระยะทางจากเมืองสงขลาถึงจังหวัดพัทลุง ทางหลวงแผ่นดิน 121 กิโลเมตร
- ระยะทางจากเมืองสงขลาถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช ทางหลวงแผ่นดิน 161 กิโลเมตร
- อยู่ห่างจากกรุงกัวลาลัมเปอร์ประเทศมาเลเซีย 480 กิโลเมตร¹⁷

2.1.11 ตำบลบ่อทรายในประวัติศาสตร์เมืองสงขลา

ตำบลบ่อทรายเริ่มปรากฏในประวัติศาสตร์เมืองสงขลาเป็นรูปร่างชัดเจน ในช่วงปี พ.ศ.2375 เมื่อมีความคิดในการย้ายที่ตั้งเมืองสงขลาใหม่ จากที่เดิมบริเวณบ้านแหลมสนฝั่งอำเภอสิงหนครในปัจจุบัน มาในพื้นที่ฝั่งตรงข้ามของปากน้ำทะเลสาบสงขลา ด้วยพื้นที่ที่แหลมสนคับแคบ ไม่สามารถรองรับเมืองที่กำลังขยายตัวได้ จึงได้ย้ายมาอยู่ฝั่งตรงข้ามที่เป็นพื้นที่ราบกว้างใหญ่กว่า โดยเรียกพื้นที่บริเวณที่ตั้งเมืองใหม่ว่าบ้านบ่อทราย เหตุที่เรียกว่าบ้านบ่อทรายคงเป็นพื้นที่ที่มีผู้คนอาศัยอยู่ก่อนแล้ว แต่มีจำนวนไม่มาก และมีจุดเด่นที่สำคัญ อยู่ 2 ประการคือ 1. บ่อน้ำ และ 2. ต้นยาง เพราะพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองสงขลา และพื้นที่โดยรอบไม่มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นบึงหรือลำคลองที่สามารถนำน้ำมาใช้ได้ คนสงขลาจึงต้องขุดบ่อน้ำ เพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับพื้นที่ในเขตเมืองสงขลาปัจจุบันหรือบ้านบ่อทรายในอดีต มีสภาพพื้นที่เป็นดินทราย บางส่วนเป็นทรายเลยก็มี เช่น แถวแหลมสนอ่อน เพราะบริเวณนี้เป็นพื้นที่เป็นพื้นดินเกิดใหม่ จากการสะสมของตะกอน และทรายที่มากับกระแสน้ำ ด้วยความที่พื้นดินเป็นดินทรายส่วนใหญ่ทำให้มีพืชไม่กี่ชนิดที่เจริญงอกงาม ในบริเวณนี้ หนึ่งในพืชทนทรายชอบดินทรายคือต้นยาง ซึ่งมีหลายชนิดไม่ว่าจะเป็นยางนา ยางควาย ยางพันธ์หมู ต้นยางเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ เป็นจุดหมายสัญลักษณ์ ได้เป็นอย่างดี พื้นที่บริเวณนี้จึงถูกเรียกว่า บ่อทราย

บริเวณบ่อทราย ดั้งเดิมในยุคย้ายเมืองนั้นน่าจะอยู่บริเวณ วัดยางทอง ซึ่งมีตำนานประวัติศาสตร์ของวัดดังนี้

วัดยางทอง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 1 ถนนนางงาม ในเขตเทศบาลนครสงขลา ปัจจุบันมีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ โดยมีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดถนนสงขลาบุรี ซึ่งมีสถานีดับเพลิงของเทศบาลอยู่ฝั่งตรงข้าม
- ทิศใต้ ติดหลังบ้านเรือนของชาวบ้านริมถนนยะหริ่ง

¹⁷ ข้อมูลจังหวัดสงขลา 2553.(2553).หน้า 14-16

- ทิศตะวันออก ติดถนนนางงาม
- ทิศตะวันตก ติดด้านหลังบ้านเรือนของชาวบ้านริมถนนนครใน

วัดยางทอง เป็นที่ตั้งของ บ่อทราย ซึ่งเป็นชื่อท้องถิ่นของที่ตั้งเมืองสงขลา ตามที่เคยเล่าไว้ ส่วนจะสร้างชั้นเมื่อไหร่ยังไม่ปรากฏหลักฐาน สืบได้เพียงเค้าเงื่อนจากพงศาวดารเมืองสงขลาว่า ในราชการที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ไทยยังคงรบกับพม่าเมื่อเกิดสงครามเก้าทัพ พม่าได้บุกมาทางกลางหรือภูเก็ต กองทัพเมืองสงขลาจึงได้ยกไปช่วยหลังจากเสร็จศึกเก้าทัพแล้วเจ้าเมืองสงขลาก็ได้สร้างอุโบสถวัดยางทอง (ทำนองสร้างบุญล้างบาป) จึงคาดหมายว่าวัดยางทองน่าจะมียูก่อนกรุงรัตนโกสินทร์หรือคงจะมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา...

สภาพปัจจุบัน วัดยางทองมีอุโบสถ 1 หลัง ศาลาการเปรียญ 1 หลัง ศาลาบำเพ็ญกุศล 1 หลัง หอระฆัง 1 หลัง และกุฏิ 5 หลัง ซึ่งเสนาสนะเหล่านี้ เก่าที่สุดคือกุฏิที่ผู้เขียนอยู่สร้างเมื่อ พ.ศ.2500 นอกจากนั้นเกือบทั้งหมดสร้างมาไม่เกิน 20 ปี แต่เมื่อขุดดินลงไปภายในวัด ก็จะเจอก้อนอิฐในสมัยต่างๆ ทั้บถมอยู่หนาแน่นและทั่วไป เคยมีผู้ให้ความเห็นว่า ถ้าจะศึกษายุคสมัยวัดยางทอง อาจศึกษาจากก้อนอิฐแต่ละรุ่นที่ฝังอยู่ในดิน...

สิ่งที่สำคัญภายในวัด พระประธานในโรงอุโบสถ ซึ่งเป็นพระประธานที่อัญเชิญมาจากอุโบสถหลังเก่า คาดหมายว่า ถ้าพระประธานองค์นี้มีอายุเท่ากับอุโบสถหลังเก่า ก็น่าจะมีอายุเกินสองร้อยปี และมีเรื่องเล่าว่าศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก เพราะตอนสงครามโลกครั้งที่สองนั้น บริเวณรอบวัดและใกล้โรงอุโบสถจะมีระเบิดลง แต่ไม่โดนอุโบสถที่ที่พระประธานองค์นี้สถิตอยู่...

บุษบกโบราณ ตั้งอยู่ภายในศาลาการเปรียญ ซึ่งตกทอดมาตั้งแต่ศาลาการเปรียญหลังเก่า โดยสมัยก่อนใช้เป็นธรรมาสน์เพื่อพระธรรมกถึกแสดงธรรม...สภาพบุษบกเป็นลวดลายกนกไม้ วิจิตร อลังการ วางอยู่บนแท่นปูนซึ่งยกขึ้นเหนือประมาณ 1 เมตร...ต่อมาเมื่อมีการสร้างศาลาการเปรียญหลังใหม่ก็ได้สร้างครอบบุษบกเดิมไว้.. และต่อมาก็ได้มีการบูรณะ โดยทุบแท่นปูนเก่าแล้วสร้างแท่นปูนขึ้นใหม่กลางศาลาการเปรียญส่วนบุษบกไม้เดิมที่มีสภาพหักพังไปมากแล้วนั้น ก็ได้สร้างขึ้นใหม่จากเค้าร่างของบุษบกเดิม และใช้เป็นที่ประดิษฐานพระประธานประจำศาลาการเปรียญในปัจจุบัน...

บ่อน้ำโบราณ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นบ่อทรายเก่าที่เหลืออยู่เพียงบ่อเดียวภายในวัด และยังคงใช้กันอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน... ขณะนี้ทางวัดได้รับการอุปถัมภ์จากสโมสรโรดาร์ริสงขลากำลังสร้าง บ่อทราย ขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นสัญลักษณ์คู่กับวัดและเมืองสงขลาสืบต่อไป...

ต้นไม้ขนาดใหญ่ ไม้มะขามขนาด 3-4 คนโอบ ไม้จันทน์ขนาด 2 คนโอบ ไม้สาเกกระจายอยู่ตามส่วนต่างๆของวัด และไม้ลิลาวดีสูงประมาณ 10 เมตร นอกนั้นก็ยังมีไม้เล็กไม้น้อยกระจายอยู่ทั่วไป
อนึ่ง วัดยางทองในปัจจุบันมีพระภิกษุ 8รูป สามเณร 3 รูป เด็กวัดศิษย์วัดไม่มี โดยมีพระสมุห์เจษฎา ฐิตมโน เป็นเจ้าอาวาส แต่อาพาธและทุพพลภาพไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ จึงมีพระครูบุญเสริม อภิวัตตมโน รองเจ้าอาวาส ปฏิบัติหน้าที่แทน แต่ปัจจุบันก็อาพาธ เรื่องต่างๆ จึงเริ่มตกมาเป็นภาระของผู้เขียน¹⁸
และจากอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งกล่าวถึงวัดยางทองไว้ ดังนี้

วัดยางทอง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 1 ถนนนางงาม ในเขตเทศบาลนครสงขลา ปัจจุบันมีเนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ โดยมีอาณาเขตดังนี้

¹⁸ สืบค้นจาก WWW”gotoknow.org/posts/248254 เข้าถึงวันที่ 1 ต.ค.2558

- ทิศเหนือ ติดถนนสงขลาบุรี ซึ่งมีสถานีดับเพลิงของเทศบาลอยู่ฝั่งตรงข้าม
- ทิศใต้ ติดด้านหลังบ้านเรือนของชาวบ้านริมถนนยะหริ่ง
- ทิศตะวันออก ติดถนนนางงาม
- ทิศตะวันตก ติดด้านหลังบ้านเรือนของชาวบ้านริมถนนนครใน

ตัวเมืองสงขลาเก่า หรือเทศบาลนครสงขลาปัจจุบัน ตั้งอยู่ตำบลบ่อยาง ซึ่งสำนวนเก่าแถบอำเภอสตูลถึงพระ-ระโนด ถิ่นเดิมของผู้เขียน จะเรียกกันติดปากว่า บ่อยาง เช่น ไปบ่อยาง มาบ่อยาง อยู่ที่บ่อยาง...แม้ปัจจุบันสำนวนนี้จะมีคนนิยมใช้พูดน้อยลง แต่หากใครใช้ใครพูด คนในพื้นที่ก็ยังคงเข้าใจ... วัดยางทอง ที่ผู้เขียนอยู่ปัจจุบันนี้เอง คือสถานที่ตั้งของบ่อยาง ในอดีต... เล่ากันต่อๆมาว่า ถ้าวิ่งเรือจากตอนในของทะเลสาบสงขลาออกมาปากอ่าว พอเรือพ้นจากเกาะยอ มองจากหัวเรือมาทางทิศตะวันออก จะเห็น ต้นยางทองขนาดใหญ่โดดเด่นอยู่ริมฝั่งข้างหน้า จึงนิยมเป็นที่นัดหมายพบปะของคนสัญจร ครั้นขุดบ่อเพื่อใช้น้ำ น้ำก็จืดสนิทสะอาดดี เมื่อสถานที่นี้กลายเป็นวัด ต่อมาจึงได้ชื่อว่า วัดยางทอง ส่วนบ่อน้ำและต้นยางทองซึ่งเป็นสิ่งคู่กันก็ได้รับการประสมตามนัยแห่งภาษาว่า บ่อยาง (บ่อน้ำที่อยู่ใกล้ต้นยาง) และนั่นคือ ตำบลบ่อยาง ที่ตั้งแห่งเทศบาลนครสงขลาในปัจจุบัน... วัดยางทองเป็นวัดเล็กๆ ที่พื้นที่มีเพียง 4 ไร่กว่าๆ แต่พื้นที่ภายในวัดนั้นเมื่อก่อนมีบ่อน้ำขนาดใหญ่ กระจายอยู่ทั่วบริเวณวัด แต่บางบ่อก็ถูกถมและปรับพื้นที่ไปนานแล้ว... ตอนที่ผู้เขียน

แรกมาอยู่วัดยางทอง (พ.ศ.2530) วัดยางทองยังมีบ่อโบราณขนาดใหญ่อยู่ 3 บ่อ คือ

1.บ่อแรกนั้น อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัด ใกล้กับกุฏิผู้เขียนในปัจจุบัน เป็นบ่อกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3-4 เมตร แต่บ่อนั้นเป็นเพียงบ่อร้าง ต้นเขิน ผู้เขียนมาอยู่ไม่นานนัก อดีตท่านเจ้าอาวาสก็ได้ถมและปรับพื้นที่ปลูกต้นไม้...

2.บ่อที่สอง อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของวัด หลังศาลาการเปรียญ ใกล้ต้นจันทน์ เป็นบ่อขนาดหน้าตัดประมาณ 3.3 เมตร โดยมีกำแพงคอนกรีตกันเป็นบังตาโดยรอบเพื่อกันอุจาดตาในคราวที่ใครอาบน้ำ...ตอนผู้เขียนมาอยู่บ่อนั้นบ่อนี้ยังใช้ได้อยู่ นั่นคือ นอกจากพระเณรในวัดซึ่งอยู่บ้างตามโอกาสแล้ว คนทั่วไป เช่น คนถือสามล้อหรือขับรถรับจ้าง มักจะมาพักเหนื่อยพักร้อนอาบน้ำที่นี่...เมื่อต้องการพื้นที่พัฒนาวัด อดีตท่านเจ้าอาวาสจึงมีบัญชาให้ถมปรับพื้นที่เพื่อสร้างกุฏิ แต่ท่านก็ได้มรณภาพไปก่อน อย่างไรก็ตาม บริเวณนี้ก็มียุทธสงฆ์หลังใหม่ในปัจจุบัน

3.บ่อที่สาม อยู่ภายในศาลาอรรถาภิธานซึ่งตั้งอยู่ชิดมุมกำแพงทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของวัด เป็นบ่อขนาดหน้าตัดประมาณ 3 เมตรโดยปากบ่อจะหล่อแผ่นคอนกรีตปิดไว้แล้วใช้เครื่องดูดน้ำจากบ่อนี้ขึ้นถึงเก็บน้ำเพื่อใช้ภายในวัด...ปัจจุบันถือกันว่าบ่อนี้ จัดเป็นบ่อยาง บ่อสุดท้ายของวัด แต่บ่อนี้ จะเห็นได้ก็ต้องเปิดศาลาเข้าไปดูด้านหลัง ปกติถ้าไม่มีงานศพ ศาลาก็จะปิดไว้ คนทั่วไปจึงไม่รู้ว่ายังมีบ่อน้ำอยู่ภายใน...บางคนบอกว่า บ่อยาง จริงๆนั้น คือ บ่อที่อยู่ด้านหน้าติดกับประตูทางด้านทิศตะวันออกของวัด ซึ่งถมไปนานหลายสิบปีแล้ว และผู้เขียนก็ไม่ทันเห็น... อนึ่ง ยังมีบ่อขุดใหม่ขนาดเล็ก หน้าตัดประมาณ 1 เมตร ซึ่งอยู่หน้าโบสถ์เฉียงมาทางทิศตะวันตก บ่อนี้ยังคงใช้อยู่บ้างตามสภาพ แต่ไม่นับว่าเป็นบ่อโบราณ...ผู้เขียนมีความเห็นว่า น่าจะขยายบ่อนี้ออกไปแล้วจัดหาดินยางทองมาปลูก ปรับพื้นที่ให้เหมาะสมให้ควรแก่การดูการชม... ส่วนต้นยางทอง ซึ่งคู่กับบ่อนั้น น่าจะตายไปเป็นร้อยปีแล้ว เพราะไม่มีร่องรอยว่าอยู่ที่ไหน...กล่าวได้ว่า คนในพื้นที่หรือผู้ที่เคยมาอยู่เมืองสงขลา บอกวัดยางทอง มักจะไม่ค่อยมีใครรู้จัก แต่บอกว่าวัดที่มีต้นสาเกเยอะ ก็มักจะมีผู้จำได้ นั่นคือ

ต้นเสาเกล็ดกลายเป็นสัญลักษณ์วัดยางทองในปัจจุบัน... อย่างไรก็ตาม การพัฒนาวัดตั้งแต่สมัยเจ้าอาวาสรูปก่อนจนถึงรูปปัจจุบัน ทำให้ต้นเสาถูกโค่นไปหลายต้นเช่นเดียวกัน ซึ่งทางวัดก็พยายามปลูกและอนุรักษ์ไว้¹⁹

จากความเป็นมาของวัดยางทอง ทั้ง 2 แหล่งข้อมูลจะเห็นได้ว่า

1. เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับต้นยางและบ่อน้ำ

2. กล่าวถึงการสร้างวัดยางทองว่ามีมาตั้งแต่ยุค รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยสงคราม 9 ท้าว พ.ศ. 2328 โดยอ้างอิงถึงพงศาวดารเมืองสงขลา ซึ่งจากการศึกษาพงศาวดารเมืองสงขลา พบว่าได้กล่าวถึงบ่อน้ำในช่วงเวลาดังกล่าวจริง ในการเป็นพื้นตั้งค่ายทหาร ไม่ได้กล่าวถึงการสร้างวัดแต่อย่างใด ซึ่งก่อสร้างที่จะเกิดขึ้นในบริเวณนี้คงเป็นเพียงค่ายทหารและคงจะมีบ่อน้ำจำนวนมากเพื่อให้เพียงพอกับทหารที่ตั้งค่ายพักในบริเวณดังกล่าว แต่จากพงศาวดารเมืองสงขลา ฉบับของเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (สังข์) ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในยุคที่กรมพระยาราชวังวรสถานมงคลยกทัพไปปราบเมืองปัตตานี ในช่วงปี พ.ศ. 2328 ยุคสงคราม 9 ท้าว และทรงพักทัพอยู่ที่เมืองสงขลาเป็นเวลา 2 ปี ตามที่ปรากฏในพงศาวดาร ดังนี้ “เสด็จกลับมาประทับอยู่เมืองสงขลา รับสั่งว่าเมืองไทร เมืองตรังตูลู เมืองตานี ให้ขึ้นอยู่กับเมืองสงขลา ,ให้ขึ้นกับเมืองนคร กรมพระราชวังวรสถานมงคลอยู่ที่เมืองสงขลาสองปีเศษได้ให้ปักหลักเมืองสงขลาที่บ้านบ่ออย่างลงไว้ จัดแจงการเสร็จแล้วเสด็จกลับเข้าไปกรุงเทพมหานครฯ ”²⁰

เนื้อความในพงศาวดารตอนนี้จะเห็นได้ว่าจะแตกต่างจากเรื่องราวของเมืองสงขลาพอสมควรในเรื่องของการสร้างเมืองสงขลาที่บ่อและเปิดศาลหลักเมืองที่เสร็จสิ้นเรียบร้อยในช่วงปี พ.ศ. 2385 ตามประวัติศาสตร์เมืองสงขลาที่รู้จักกันโดยส่วนใหญ่ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า กรมราชวังวรสถานมงคลในรัชกาลที่ 1 จะทรง โปรดเกล้าอย่างนั้นจริงๆ แต่ด้วยความไม่พร้อมเมืองสงขลาบ่ออย่างจึงเกิดขึ้นในยุคสมัยหลังตามที่เราได้รู้จักกัน โดยพอที่จะสะท้อนให้เห็นได้ว่าพื้นที่บ่อน้ำนั้นเป็นที่ว่างๆ ยังไม่มีการตั้งบ้านเรือนมากเท่าไรนักเพราะคงเป็นทุ่งกว้างๆ ใช้ประโยชน์ในการตั้งค่ายพักทหารนอกเมืองมากกว่า และคงเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยบ่อน้ำและต้นยาง

สำหรับการย้ายที่ตั้งเมืองสงขลามาบริเวณบ้านบ่ออย่าง และทำให้บ้านบ่ออย่างขยายตัวเป็นเมืองสงขลาในปัจจุบัน ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้หลายผลงานด้วยกัน เช่น เรื่องเมืองสงขลา ก่อนปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. 2439 ของ สิทธิพร ศรีผ่อง ได้กล่าวไว้ดังนี้

การย้ายที่ตั้งเมืองสงขลา

เมื่อมีกลุ่มคนอาศัยอยู่ในเมืองเป็นจำนวนมากหลากหลายวัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจทำให้ประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งราษฎรภายในเมืองสงขลาและผู้ที่เข้ามาติดต่อค้าขาย สาธารณูปโภค ความสะดวกในด้านต่างๆ ทั้งในเรื่องของการบริหารจัดการ เรื่องของความมั่นคงปลอดภัย ไม่สามารถที่จะจัดการได้อย่างสะดวกบนพื้นที่ที่จำกัดอย่างพื้นที่ราบระหว่างเขาอันเป็นที่ตั้งขณะนั้นของเมืองสงขลา ซึ่งตั้งอยู่บริเวณแหลมสนซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของหัวเขาแดงที่ตั้งเมืองสงขลาในสมัยแรกเริ่มมีลักษณะเป็นปลายแหลม และที่ตั้ง

¹⁹ สืบค้นจาก WWW”gotoknow.org/blog/watmaster/89645 เข้าถึงวันที่ 1 ต.ค.2558

²⁰ พงศาวดารเมืองสงขลาในพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 6 หน้า 267

เมืองสงขลาที่แหลมสน ก็มีลักษณะเป็นที่ราบปลายแหลมด้านหลังติดภูเขา แหล่งน้ำจืดมีจำกัด พื้นที่ไม่สอดคล้องกับการขยายตัวของเมืองได้อีกต่อไป

ความคิดในการย้ายที่ตั้งเมืองสงขลาเริ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2375 เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) เริ่มทำการก่อสร้างเมืองใหม่ โดยย้ายจากปากแหลมสนมาตั้งที่บ้านบ่อย่าง ซึ่งอยู่คนละปากกับปากทะเลสาบสงขลาและเป็นที่ตั้งเมืองสงขลาในปัจจุบัน การย้ายที่ตั้งของเมืองนั้นมีสาเหตุมาจากที่ตั้งของเมืองเดิมที่ปากแหลมสนมีพื้นที่คับแคบ ไม่รองรับในการขยายตัวของเมือง และไม่มีแหล่งน้ำจืดเพียงพอในการบริโภค เป็นการขยายเมืองเพื่อรองรับกับความเจริญเติบโตของเมืองต่อไปในอนาคต โดยที่เมืองหลวงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการย้ายที่ตั้งเมืองสงขลาในครั้งนี้อาจจะมากกว่าตัวเจ้าเมืองสงขลาเองด้วยซ้ำ เพราะการสร้างเมืองสงขลาที่บ้านบ่อย่างใช้เวลาในการก่อสร้างถึง 10 ปี สร้างเสร็จได้โดยการอาศัยแรงงานจากกองทัพหลวงที่มาจากกรุงเทพมหานคร ในคราวที่ลงมาช่วยเมืองสงขลาต่อสู้กับกบฏจากหัวเมืองมลายูในปีพ.ศ. 2381 โดยสร้างเสร็จเรียบร้อยในช่วงปี พ.ศ. 2385 และเมื่อสร้างที่ตั้งเมืองใหม่เสร็จเรียบร้อยดีแล้วพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ส่งไม้ชัยพฤกษ์หลักชัยเมือง เทียนชัย และเครื่องไทยทานอื่นๆ พระราชทานให้แก่พระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) เพื่อใช้ในพิธีวางหลักชัยประจำเมืองสงขลาในปี พ.ศ.2385 ซึ่ง มีปรากฏอยู่ในพงศาวดารเมืองสงขลา ดังนี้

“ครั้น ณ ปีขาลจัตวาศก ศักราช 1204 โปรดเกล้าฯ ให้จัดการฝังหลักชัยเมืองสงขลาพระราชทานไม้ชัยพฤกษ์หลักชัยต้นหนึ่งกับเทียนชัยเล่มหนึ่งพร้อมด้วยเครื่องไทยทานต่างๆ และโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระอุดมปิฎก ประธานสงฆ์ฐานานุกรมเปรียญ 8 รูปออกมาเป็นประธานกับพระราชครูอัชฎาจารย์พราหมณ์กับพราหมณ์แปดนายออกมาเป็นประธานฝังหลักชัย พระยาสงขลา(เถี้ยนเส้ง) ได้กะเกณฑ์กรมการ และไพร่จัดการทำเป็นโรงพิธีสี่ทิศคือที่ข้อมเสร็จแล้ว ครั้นเดือนสี่ ขึ้น 7 ค่ำ ปีขาลจัตวาศก พระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง)ให้จัดตั้งกระบวนแห่หลักชัยไม้ชัยพฤกษ์กับเทียนเป็นการใหญ่ คือจัดกระบวนแห่ทั้งพวกจีนและพวกไทยเป็นที่ครึกครื้นเอิกเกริกมาก ตั้งกระบวนแห่หลักชัยไม้ชัยพฤกษ์กับเทียนไปเข้าโรงพิธี แล้วพระสงฆ์ราชาคณะฐานานุกรมเจริญพระปริตร พระครูพราหมณ์ก็สวดตามไสยเวท

ครั้นเดือนสี่ ขึ้น 10 ค่ำ เวลาเช้าโมงหนึ่งกับสิบนาทีก่อน ได้อุดมฤกษ์พระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) ได้จัดการสมโภชหลักเมืองเป็นการเอิกเกริกอีก 5 วัน 5 คืน คือละครหรือโขนร้องโรงหนึ่ง หุ่นโรงหนึ่ง จั้วโรงหนึ่ง ละครชาตรีสี่โรง พระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) ได้ถวายอาหารบิณฑบาตแก่พระสงฆ์ 22 รูป กับเครื่องราชบริขารภัณฑต่างๆ แก่พระราชอาคันตุกะฐานานุกรมเปรียญและพระราชครูอัชฎาจารย์พราหมณ์เป็นอันมากเสร็จแล้ว ครั้งเสร็จการฝังหลักเมืองพระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) จัดเรือสำเภาลำหนึ่งส่งพระราชอาคันตุกะกับพระราชครูอัชฎาจารย์พราหมณ์เข้าไป ณ กรุงเทพฯ แล้วพระยาสงขลา (เถี้ยนเส้ง) ได้ให้ช่างก่อตึกคร่อมหลักเมืองไว้สามหลังเป็นตึกจีน กับศาลเจ้าสี่เมืองไว้หลังหนึ่งด้วย ” สิ่งก่อสร้างต่างๆ ในช่วงต้นนั้นได้รับการปรับปรุงในบางช่วงเวลาทำให้ในปัจจุบันยังคงปรากฏอยู่ให้เห็นเช่นเดิมในศาลหลักเมืองสงขลา บนถนนนางงาม²¹

²¹ สิทธิพร ศรีม่วง.(2554). เมืองสงขลา ก่อนปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. 2318-2439. หน้า 106 -107.

ปัจจุบันตำบลบ่อทรายหรือบ้านบ่อทราย คือพื้นที่ในเขตเทศบาลนครสงขลาในปัจจุบัน ซึ่งทางเทศบาลนครสงขลาได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่ไว้ดังนี้

สมัยโบราณ สงขลาเป็นชุมชนประมงบนคาบสมุทรสทิงพระ ต่อมาพ่อค้าชาวตะวันตกใช้เป็นที่ท่าเรือขนส่งสินค้า ชุมชนจึงขยายตัวเป็นเมืองท่าสำคัญที่ปรากฏชื่อในประวัติศาสตร์ว่า “Singora” (ซิงกอร่า) โดยชื่อนี้สามารถสันนิษฐานได้หลายแบบ โดยข้อสันนิษฐานที่เด่นชัดที่สุดคือ เมืองสงขลาในสมัยก่อนมีชื่อว่า “สิงขร” เมื่อพ่อค้าชาวตะวันตกเข้ามาจึงได้มีการเรียกตามสำเนียงฝรั่งและเพี้ยนมาเป็นสงขลาในปัจจุบัน “singora” เจ้าเมืองสงขลายุคแรกเป็นชาวมุสลิม

สมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ส่งกองทัพมาปราบทำลายเมืองอย่างราบคาบ จึงมีการย้ายไปอยู่ที่แหลมสน(ปัจจุบันอยู่บ้านบ่อเตย อำเภอสิงหนคร) เจ้าเมืองเป็นชาวพื้นเมืองบ้าง ชาวจีนบ้าง ตามยุคตามสมัย สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมืองสงขลามีฐานะเป็นประเทศราชของอาณาจักรสยาม ซึ่งทรงให้สร้างเมืองใหม่ที่ฝั่งตำบลบ่อทราย ใช้เวลาสร้างเมืองถึง 10 ปี และรัชกาลที่ 4 ทรงเสด็จมาพำนักถึง 2 ครั้ง พ.ศ. 2439 สงขลาเป็นที่ว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช และพ.ศ. 2463 สถาปนาเป็นสุขาภิบาลเมืองสงขลา พ.ศ.2478 ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองสงขลา และพ.ศ. 2542 มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลเมืองสงขลาเป็นเทศบาลนครสงขลา (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม116 ตอน110ก. วันที่ 10 พฤศจิกายน 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน 2542)

สงขลา จึงเป็นเมืองประวัติศาสตร์และศูนย์รวมของวัฒนธรรมทั้งไทย-จีน-มุสลิม และฝรั่ง ทั้งยังเป็นจุดยกพลขึ้นบกของกองทัพญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2²² เมืองสงขลาจึงถือกำเนิดขึ้นและเติบโตมาด้วยความหลากหลายของผู้คน วัฒนธรรม ที่กลายเป็นจุดเด่นสำคัญของเมืองสงขลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน

3.เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐพล ณ สงขลา. (2548). หนังสือเรื่องพงศาวดารเมืองสงขลาและโบราณคดีและเมืองสงขลา ฉบับพระยาวิเชียรคีรี(ชม) ถือว่าเป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษรขั้นต้นที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย เรื่องพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา อย่างมาก ซึ่งสามารถใช้ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการของเมืองสงขลาในอดีตได้อย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็น หลักฐานการสร้างเมืองสงขลา การอพยพผู้คนจากชุมชนแหลมสน และนอกจากนั้นยังได้อธิบายเหตุการณ์และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคม การเกิดชุมชนในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

ตรึงจิต พึ่งรัตมี. (2539). เป็นการศึกษาพัฒนาการและสภาพปัจจุบันของชุมชนเมืองสงขลา โดยครอบคลุมทั้งสภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม และสภาพกายภาพของชุมชน โดยเฉพาะย่านถนนนครนอกและถนนนครในในด้านต่างๆ ผลการศึกษาพบว่าเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษามีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

ณวรรธน์ สายเชื้อ. (2541). เป็นการศึกษาเพื่อให้รู้ถึงกระบวนการเรียนรู้สังคมท้องถิ่นเมืองสงขลา ซึ่งเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มากมาย เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองสงขลาและเพื่อให้ชาวสงขลาตื่นตัวที่จะร่วมกันรักษาและหวงแหนเมืองสงขลาที่มีคุณค่าควบคู่ไปกับการ

²² สืบค้นจาก [www..songkhacity.go.th](http://www.songkhacity.go.th) เข้าถึงวันที่ 1 ต.ค.2558

พัฒนา นอกจากนั้นยังมีการกล่าวถึงพัฒนาการของเมืองสงขลาตั้งแต่สมัยเมืองสงขลาตั้งอยู่บริเวณบ้านหัวเขาแดง จนถึงสมัยย้ายมายังบ้านบ่อยาง ทั้งในด้านการปกครอง ความสำคัญของเมือง อาณาเขตเมือง สภาพทางกายภาพของเมือง จนถึงสภาพเมืองสงขลาในปัจจุบัน เป็นงานวิจัยที่ทำให้เห็นภาพรวมและพัฒนาการของเมืองสงขลาผ่านการศึกษาศักยภาพของเมือง

มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด และคณะ. (2540). ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่างานการศึกษานี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานการศึกษาของผู้วิจัย โดยประโยชน์ของงานศึกษานี้ทำให้ผู้วิจัยใช้ทำความเข้าใจสถานการณ์และนโยบายเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศไทยของภาครัฐ เช่น แผนการตลาดการท่องเที่ยว แผนพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนั้นยังได้มีการติดตามผลเพื่อหาจุดบกพร่อง การตรวจสอบ และข้อจำกัดต่างๆ ที่จะพัฒนาการท่องเที่ยว การลงทุน และเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการอนุรักษ์ สภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และชีวิตจำกัดของธรรมชาติ รวมทั้งการประเมินความเปลี่ยนแปลง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น ความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งนำมาเพื่อการพัฒนาศักยภาพสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อให้ตอบสนองความต้องการและการขยายตัวของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะ ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้เท่าทันกระแสโลกอย่างต่อเนื่อง

นิคม จารุมณี (2536). ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ต่อเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ความหมายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท มีทั้งธุรกิจ ทางตรงและทางอ้อม ที่มีไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่สามารถทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในประเทศอีกด้วย

ศุภการ ศิริไพศาล. (2550). เป็นงานวิจัยที่ทำให้เห็นพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของเมืองสงขลาทั้งในบริบททั่วไป มีส่วนช่วยให้เข้าใจสภาพการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของเมืองสงขลาโดยเฉพาะวิถีชีวิตชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่บริเวณถนนนางงาม ถนนนครนอก ถนนนครในซึ่งเป็นเขตย่านเมืองเก่าและเป็นถนนสายวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการของเมืองสงขลามาตั้งแต่สมัยสร้างเมืองสงขลา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลบ่อ่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาข้อมูลสถานที่และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย และชุมชนตำบลบ่อ่าง จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ สถานที่ กิจกรรม วัฒนธรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมถึงความสำคัญในชุมชนต่างๆ ในตำบลบ่อ่าง จังหวัดสงขลา และเพื่อศึกษาผลกระทบทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของคนในตำบลบ่อ่าง จังหวัดสงขลา จากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

- 1.การสำรวจข้อมูลพื้นที่ ทั้งเอกสารและลงพื้นที่
- 2.การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม
- 3.การวิเคราะห์ข้อมูล

1.การสำรวจข้อมูลพื้นที่ ทั้งเอกสารและลงพื้นที่

ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดพื้นที่เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับตำบลบ่อ่าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ในส่วนของข้อมูลประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อใช้ในการศึกษาต่อไป

2.การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และสถานที่ท่องเที่ยว จากการศึกษาสามารถรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

ตำบลบ่อ่างในฐานะเมืองสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ปัจจุบันตำบลบ่อ่างเป็นอีกหนึ่งแห่งในจังหวัดสงขลาที่มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็น ถนนนางงาม ที่รวบรวมเรื่องราว และบอกเล่าภาพอดีตของเมืองสงขลาได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาพบว่าการท่องเที่ยวเป็นอีกปัจจัยที่ ส่งผลให้ผู้คนให้ความสนใจสงขลามากยิ่งขึ้น เพราะช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จังหวัดสงขลาเองได้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเทศกาลท่องเที่ยวขึ้นมาหลายแห่งรวมทั้งในอำเภอบ่อ่าง

ตลอดระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมาภาครัฐได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านนโยบายต่างๆ เช่น ในช่วง พ.ศ. 2555-2559 รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมาก(รวมถึงการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ) อีกทั้งยังแรงส่งเสริมจากภายนอก เช่น

“การท่องเที่ยวของโลกในศตวรรษที่ 21 ใช้หลักการของแผนแม่บทของโลก เป็นกรอบในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงหลักการ 4 ประการ คือ 1) การดำเนินกิจการการท่องเที่ยวในขอบเขตที่ความสามารถการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจะมีได้ 2) ความตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม

ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น3) การมีส่วนร่วมของเจ้าบ้านและผู้มาเยือนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) การเชื่อมโยงประสานความจำเป็นต่อการพัฒนาทางเลือกของชุมชนและกำหนดแผนงานทางเศรษฐกิจการดำรงอยู่ของชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน”

ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้รัฐบาลได้หันมาตระหนักมากขึ้น โดยเห็นได้จากการส่งเสริมให้ท้องถิ่นสร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นมาเพื่อพัฒนาและรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

สภาพทางสังคมของตำบลบ่อทราย

สภาพทางสังคมของบ่อทรายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีสภาพที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ในแง่องค์ประกอบของผู้คนที่ประกอบไปด้วยผู้คนกลุ่มหลัก ๆ ถึง 3 กลุ่ม ด้วยกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้นับถือศาสนาพุทธ กลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลาม และกลุ่มผู้นับถือขงจื้อ ทั้ง 3 กลุ่มอาศัยร่วมกันได้เป็นอย่างดีในเมืองสงขลา การอยู่ร่วมกันของคนทั้ง 3 กลุ่มนี้แสดงให้เห็นในผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ของเมืองสงขลาอยู่เสมอ เช่น จากสภาพทางสังคมของเมืองสงขลา จากการศึกษาของสิทธิพร ศรีผ่องไว้ดังนี้

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะและโครงสร้างทางสังคมของเมืองสงขลาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นสังคมที่มีความหลากหลายของกลุ่มคนซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันกลุ่มคนหรือกลุ่มวัฒนธรรมเหล่านี้ประกอบด้วย กลุ่มวัฒนธรรมจีน กลุ่มวัฒนธรรมมุสลิม และกลุ่มวัฒนธรรมพุทธศาสนา ในการออกชื่อเรียกขานกลุ่มคนเหล่านี้แม้แต่หลักฐานที่เป็นเอกสารทางราชการไม่ว่าจะเป็นสารตรา หนังสือราชการ และพงศาวดารเมืองสงขลาเองก็ตาม มีการกล่าวถึงราษฎรในเมืองสงขลา ทั้งสามกลุ่มวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้นว่าพวกจีน พวกไทย และพวกแขก เช่นในข้อความจากพงศาวดารเมืองสงขลาฉบับเจ้าพระยาวิเชียรคีรีศรีสมุทร (บุญสังข์) ความว่า

“...พระสงขลากราบทูลลามามาเมืองสงขลาขึ้นอยู่บ้านแหลมสน พระสงขลานอกราชการขึ้นอยู่บ้านหัวเขา พวกจีนไทยแขกเมืองสงขลาเข้าหาพระสงขลาทั้งสิ้น...”

และจากศิลาจารึกบริเวณคลองสำโรง ซึ่งจารึกขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการกล่าวถึงคนทั้งสามกลุ่มไว้ว่า

“...จึงชักชวนวงศาคนญาติข้าราชการ บ้านชาวไทย จีน แขก ที่มีศรัทธา ได้ไมทนาบริจาคธนทรัพย์ ไว้สำหรับจะใช้จ่าย ประมวลได้ประมาณสองพันสามร้อยสิบสองเหรียญ 3 สลึง...”

จากเนื้อหาที่แสดงในข้างต้นนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและการดำรงอยู่ของคนแต่ละกลุ่มที่จะต้องกล่าวถึงแยกเป็นกลุ่มๆ ไป ไม่ได้กล่าวรวมในลักษณะทั่วไปว่าเป็นประชากรเมืองสงขลา กลุ่มคนแต่ละกลุ่มที่กล่าวถึงนั้น ส่วนหนึ่งแสดงเอกลักษณ์ให้เห็นอยู่แล้วในลักษณะของชื่อกลุ่มที่ใช้เรียกขานกัน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มจีน กลุ่มไทย กลุ่มแขกหรือกลุ่มมุสลิมตามลักษณะทางวัฒนธรรมที่กลุ่มคนเหล่านั้นยึดถือปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำ แต่ถ้าจะกล่าวให้ชัดเจนลงไปอีก กลุ่มคนจีนในเมืองสงขลา นั้น ไม่ได้หมายความเฉพาะกลุ่มคนที่มาจากเมืองจีนเท่านั้นแต่รวมไปถึงลูกหลานที่เกิดในเมืองสงขลาและคนที่เข้าไปร่วมวัฒนธรรมเช่นเดียวกับชาวจีน มีความเชื่อและวิถีชีวิตที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของการเป็นชาวจีน เป็นการเรียกโดยยึดถือตามวัฒนธรรมความเชื่อ

และความเป็นอยู่มากกว่าที่จะเน้นหลักไปทางเชื้อชาติหรือสัญชาติของบุคคล ซึ่งจะอยู่ในลักษณะเดียวกันกับการเรียกขานกลุ่มแขกหรือกลุ่มมุสลิม อันหมายถึงกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตตามความเชื่อของศาสนาอิสลาม และกลุ่มไทยก็คือกลุ่มที่ใช้ชีวิตตามความเชื่อทางศาสนาพุทธ โดยที่ไม่ได้หมายถึงประชากรของประเทศไทย อย่างความหมายในปัจจุบัน เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีชื่อของประเทศไทยเกิดขึ้น จะมีอยู่บ้างก็คือคำว่า ไท หรือ ไทย ที่หมายถึงการเป็นอิสระแก่ตัวไม่ได้หมายถึงชื่อที่ใช้เรียกขานประเทศและประชากร ส่วนชื่อเรียกขานที่ใช้กันในอดีตนั้นทั้งที่ต่างชาติออกชื่อเรียกขาน และใช้ชื่อแทนตัวเองนั้นจะใช้คำว่า สยาม²³

ซึ่งหากพิจารณาถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลาที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในบทที่ 2 นั้น ก็จะเป็นสิ่งที่ยืนยันได้อย่างชัดเจนถึงความหลากหลายของกลุ่มประชากรในเมืองสงขลา ความหลากหลายของกลุ่มประชากรในเมืองสงขลา นั้น ประชากรแต่ละกลุ่มไม่ได้ ดำรงอยู่เพียงเพื่อว่ามีกลุ่มของพวกเขาเหล่านั้นอยู่ในเมืองสงขลาด้วยเท่านั้น คนกลุ่มต่างๆ ในเมืองสงขลาไม่ว่าจะเป็น กลุ่มชาวมุสลิม กลุ่มชาวจีน และกลุ่มชาวพุทธ ต่างมีบทบาทสำคัญต่อเมืองสงขลามาแล้วทั้งสิ้น ที่สมัยหนึ่งในระยะเริ่มแรกของเมืองสงขลา ถูกก่อตั้งและพัฒนาขึ้นมาด้วยบทบาทการนำของกลุ่มชาวมุสลิม ในระยะต่อมากลุ่มชาวพุทธก็เข้ามามีบทบาทหน้าในทางการเมืองแทนที่กลุ่มชาวมุสลิมที่หมดบทบาทไปจากสงครามระหว่างเมืองสงขลากับอยุธยาในปี พ.ศ. 2223 และหลังจากนั้นเมื่อเหตุการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปกลุ่มชาวจีนก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในทางการเมืองที่มีผลต่อการพัฒนาเมืองสงขลาในระยะต่อมา เป็นการเข้ามามีบทบาทต่อเมืองสงขลาของทั้งสามกลุ่มอย่างต่อเนื่องกัน ในจุดนี้อาจกล่าวได้ว่าเมืองสงขลาถูกก่อตั้งขึ้นและพัฒนามาได้โดยกลุ่มคนถึงสามกลุ่ม ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงของคนทั้งสามกลุ่ม โดยที่นำเสนอในรูปแบบของตารางเปรียบเทียบ โดยสังเขปอันจะหยิบยกลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์บางประการเพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งรายละเอียดบางอย่างไม่ได้กล่าวถึงถึงลงไปในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพียงแต่นำคำสำคัญบางส่วนมาเท่านั้น ซึ่งพอที่จะแสดงให้เห็นได้ดังนี้

²³ สิทธิพร ศรีผ่อง.(2554). แหล่งเดิม. หน้า 90-105.

ลักษณะ	จีน	พุทธ	มุสลิม
ลักษณะทางกายภาพ	ผิวขาว/ลักษณะชาวจีนในปัจจุบัน/ คงลักษณะเดิมไว้เพราะส่วนใหญ่คนจีนจะแต่งงานในกลุ่มเดียวกันส่วนน้อยที่จะแต่งงานกับกลุ่มอื่นๆ	ผิว ดำ แดง / ลักษณะคนไตในปัจจุบัน	ผิวดำแดง/ คล้ายชาวอาหรับ/ลักษณะของมุสลิมในปัจจุบัน
	ลักษณะทางกายภาพของคนทั้งสามกลุ่มนั้นบางส่วนมีความแตกต่างกันพอที่จะแยกแยะได้อย่างชัดเจนว่าเป็นกลุ่มใด		

ลักษณะ	จีน	พุทธ	มุสลิม
ศาสนา/ความเชื่อ	ขงจื้อ/เทพต่าง ๆ	พุทธศาสนา	ศาสนาอิสลาม
วิถีชีวิต	การไว้เทพเจ้าในเทศกาลต่าง ๆ /การถือศีลกินเจ/ไม่ทานเนื้อวัว	ศีล/เข้าวัดวันพระ/	การละหมาด/การถือศีลอด/การจาริกแสวงบุญที่เมกะ/ไม่รับประทานเนื้อหมู/ไม่เลี้ยงสุนัข
ภาษา	จีน	ไทย	มลายู
การแต่งกาย	เครื่องแต่งกายเอกมีลักษณะคล้ายกับในเมืองจีน	เสื้อผ้าที่หาได้ทั่วไป	เสื้อผ้าทั่วไป/ข้อกำหนดทางศาสนา/การคลุมผมของผู้หญิง
สถานที่สำคัญ	ศาลเจ้า/ที่บ้านจะมีศาลและหิ้งบูชา/สุสาน	วัด/สถานที่สำคัญตามความเชื่อ/หิ้งบูชาที่บ้าน/ป่าช้า	มัสยิด/กูโบร์
	เมื่อพิจารณาในส่วนของความเชื่อทั้งสามกลุ่มแล้วแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะเฉพาะด้านที่แตกต่างกันออกไป โดยที่กลุ่มไทยพุทธสามารถปรับตัวเข้ากับกลุ่มต่างๆได้ง่ายกว่ากลุ่มอื่นๆ จะปรับตัวเข้าหากัน		
อาชีพที่อยู่อาศัย	ส่วนใหญ่ค้าขายในเมือง	ส่วนใหญ่เกษตรกรรวมขานเมือง	ส่วนใหญ่ประมงชายทะเล/ปากน้ำ

ตารางที่ 1 ลักษณะโดยสังเขปของกลุ่มคนในวัฒนธรรม จีน พุทธ มุสลิม

ประชากรเมืองสงขลา: ความเชื่อและวิถีชีวิต

วัฒนธรรมกลุ่มชาวพุทธ

กลุ่มชาวพุทธ หมายถึง กลุ่มคนที่นับถือพุทธศาสนาเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มาแต่เดิม ครอบครัวยุคแรกเริ่มของเมืองสงขลาทั้งแหลมสนและที่บ่อทราย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม บางส่วนประกอบอาชีพประมง ค้าขาย ทำสวนผลไม้ที่เกาะยอ มีความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมคือ วัด วัดในตัวของเมืองสงขลา มีวัดถึง 20 วัด เป็นวัดที่อยู่ภายในกำแพงเมืองสงขลาซึ่งมีพื้นที่ประมาณหนึ่งตารางกิโลเมตรมีวัดถึง 6 วัด คือ วัดโพธิ์ปฐมาวาส วัดมณีมาวาส วัดดอนแย้ วัดเลียบ วัดยางทอง วัดดอนรัก ส่วนอีก 14 วัดอยู่นอกกำแพงเมือง คือ วัดแจ้ง วัดชัยมงคล วัดตินเมรุ วัดไทรงาม วัดเพชรมงคล วัดโรงวาส วัดสระเกศ วัดหัวป้อมโน วัดหัวป้อมนอก วัดอุทัย วัดศาลาหัวยาง วัดแหลมทราย วัดนาถม และวัดชายน้ำ การที่ในตัวของเมืองสงขลา มีวัดมากมายหลายวัดนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องแสดงถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาแล้วยังเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญอันที่จะแสดงให้เห็นถึง ความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง การอยู่ดีกินดีของราษฎรที่สามารถจะอุปถัมภ์บำรุงศาสนาได้

วัดที่สำคัญที่สุดในเมืองสงขลาคือ วัดกลาง ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่มิมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ผู้สร้างวัดคือ นางศรีจันทร์ เมื่อครั้งที่ย้ายเมืองสงขลามายู่ที่ตำบลบ่อทรายในปี พ.ศ. 2385 วัดนี้ได้รับการยกฐานะให้มีความสำคัญ โดยใช้เป็นสถานที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาทุกปี และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น สวดขยันโตตันไม้ทองเงินก่อนที่จะนำส่งไปยังกรุงเทพฯ เดิมวัดนี้เรียกว่าวัดยายศรีจันทร์ แต่ชาวบ้านมักจะเรียกว่า วัดกลาง เพราะตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างวัดดอนแย้กับวัดโพธิ์ปฐมาวาส ต่อมาในปี พ.ศ. 2431 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อครั้งเป็นที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เสด็จประพาสเมืองสงขลาทรงเปลี่ยนเป็นชื่อ วัดมณีมาวาส ครั้นถึงปี พ.ศ. 2460 ได้รับการยกฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร นับเป็นพระอารามหลวงแห่งเดียวในจังหวัดสงขลา²⁴

วัฒนธรรมกลุ่มชาวจีน

เป็นกลุ่มคนที่อพยพจากเมืองจีนมาตั้งถิ่นฐานในเมืองสงขลาหรืออาจจะถือกำเนิดที่เมืองสงขลาโดยมีรูปร่างหน้าตาเป็นชาวจีนและมีวิถีชีวิตตามความเชื่อในลัทธิขงจื้อ โดยตั้งบ้านเรือนรวมตัวอยู่กันอย่างหนาแน่นในบริเวณที่เป็นย่านการค้าของเมืองสงขลา เพื่อสะดวกในการประกอบกิจการทางการค้า กลุ่มคนจีนตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นย่านการค้า ซึ่งได้แก่อาณาบริเวณถนนนครนอกและถนนนครใน ในปัจจุบันกลุ่มคนจีนมักจะสร้างที่อยู่อาศัยมีลักษณะเป็นตึกทรงจีนเรียงอยู่เป็นแถวตลอดสองฟากถนน ส่วนการประกอบอาชีพของกลุ่มคนจีนโดยส่วนใหญ่มักจะประกอบการค้า แต่มีอยู่บ้างที่ประกอบอาชีพทำประมง เกษตรกรรม และทำกระเบื้อง อิฐ เครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของเมืองสงขลา โดยมีโรงจับเจี๊วตั้งอยู่ริมน้ำห่างจากกำแพงเมืองไปทางใต้ประมาณ 20 เส้น ล้วนแต่ปั้นกระเบื้อง ปั้นอิฐอย่างละเอียดอย่างดี เพราะมีดินเหนียวเนื้อละเอียด นอกจากนั้นยังมีบริเวณที่มีชื่อเสียงในการปั้นหม้อ ปั้นอิฐ และปั้นกระเบื้องก็คือที่บ่อพลับ เช่น กระเบื้องมุงหลังคา จับเจี๊ว กระโถน กระถาง

²⁴ สัททิพร ศรีผ่อง.(2554). แหล่งเดิม. หน้า 80 -85.

สำหรับคนจีนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณเกาะยวมักจะประกอบอาชีพตั้งโรงปั้น – เเผาหม้อ ไห โองต่างๆ บริเวณหัวแหลมทิศเหนือจากวัดแหลมกอ ส่วนที่จะตั้งพระมีการปั้นเครื่องปั้นดินเผาประเภทต่าง ๆ เช่น เผลงกะลอม หม้อข้าว หม้อแกง สวดนึ่งข้าว เป็นต้น โดยที่วิถีชีวิตของชาวจีนจะผูกพันอยู่กับความเชื่อตามลัทธิขงจื้อ นอกจากนี้ชาวจีนมีวันสำคัญที่จะต้องทำพิธีกรรมตามความเชื่ออยู่มากในแต่ละเดือนโดยมีสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้อยู่ที่ศาลเจ้า ภายในเมืองสงขลามีศาลเจ้าที่สำคัญๆ อยู่หลายแห่งด้วยกัน มีสามแห่งซึ่งตั้งอยู่บนถนนนางงามในปัจจุบัน ศาลเจ้าทั้งสามแห่งคือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ถือว่าสำคัญที่สุดและเป็นศูนย์กลางของเมือง สร้างภายหลังจากที่ได้มีการฝังเสาหลักเมือง ศาลเจ้าล่ำเล้งเตียนหรือศาลเจ้าพ่อกวนอู สร้างขึ้นภายหลังศาลเจ้าพ่อหลักเมือง 37 ปี และศาลเจ้าตั้งเซ่งอ่อง ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าสร้างขึ้นในสมัยใด แต่ได้รับการยืนยันว่ารูปเทพเจ้าตั้งเซ่งอ่องที่ประดิษฐานอยู่ในศาลนี้ถูกนำมาจากเมืองจีนพร้อมๆ กับการอพยพของชาวจีนในเมืองสงขลา

นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าที่ ถนนหนองจิก คือศาลเจ้าปูนเถ้าก้ง ไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างขึ้นมาในสมัยใดแต่สันนิษฐานว่าก่อน พ.ศ. 2427 เพราะปรากฏว่ามีศาลเจ้านี้อยู่แล้วเมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชเสด็จเมืองสงขลา และได้ทรงบันทึกไว้ว่า “...ที่หลังตลาดนั้นมีศาลเจ้าเทพารักษ์จีนหลังหนึ่งเป็นตึกทำนองจีนชั้นเดียว เป็นศาลปูนเถ้าก้ง...”

ส่วนที่ถนนยะลาเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าโปอันเตียน สร้างขึ้นมาในระยะเวลาดียวกันกับศาลเจ้าปูนเถ้าก้ง นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าปูนเถ้าก้ง ที่สำโรงเพื่อคุ้มครองผู้เดินทาง²⁵

วัฒนธรรมกลุ่มมุสลิม

เป็นกลุ่มคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนมากตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มบริเวณบ้านบ่อพลับหรือที่เรียกว่า “บ้านบน” ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของย่านชุมชนการค้าขายของกลุ่มชาวจีน กลุ่มคนแขกส่วนมากประกอบอาชีพประมง และมีอยู่บ้างที่ประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนี้ยังอยู่กันอย่างหนาแน่นที่ฝั่งแหลมสนบริเวณตั้งแต่ตำบลไต่บ้านเจ้าเมืองไปจนถึงช่องเขาเขียว ซึ่งคนเหล่านี้ไม่ได้ย้ายมาอยู่ที่เมืองสงขลาบ่อย โดยกลุ่มที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองสงขลาที่บ่อยๆ ได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ในบริเวณกำแพงเมืองทางทิศใต้ โดยได้เรียกบริเวณนั้นว่าบ้านบนเช่นเดียวกัน มีสถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือ มัสยิดบ้านบน หรือ มัสยิดอุสาสนอิสลามสร้างเสร็จเรียบร้อยในสมัยรัชกาลที่ 3 ปี พ.ศ. 2390 โดยนายช่างที่ก่อสร้างเป็นนายช่างจากกรุงเทพมหานคร และเป็นผู้ที่ได้ก่อสร้างอุโบสถวัดมัชฌิมาวาส ซึ่งมัสยิดหลังนี้มีความแปลกกว่ามัสยิดอื่นๆ ตรงที่ช่างที่ก่อสร้างเป็นช่างที่สร้างวัด สร้างโบสถ์วิหาร ลักษณะของมัสยิดที่ออกมาจึงมีลักษณะคล้ายศาลาที่ปรากฏอยู่ตามวัดต่างๆ มากกว่า แม้แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงตรัสถามว่าคือสถานที่ใด เมื่อคราวที่เสด็จประพาสเมืองสงขลาในปี พ.ศ. 2402 ดังที่ปรากฏในพงศาวดารว่า “ ถึงโรงสุเหร่า ตรัสถามว่านี่โรงอะไร กราบทูลว่ากุฎีมลายู” แสดงให้เห็นว่ามัสยิดบ้านบน มีสถาปัตยกรรมที่แปลกตาอาจทำให้คนที่ไม่คุ้นเคยไม่คิดว่าเป็นมัสยิด ศาสนสถานที่สำคัญของศาสนาอิสลาม หรืออาจจะมองอีกมุมหนึ่งถึงความกลมกลืนทางวัฒนธรรมทางสถาปัตยกรรมที่มีการยอมรับกันนำมาใช้ซึ่งกันและกัน

²⁵ สิทธิพร ศรีผ่อง. (2554). แหล่งเดิม. หน้า 80-90.

สำหรับกลุ่มคนทั้งสามกลุ่มในเมืองสงขลาที่กล่าวถึงแล้วนั้น หากพิจารณากันเพียงผิวเผินอาจจะคิดว่า กลุ่มคนจีนซึ่งอยู่นอกเหนือระบบไพร่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย น่าจะเป็นฐานหลักสำคัญในการเรียกเก็บ ภาษีจากรัฐบาล ส่วนกลุ่มอื่นๆ ทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม ซึ่งเป็นประชากรที่ติดอยู่ในระบบไพร่ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางการเกษตร น่าจะเป็นผู้ที่ต้องจ่ายภาษีให้รัฐบาลน้อยกว่ากลุ่มชาวจีนมาก แต่จากข้อมูลอัตราการเก็บส่วยรายเฉลี่ยภายในเมืองสงขลา จากรายงานการตรวจราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ร.ศ.130 ของ พระยาสาธุศัฒน์

ถึงแม้ว่ารายงานตรวจราชการฉบับนี้เป็นการตรวจราชการที่เกิดขึ้นภายหลังระยะเวลาที่ทำการศึกหลายปี แต่ข้อมูลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปได้ว่ามีการจัดเก็บส่วยรายเฉลี่ยในลักษณะดังกล่าวมาอย่างช้านานแล้ว ซึ่ง จากข้อมูลในตารางจะเห็นได้ว่า อัตราส่วยรายเฉลี่ยระหว่างชาวจีนและไทย (รวมทั้งกลุ่มมุสลิมด้วย) นั้นมีอัตราที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ในระดับราชการทั่วไป คือ พวกชาย/หญิง โสัด ชาย/หญิงที่มีครอบครัว พวกทาส ซึ่งมีทั้ง คนไทยและจีน ต้องจ่ายส่วยรายเฉลี่ยในอัตราที่ใกล้เคียงกันคือ ประมาณ 1 บาท 40 อัฐ แต่มีชาวจีนอยู่สี่กลุ่มที่ต้องจ่ายส่วยรายเฉลี่ยในอัตราที่มากกว่ากลุ่มต่าง ๆ ถึงเกือบสามเท่าตัว กลุ่มต่าง ๆ เหล่านั้น ได้แก่ จีนมีครัวมี ทาส จีนมีครัวไม่มีทาส จีนหม้ายมีทาส จีนหม้ายไม่มีทาส จะต้องจ่ายส่วยรายเฉลี่ยสูงสุด คือ จีนมีครัวมีทาส จะต้องเสียภาษีสูงถึง 5 บาท 20 อัฐ จีนมีครัวไม่มีทาส 5 บาท 10 อัฐ จีนหม้ายมีทาส 4 บาท 18 อัฐ จีนหม้ายไม่มีทาส 3 บาท 22 อัฐ²⁶

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าถ้าเป็นคนจีน และอยู่อาศัยกันหลายคนจะต้องจ่ายส่วยรายเฉลี่ยมากกว่า อาศัยอยู่คนเดียว ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกับอัตราไทย ในอัตราไทยคนที่มีครอบครัวจะต้องจ่ายส่วยรายเฉลี่ยมากกว่าคนที่ไม่มีความครอบครัวเช่นกัน ต่างกันเพียงแต่จำนวนเงินเท่านั้น น่าจะเป็นไปได้ว่าเกณฑ์ในการพิจารณา เก็บส่วยรายเฉลี่ยอยู่ที่จำนวนคนในครอบครัว โดยเฉพาะถ้าเป็นจีน ถ้าคนในครอบครัวมีมากจะต้องจ่ายส่วยรายเฉลี่ยมากตามไปด้วย โดยการที่มีจำนวนคนในครอบครัวมากจะทำให้สามารถที่จะกิจการงานต่างๆ ได้มากมี รายได้ที่มากกว่า ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของระบบศักดินา และจากข้อมูลขั้นต้นแสดงว่าพลเมืองสงขลา จะต้องมียาไรได้ที่พอสมควร เพราะจะต้องจ่ายภาษีหลายส่วนด้วยกันให้กับรัฐบาลกลาง ส่วนส่วยรายเฉลี่ยหรือส่วยสรรพ เหตุ เป็นเพียงเงินภาษีที่เจ้าเมืองเรียกเก็บซึ่งถือเป็นส่วนเล็กๆ เท่านั้น เมื่อเทียบกับส่วยแทนกระดาน ซึ่งเป็นเงินที่ต้องจ่ายให้รัฐแทนไม้กระดานที่ต้องส่งให้รัฐ และส่วยทองบุตรจีน ซึ่งเป็นเงินที่บุตรหลานของชาวจีนที่เกิดในเมืองสงขลาต้องจ่ายให้กับรัฐ

อัตราส่วยเฉลี่ยเมืองสงขลาเป็นการสะท้อนรายได้ขั้นต่ำๆ ที่ทุกคนต้องมี เช่น ถ้าเป็นจีน มีครอบครัว ก็จะต้องจ่ายส่วยทองบุตรจีน 7 บาท ส่วยตามลักษณะอาชีพอีกส่วนหนึ่ง และส่วยรายเฉลี่ย อีก 5 บาท 20 อัฐ รวมเงินที่จะต้องจ่ายส่วยไม่ต่ำกว่าปีละ 12 บาท 20 อัฐ ถ้าเป็นราษฎรที่ไม่ได้เป็นจีน จะต้องจ่าย 7 บาท ในส่วนของส่วยแทนกระดาน หรือส่วยสรรพเหตุแล้วแต่ใครสังกัดเลกหมู่ใด ส่วยตามลักษณะอาชีพอีกส่วนหนึ่ง และส่วยรายเฉลี่ย อีก 2 บาท 14 อัฐ รวมเงินที่จะต้องจ่ายส่วยไม่ต่ำกว่าปีละ 9 บาท 14 อัฐ ซึ่งเป็น จำนวนเงินที่ไม่น้อย และอีกประการหนึ่งเมื่อพิจารณาจากสภาพบ้านเมืองและตลาดเมืองสงขลาเมื่อครั้งที่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองสงขลานั้น สภาพตลาดที่ศรีภักดิ์ มีสินค้าจำหน่าย

²⁶ ลีทิพร ศรีม่วง.(2554). แหล่งเดิม. หน้า 80-90.

หลายอย่าง ซึ่งบางอย่างไม่มีขายในกรุงเทพฯ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพทางเศรษฐกิจของเมืองสงขลา ที่มี ความอุดมสมบูรณ์ ผู้คนทำมาหากินได้อย่างสะดวก ปัญหาความขัดแย้งการแย่งชิงกันจึงไม่เกิดขึ้น เป็นเหตุผล สำคัญที่ทำให้กลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันถึงสามกลุ่มสามารถที่จะอยู่ร่วมตัวกันได้อย่างปกติสุข

กลุ่มคนทั้งสามกลุ่มนี้ต่างก็พึ่งพาอาศัยและติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยผ่านทางด้านการค้าที่มีคนจีน เป็นตัวเชื่อมประสาน เพราะคนแต่ละกลุ่มต่างมีความเชี่ยวชาญต่างกัน คือ คนไทยเด่นด้านการทำนา ทำไร่ คน จีนเด่นทางด้านการค้า และคนมุสลิมเด่นทางด้านการประมง และได้มีการติดต่อไปมาค้าขายระหว่างเมือง สงขลาฝั่งแหลมสนและบ่อยางกันมาโดยตลอด แม้ว่าจะย้ายศูนย์กลางของเมืองสงขลามายังตำบลบ่อยางแล้ว ก็ ตาม ส่วนที่จะแสดงให้เห็นถึงการยอมรับกันและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติบนพื้นฐานของการเสนอจุดร่วม สงวนจุด ต่างที่สำคัญคือจากพงศาวดารเมืองสงขลา ในช่วงที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมือง สงขลาในปี พ.ศ.2402 ขณะที่พระองค์เสด็จทอดพระเนตรภายในเมืองสงขลา ว่า

“ข้ามสะพานคลองขวางมาถึงน้ำวัดดอนแอ้ ตรัสถามว่าพระครูหมียุ่ที่นี่ๆ แล้วเสด็จมาถึงน้ำวัดมณีนิมา วาศ ทรงทอดพระเนตรดูพระอุโบสถแล้วตรัสว่าช่อฟ้าดูไม่ได้ ให้ช่างกรุงมาแก้ไขใหม่ ถึงโรงสุหร่วาตรัสถามว่า นี้โรงอะไร กราบทูลว่ากุฎิมลายู แล้วเสด็จเสี่ยวลงทางตลาดใหญ่ ตรัสว่าดีกร้านบ้านตลาดค้าขายสนุกสนาน พวกชาวบ้านชาวเมืองตั้งโตกบูชาประกวดขันกันแข็งแรง เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรดูสองข้างทางถึง ศาลเจ้ามาจ่อ ตรัสถามพระนายศรีสรรเพธว่าโรงอะไร กราบทูลว่าโรงศาลเจ้ามาจ่อ”²⁷

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จผ่านศาสนสถานที่สำคัญของทั้งสามศาสนาซึ่งอยู่ใน บริเวณที่ใกล้กันมาก แสดงว่าคนทั้งสามกลุ่มอยู่ร่วมกันได้โดยที่ยอมรับซึ่งกันละกัน การอยู่ร่วมกันของคนทั้ง สามกลุ่มนั้นได้แสดงให้เห็นจากอีกเหตุการณ์หนึ่งคือการร่วมงานทำบุญที่มรุ่ม ซึ่งเป็นที่ฝังศพของสุลต่านสุไล มาน เป็นการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวมุสลิม โดยที่ปรากฏอยู่ในบันทึกของสมเด็จพระ เจ้าฟ้ากรมพระ ยามาณพวงศ์วงศ์วรเดช เมื่อคราวที่เสด็จเมืองสงขลาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

... ถึงฤดูเทศกาลเดือน 10 พวก แหกพร้อมกันทำบุญสมะยังที่มรุ่มนั้น ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาต้องเป็นธุระ ช่วยการนี้ด้วยเป็นอันมาก ผู้สำเร็จราชการต้องออกเงินแจกให้กับโต๊ะต่วนที่มาทำพิธีนี้ คนละครึ่งเหรียญ 50 คน และต้องล้มสัตว์ 4 เท้า 2 เท้า บูชาเลี้ยงแขกนี้ด้วยในเทศกาลนี้ ฝ่ายไทยผู้สำเร็จราชการกรมการต้องมีการทำบุญ เหมือนกัน ได้ปลุกโรงที่ริมหาดทรายตรงปลายถนนนี้ นิมนตร์พระสงฆ์ 50 รูป มาถวายจังหันแล้วพากันก่อพระ เจริญทราย และเลี้ยงดูกันบางที่ก็มีการฉลองมีละคร จิว เป็นต้น...”²⁸

และนอกเหนือไปจากนั้นภายในเมืองสงขลายังมีหลักฐานที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุอีกหลาย ชิ้น อันเป็นเครื่องยืนยันถึงความสัมพันธ์ของคนทั้งสามกลุ่มที่มีต่อกันและบทบาทความสัมพันธ์ดังกล่าวมีผล

²⁷ สิทธิพร ศรีผ่อง.(2554). แหล่งเดิม. หน้า 80-90.

²⁸ สิทธิพร ศรีผ่อง.(2554). แหล่งเดิม. หน้า 85.

สำคัญอย่างมากในการพัฒนาเมืองสงขลาในทุกๆ ด้าน โบราณวัตถุและโบราณสถานต่างๆ ที่เป็นเครื่องแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนสามกลุ่มในเมืองสงขลานั้นบางส่วนเสื่อมสลายและสูญหายไปตามกาลเวลา บางส่วนขาดการดูแลและเลยไม่ให้คุณค่า ทำให้มองดูแล้วดูเหมือนจะไร้ค่า ไร้ความสำคัญ หรือบางส่วนก็ให้ความสำคัญที่ผิดเพี้ยนไปจากวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของสิ่งเหล่านั้น ทำให้ความเข้าใจที่มีต่อประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงไปจากความเป็นจริงที่เกิดขึ้น แต่หลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุบางชิ้นในเมืองสงขลาไม่ต้องประสพชะตากรรมเช่นนั้น เพราะบางส่วนได้รับการศึกษาค้นคว้าไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนโดยนักวิชาการผู้รักและให้ความสำคัญกับท้องถิ่น โดยที่ปัจจุบันน้อยคนจะเข้าใจและกล่าวถึงข้อมูลในส่วนนี้ ซึ่งได้แก่

ศิลาจารึก สามภาษาที่สำโรง

ปัจจุบันตั้งอยู่ในบริเวณโรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ ริมถนนไทรบุรี ใกล้สามแยกสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีศาลเทพารักษ์ ในศาลมีศิลาจารึก สามหลัก จารึกเป็นภาษาไทย 1 หลัก ภาษาจีน 1 หลัก และจารึกด้วยอักษรยาวี เป็นภาษามลายู 1 หลัก ศิลาที่ใช้จารึกเป็นหินแกรนิต ขนาดประมาณ กว้าง 75 เซนติเมตร สูง 150 เซนติเมตร หนา 15 เซนติเมตร สาระสำคัญของทั้งสามภาษาตรงกัน

ศิลาจารึกที่เป็นภาษาไทยบอกศักราชไว้ว่า จารึกขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2388 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว บอกสาเหตุการจารึกไว้ว่า พระสุนทรานุรักษ์ (บุญสังข์) ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา คิดจะบำเพ็ญกุศลสร้างสาธารณประโยชน์ คือสร้างถนน บ่อน้ำ และสะพานข้ามคลองสำโรง จึงได้นำความขึ้นกราบเรียนพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้ว ได้ชักชวนข้าราชการและชาวเมืองสงขลา ทั้งพุทธจีน และมุสลิม ร่วมกันบริจาคทรัพย์ได้รวมกัน 2,312 เหรียญ 3 สลึง ให้ช่างจัดการก่อสร้างสิ่งดังกล่าวจนเสร็จเรียบร้อย แล้วจึงทำการฉลองเป็นการใหญ่และได้ทำศิลาจารึกไว้เป็นอนุสรณ์

ศิลาจารึกหลักที่จารึกด้วยภาษาไทยมีเนื้อความว่า

...ศุภมัสดุ พระพุทธศักราชล่วงแล้วสองพันสามร้อยแปดสิบแปดพระวสา สุขปักษ์วันเสาร์ เดือนสิบ ขึ้นแปดค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก พระสุนทรานุรักษ์ ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา

มีอนุสรณ์เจตนาเป็นมหากุศลพร้อม โสภณญาณสัมปะยุติจิตต์คิดถึงพุทโธวาทว่า บุคคลเป็นนักปราชญ์ อารู้ซึ่งประโยชน์สองประการ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันอย่างหนึ่ง

รู้ประโยชน์อันพึงจะได้ผลในภพเบื้องหน้าเป็นที่สอง จึงร้องเรียกแก่นักปราชญ์ เมื่อนมัสการถึงพระพุทธโธวาทะนี้แล้ว เพราะเจตนาปรารถนาต่อการทำงานทำกุศล คือถนนและบ่อน้ำ สะพานข้ามคลอง ศาลาสำนึกนี้ ศาลเทพารักษ์เป็นห้าประการ ให้มีความสุขเป็นทาแก่สมณชีพราหมณ์ ประชาชน กุลบุตรเป็นต้น ถึงสัตว์เดียรัจฉาน จะได้ดีบริบูรณ์ราคาญ อันบังเกิดในกายแลจิตต์แห่งมหาชน อนึ่งจะเป็นที่เจริญกุศลสิ้นกาล ข้าพเจ้าจึงนำเอาเรื่องความทำสะพานศิลาข้ามคลองขึ้นกราบเรียน ฯพณฯ พระยาวิเชียรคีรีศรีสมุทรวิสุทธิศักดิ์ มหาสงครามรามภักดี อภัยพิริยปราชกรมพาดู เจ้าคุณเมืองสงขลา ก็เลื่อมใสยอมอนุโมทนา จึงชักชวนวงศาคณาญาติข้าราชการ บ้านชาวไทย จีน แขก ที่มีศรัทธา ได้โมทนาบริจาคธนทรัพย์ ไว้สำหรับจะใช้จ่าย ประมวลได้ประมาณสองพันสามร้อยสิบสองเหรียญ 3 สลึง

ครั้งถึงวันพุธ เดือนยี่ ขึ้นแปดค่ำ ปีมะเสง สัปตศก มรรคนายกจัดแจงการก่อสร้างพื้นศิลา...ข้าง
ทักษิณศาลเทพดา ไร่บูชาแขก จีน ไทย...โรงทาน แขก จีน ไทย หญิงชายไซรัลันด้วยกัน หมื่นแปดพันสี่
ร้อยห้าสิบหกไว้ในศาล ให้มีการมหรสพสี่สรรคครบทุกสิ่งสรรพ..²⁹

จากเนื้อหาในศิลาจารึก แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญของคนที่สามกลุ่มที่ผู้ปกครองให้ความสำคัญ ชักชวนให้มาร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อ
สาธารณประโยชน์ ซึ่งเมื่องานสาธารณะประโยชน์ที่สำเร็จสิ้นด้วยดี ก็ไม่ลืมที่จะกล่าวถึงสิ่งที่กลุ่มคนทั้งสาม
กลุ่มได้ทำไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนจากตัวศิลาจารึก ที่จารึกไว้ทั้งสามภาษาด้วยเนื้อหาที่เหมือนกัน
2. ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลของคนทั้งสามกลุ่มที่ร่วมมือกันถึงแม้ว่าจะเป็นงานสาธารณะประโยชน์ที่ทุกคนจะได้ใช้
ร่วมกันก็ตามที่ทั้งสามกลุ่มร่วมมือกันก่อสร้างสิ่งต่างๆ จนสำเร็จ หรือแม้กระทั่งกิจกรรมฉลองความสำเร็จในงาน
ที่เกิดขึ้นคนทั้งสามกลุ่มก็ยังให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ ทั้งที่เอกลักษณ์และความแตกต่างระหว่างกลุ่มน่าจะ
เป็นอุปสรรคต่อปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น
3. ผู้ปกครองมีความสามารถชักจูงกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันถึง 3 กลุ่มให้มาร่วมทำกิจกรรมด้วยกันได้ ซึ่ง
ส่วนหนึ่งเหมือนที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่าคนทั้ง 3 กลุ่ม มีความสัมพันธ์ในทางเศรษฐกิจอย่างแน่นแฟ้น
กลุ่มพุทธและมุสลิมส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตกลุ่มชาวจีนเป็นพ่อค้าคนกลาง การพบปะติดต่อกันทำให้เกิด
ความสัมพันธ์ขึ้นอย่างหนึ่ง อีกทั้งผู้ปกครองเมืองสงขลาในขณะนั้นเป็นคนจีน การประสานงานของคนทั้งสาม
กลุ่มจึงเป็นเรื่องที่ง่ายในการชักชวนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน

ลักษณะของเงินตราที่ใช้ในเมืองสงขลา

เรื่องเกี่ยวกับเงินตราที่ใช้ในเมืองสงขลาเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่
ของคนกลุ่มต่างๆ ในเมืองสงขลาได้เป็นอย่างดี โดยเปรียบเทียบกับเมืองอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งเอกสารที่บันทึก
เกี่ยวกับการใช้เงินเหรียญของหัวเมืองต่างๆ ทางภาคใต้ที่แสดงให้เห็นภาพอย่างชัดเจนคือ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระ
เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช เรื่องชีวิตฉันที่เกี่ยวในทีต่างๆ พระองค์ทรงแต่งใน
ลักษณะเป็นรายงานการเสด็จตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ ทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว เมื่อปีวอก พ.ศ.2427 ในบทพระนิพนธ์ ได้กล่าวถึงสภาพของผู้คน บ้านเมือง ตลาดการค้า เงินตรา
ของท้องถิ่นต่าง ๆ ดังนี้

...ที่เกาะสมุย ใช้เบี้ยดีบุกกงสีใช้สอยแลกเปลี่ยนของ เบี้ยนั้นกลมเจาะรูกลางกลมศูนย์กลางนิ้วกึ่งกับ
กระเปียดน้อยรูกลางกว้างกระเปียดใหญ่ มี 2 อย่าง อย่างหนึ่งหน้าหนึ่ง มีอักษรไทยว่า อาลีกงสี 10 อันก่อน
หน้าหนึ่งเป็นอักษรจีน 4 ตัว เป็นอักษรจีนตราด 2 ตัว อีกอย่างมีหนังสือจีน 4 ตัว ทั้งสองข้าง เบี้ยอย่างนี้ใช้
10 อันก่อน 4 ก่อนเป็น 1 บาท ...

...จำนวนเงินตราที่ใช้ในเมืองสงขลาเป็นเงินเหรียญแมกซิกัน และใช้เบี้ยตะกั่วเป็นรูกลางที่เก็บไว้ได้มี
อยู่ 6 ชนิด กลมคล้ายแปะจีน กว้างสูงไล่ 2 นิ้ว ย่อมกระเปียดน้อย รูกลางกว้างสูงไล่กึ่งนิ้วบ้าง ไม่กึ่งนิ้วบ้าง กึ่ง
นิ้วกระเปียดน้อยบ้าง อย่างหนึ่ง หน้าหนึ่งมีอักษรไทยข้างบนว่า สง ข้างล่างว่า ขลา มีอักษรแขกอยู่ 2 ข้าง ด้าน

²⁹ ลีทิพร ศรีผ่อง.(2554). แหล่งเดิม. หน้า 86.

หนึ่งมีอักษรจีน 4 ตัว อย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่อักษรเล็กอย่างหนึ่ง หน้าหนึ่งข้างบนมีอักษรไทยว่า สงขลา
ข้างล่างว่า ศักราช 1241 มีอักษรแขกอยู่ 2 ข้าง ด้านหนึ่งมีอักษรจีน 4 ตัว อย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่เปลี่ยน
ศักราช 1242 อย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่อักษรเล็ก อย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่เปลี่ยนศักราช 1243 ราคาเบี้ย 120
เป็นก้อน 5 ก้อน เป็นโขก 2 โขก เป็นเหรียญแมกซิกัน เงินบาทก็ใช้ได้เหมือนกันแต่ไม่มีใครจะมีเงินบาทและอัฐิใช้
...

...จำนวนเงินที่ใช้ในเมืองนครนี้ ใช้เงินบาทอัฐิก็ได้ ใช้เงินเหรียญแมกซิกัน ใช้เงินรูเปีย
ซึ่งชาวเมืองเรียกว่า ยำไป ก็ได้ และมีเบี้ยตะกั่วใช้สำหรับเมือง รุกกลม มีรูกกลางเป็นเหลี่ยมสองอย่าง อย่าง
หนึ่งกลมสองนิ้ว รูกกลางกว้างกระเปียดใหญ่ มีอักษรจีนสี่หน้าทั้งสองข้างข้างหนึ่งมีอักษรจีนตราดอีก 2 ตัว
อย่างนี้ใช้กันสืบอันก่อน สามอันเป็นยำไป ทกก่อนครึ่ง เป็นเหรียญแมกซิกัน อย่างหนึ่งกว้างกลมนิ้วกึ่ง
กระเปียดน้อย กว้างกระเปียดใหญ่หน้าหนึ่งมีอักษรจีน 4 ตัว และอักษรเป็นตราด 3 ตัว หน้าหนึ่งเป็นอักษร
แขก 2 ตัว ใช้กันสองอันเป็นเบี้ยอันใหญ่หนึ่ง ยี่สิบอันเป็นก้อน...

...จำนวนเงินที่ใช้ในเมืองกาญจนดิฐ ใช้เงินบาทอัฐิก็ได้ ใช้เงินเหรียญแมกซิกันก็ได้เงินยำไปก็เรียกว่ารู
เปียก็ใช้ได้ ในเมืองใช้เบี้ยดีบุกเป็นเบี้ยแทนอัฐิ เป็นรูกกลมมีรูกกลางคล้ายแปะจีน กว้างกลมนิ้ว 1 กับ 3
กระเปียดใหญ่ รูกกลางกว้างกระเปียดเล็ก หน้าหนึ่งมีอักษรไทยเป็น 4 มุม แยกอักษรเป็น 4 ทิศ อ่านว่า กาญจน
ดิฐ หน้าหนึ่งมีอักษรจีน 4 ตัวและมีอักษรตึกดประจำอีก 2 ตัว ใช้ 10 อัน เป็นก้อน 3 อัน เป็นยำไป 6 ก้อนเป็น
เหรียญแมกซิกัน...³⁰

จากเนื้อหาในข้างต้นจะเห็นได้ว่าทุกเมืองที่กล่าวถึงมีการใช้เงินเหรียญที่จารึกอักษรจีน
ทุกเมือง ซึ่งเป็นเงินเหรียญที่ทำขึ้นใช้เองภายในเมืองหรือในกลุ่มธุรกิจ และที่เมืองสงขลา เมืองนครศรีธรรมราช
เมืองกาญจนดิฐ มีการใช้เงินเหรียญของชาติอื่นๆ ด้วย คือใช้ทั้งเหรียญแมกซิกัน และเงินเหรียญรูเปีย แต่เงิน
บาทและอัฐิซึ่งเป็นสกุลเงินตราของรัฐบาลในขณะนั้นไม่ค่อยเป็นที่นิยมใช้เท่าใดนัก เหตุที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นไป
ได้ว่า เมืองต่างๆ เหล่านี้รวมทั้งเมืองสงขลาด้วย เป็นเมืองท่าการค้าที่สำคัญ มีพ่อค้าและนักเดินทางแวะเวียนเข้า
มาติดต่อค้าขายอย่างไม่ขาดสาย ทำให้เงินตราสกุลต่างๆ เข้ามาหมุนเวียนอยู่ในเศรษฐกิจของเมืองต่างๆ ข้างต้น
เป็นอย่างมาก

และนอกเหนือจากนั้นจะเห็นได้ว่ามีอยู่สองเมืองคือ ที่เมืองนครศรีธรรมราชและที่เมืองสงขลานอกจาก
ภายในเงินเหรียญที่จารึกเป็นภาษาจีนแล้วยังมีการจารึกเป็นภาษามลายูอีกภาษาหนึ่งบนเงินเหรียญ แต่สำหรับ
เงินเหรียญที่ใช้ในเมืองสงขลาพิเศษกว่าเมืองอื่นๆ ตรงที่มีการใช้เงินเหรียญที่มีการจารึกภาษาถึงสามภาษาไว้บน
เงินเหรียญ ทั้งภาษาจีน ภาษาไทย และภาษามลายู จากการศึกษาของคุณเพียงแข พงษ์ศิริบัญญัติ สันนิษฐาน
ว่าน่าจะมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว โดยพิจารณาได้จากอักษรที่ปรากฏอยู่บนตัวเงินเหรียญมีอักษรยาวีปรากฏ ซึ่ง
ในสมัยอยุธยา เจ้าเมืองที่ปกครองเมืองสงขลามีเชื้อสายมลายู ได้ปกครองเมืองมาช้านานเป็นเวลากว่า 40 ปี
ย่อมได้รับอิทธิพลจากพวกมุสลิมได้ ส่วนตัวหนังสือจีนที่ปรากฏนั้นสันนิษฐานว่าเมืองสงขลาตามประวัตินั้น
เติบโตขึ้นด้วยความสามารถของชาวจีนตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ตั้งตนเป็นหลักเป็นฐานได้ด้ความสามารถของชาว

³⁰ สิทธิพร ศรีม่วง.(2554). แหล่งเดิม. หน้า 90-96.

จีน นับเป็นต้นตระกูล ณ สงขลา ซึ่งเป็นเจ้าปกครองเมืองนี้ เพราะฉะนั้นการเขียนอักษรจีนในเงินเหรียญอาจจะ มีมาตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยาหรือต้นสมัยธนบุรีก็ได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าไม่อาจทราบกำหนดเวลาที่แน่นอนว่าเมือง สงขลาเริ่มมีการผลิตเหรียญขึ้นใช้เมื่อใดก็ตาม แต่การพบเงินเหรียญก็เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญ มั่งคั่งทางเศรษฐกิจของเมืองสงขลาได้เป็นอย่างดี

เงินเหรียญสามภาษาไม่ว่าจะเกิดขึ้นในช่วงสมัยใดเป็นการแสดงให้เห็นถึงภาวะการณ์ของการติดต่อ ค้าขายภายในเมือง การติดต่อค้าขายกับชาติตะวันตกด้วยตนเอง หรือแม้แต่ชาติทางฝั่งตะวันตกก็ตาม ปฏิสัมพันธ์ที่มีมากขึ้นส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในทางภาคใต้ ที่อยู่ในเส้นทางการเดินทางที่สำคัญ ระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก ทั้งยังเป็นหัวเมืองในราชอาณาจักร สยามที่มีอาณาเขตติดต่อสัมพันธ์กับอาณาจักรของชาติตะวันตกมากที่สุด ซึ่งก็คือสิงคโปร์ในปัจจุบัน อาณาเขตนี้ เป็นจุดเชื่อมต่อทางการค้าที่สำคัญของชาติตะวันตกในเส้นทางระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก อย่างไรก็ตามไม่ว่าเงินเหรียญเหล่านั้นจะเริ่มผลิตขึ้นใช้เมื่อใด เป็นเรื่องที่จะต้องค้นคว้าหารายละเอียดกันต่อไป หากแต่ว่า ขณะนั้นเงินเหรียญสามภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์และความสำคัญของกลุ่มคนทั้ง สามกลุ่มภายในเมืองสงขลา ที่มีความสำคัญและปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยที่เจ้าเมืองหรือรัฐบาลกลางเองก็ ตามไม่สามารถจะละเลยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไปได้

3.การวิเคราะห์ข้อมูล

จะเห็นได้ว่าประชากรของเมืองสงขลาประกอบด้วยกลุ่มคนถึงสามกลุ่มด้วยกัน ทั้งสามกลุ่มก็มีความ แตกต่างกันทั้ง รูปร่างหน้าตา คติความเชื่อ การใช้ชีวิต ภาษา ตลอดจนถึงการประกอบอาชีพ แต่ทั้งสามกลุ่ม สามารถที่จะอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ทั้งสามกลุ่ม ก็ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะตัวไว้อย่างเหนียวแน่น ส่วนใดที่พอจะร่วมกิจกรรมกันได้ทั้งสามกลุ่มก็จะร่วมมือร่วมใจ กันทำ แต่ถ้าเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มต่างกลุ่มจะดำเนินกิจกรรมกันเองภายในกลุ่ม สังคมเมืองสงขลาจึงเป็นสังคมที่หลากหลายมีคนหลายกลุ่มหลายวัฒนธรรมอยู่อาศัยด้วยกัน ต่างกลุ่มต่างยอมรับ ในตัวตนของกันและกัน รวมกันเป็นพหุสังคมในลักษณะของการเสนอจุดร่วม สงวนจุดต่าง ในรายละเอียดของ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆ ในการศึกษา ดังนี้

- 1.ศึกษาตำบลบ่อภายในฐานะเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- 2.กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในตำบลบ่อ
- 3.ศักยภาพด้านต่างๆ ของตำบลบ่อที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาจะอยู่ในบทต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตำบลบ่อทรายในฐานะเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

โดยทั่วไปตำบลบ่อทรายเองมีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม วิถีชีวิต และธรรมชาติ เมื่อรวมองค์ประกอบทั้งหมดนี้เข้าด้วยกันแล้ว ยิ่งทำให้บรรยากาศของตำบลบ่อทรายเป็นเมืองที่มีเสน่ห์ยิ่งขึ้น ปัจจุบันตำบลบ่อทรายมีทั้งสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ และที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้า เพียงพอแก่นักท่องเที่ยวพอสมควร นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาตำบลบ่อทรายมีทุกเพศทุกวัย หลายระดับ หลายชาติ เช่น แบบกรุ๊ปทัวร์ แบบแบกเป้(Backpacker) แบบครอบครัว เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มก็มีวิธีการท่องเที่ยวในแบบของตน โดยทั่วไปแล้ว กิจกรรมหลักๆ ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเมืองหลวงพระบางตั้งแต่อดีตนั้น คือ การเดินเที่ยวย่านเมืองเก่า รับประทานอาหารริมทะเล เดินถ่ายรูปกับนางเงือก ดูวัด สถาปัตยกรรม ขึ้นเขาดังกวนเพื่อชมทิวทัศน์ ไปสักการะกรมหลวงชุมพร ถ่ายรูปกับพญานาคพ่นน้ำ ปั่นจักรยานชมเมือง นั่งพักผ่อนที่ริมชายหาด เป็นต้น

การท่องเที่ยวในตำบลบ่อทรายถูกพัฒนาให้มีหลายรูปแบบ เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ได้แก่พิพิธภัณฑ์ ที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติที่สร้างสมวัฒนธรรมอันดงามมายาวนาน ,แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ได้แก่ วัดวาอาราม ศาลเจ้า สะท้อนถึงศรัทธาในศาสนา , แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ชายหาด เขาดังกวน ดังนั้นตำบลบ่อทรายจึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลาที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทำให้ในปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในและนอกจังหวัดสงขลาเองจึงพยายามหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและด้านอื่นๆ ของตำบลบ่อทราย ให้กลายเป็นจุดขายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา โดยเริ่มจากพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากภาคการท่องเที่ยว เช่น การจัดให้มีถนนคนเดิน(สงขลาแต่แรก) อาทิตย์ละ 2 วัน ทุกอาทิตย์ หรือ การนำรูปแบบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของปีนังมาปรับใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ผลักดันให้มีการปกป้องสถาปัตยกรรมดั้งเดิมบนถนนนางงาม เป็นต้น นอกจากนี้จะเป็นเรื่องของการท่องเที่ยวแล้วนั้นยังเป็นการช่วยปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนรักและหวงแหนขนบธรรมเนียม ประเพณีในท้องถิ่น ทั้งยังสร้างรายได้แก่ประชาชน อีกด้วย

ตำบลบ่อทรายเมืองเก่าสงขลาหรือเทศบาลสงขลาในปัจจุบัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมาแต่อดีต ปรากฏหลักฐานชัดเจนในยุครัชกาลที่4 แต่การเดินทางเข้ามาในยุคนี้ไม่ได้เรียกว่า เพื่อการท่องเที่ยวอย่างไร ปัจจุบัน เป็นการเดินทางเพื่อเยี่ยมเยือนในฐานะเป็นเมืองในอาณาจักร หรือเรียกโดยทางการว่า การเสด็จประพาสหัวเมืองทางภาคใต้หลายเมือง รวมทั้งเมืองสงขลาด้วย ทรงประทับอยู่ที่เมืองสงขลาถึง 10 วัน พร้อมกับทรงเสด็จพระราชดำเนินไปยังที่ต่างๆ ภายในเมืองสงขลา ตามที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองสงขลาสมัยเจ้าพระยาวิเชียร(บุญสังข์) ซึ่งเป็นเจ้าเมืองสงขลาผู้ถวายการต้อนรับในขณะนั้นจากพงศาวดารเมืองสงขลาฉบับนี้ ทำให้เราได้ทราบถึงสถานที่สำคัญๆต่างๆภายในตัวเมืองสงขลาที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช

ดำเนินไปเข้าใจถึงรายละเอียดของสถานที่และสภาพผู้คนในเมืองสงขลาภายในช่วงเวลาดังกล่าวได้พอสมควรซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นบันทึกการเดินทางท่องเที่ยวฉบับแรกของเมืองสงขลา

โดยในพงศาวดารเมืองสงขลาฉบับเจ้าพระยาวิเชียร(บุญสังข์) ได้กล่าวถึงสถานที่สำคัญต่างๆของเมืองสงขลาไว้ดังนี้

“เจ้าคุณผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาให้หลวงอนุรักษ์ภูเบศร์ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลา และนายกล่อมผู้ว่าราชการเมืองเทพา ยกเครื่องเกาเหลาลงไปกับเจ้าจอมหม่อมช้างในและข้าราชการที่อยู่ในเรือพระที่นั่ง 20 ลำสำหรับ พระนายศรีสรรเพช ก็ยกเครื่องเกาเหาะเข้าไปถวาย ทรงเสวยและเสด็จลงเรือพระที่นั่งล่องลงไปทอดพระเนตรศิลาเสร็จโลหมุ่(เป็นศิลาใต้น้ำ ศิลาแปรงหมุ่ ฤทธิลาสมิหระ ก็เรียก)”

“ถึงเพลาน้ำโมฆะรับสั่งให้ท่านเจ้าคุณผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา ก็ลงไปเฝ้าตรัสถามว่าแล้วฤฯ เขาบอก ว่าทำแข็งนักหนาลงทุนใช้จ่ายเงินทองมากมาย เจ้าคุณผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา กราบบังคมทูลว่าสิ้นเขตแดน เพียงนี้

“ถามถึงพระครูญาณโมหีว่าคณะมีอยู่ไหน กราบบังคมทูลว่าวัดดอนแย้”

เขาตั้งกวาน

“ ณ วันจันทร์เดือนเก้าแรมเก้าค่ำเพลาน้ำเข้า เสด็จทรงสถิตอยู่ในพระราชวังแหลมชาย พวกจีนลูกค้าชาวตลาดเมืองสงขลาทูลถวายหมูปั้นไก่แลหมากพลูผลไม้ต่างๆ... บ่าย 4 โมงเศษทรงทอดพระเนตรแกะแลโคชนกันแล้ว ทรงละครฝรั่งครู่หนึ่ง เสด็จทรงพระยานุมาศกับพระเจ้าหน่อ 6 องค์ เสด็จไปดินเขาตั้งกวานลงจากพระยานุมาศแล้ว เสด็จพระราชดำเนินด้วยพระบาทขึ้นบนเขาถึงเสาธงที่เสมอ ขึ้นทรงพระยานุมาศกับพระเจ้าหน่อ 6 องค์ก็ไปถึงที่ที่จะขึ้นบนพระเจดีย์ เสด็จลงทรงพระดำเนินด้วยพระบาทขึ้นไปพระเจดีย์แล้วเสด็จที่ประทับที่พลับพลาหลวงมณเฑียรนางวังทำไว้รับเสด็จข้างอุดรพระเจดีย์”

“พระเจดีย์หลวงในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเงินหลวงให้พระยาวิเชียรคีรี ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาที่ห้าปุณะปฏิสังขรณ์ขึ้นไว้สูงใหญ่กล้าของเก่า สิ้นเงินหลวงสามสิบเจ็ดชั่งสี่ตำลึง แต่คฤหาสน์กับแก่งสี่มุมกำแพงแก้ว เป็นของพระยาวิเชียรคีรีฯ ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา นำทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายในพระเจดีย์หลวง คิดเป็นเงินสิบเอ็ดชั่งสามตำลึงรวมทั้งเงินหลวงทำเจดีย์และงะเนทำคฤหาสน์ทำกำแพงเป็นเงินสี่สิบแปดชั่งเจ็ดตำลึง การทั้งนี้สำเร็จในปีจุลศักราชพันสองร้อยยี่สิบแปดปี”

“แล้วถามถึงพระเจดีย์ที่เขาค่ายม่วงสององค์ว่ามีมาแต่โบราณฤฯ พระสุนทรอนุรักษ์ทูลว่า พระเจดีย์ข้างอุดรของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นทำกษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวน้อย”³¹

³¹ อนุรักษ์ ภูเบศร์ (2548). หนังสือเรื่องพงศาวดารเมืองสงขลาและโบราณคดีและเมืองสงขลา ฉบับพระยาวิเชียรคีรี(ชม)

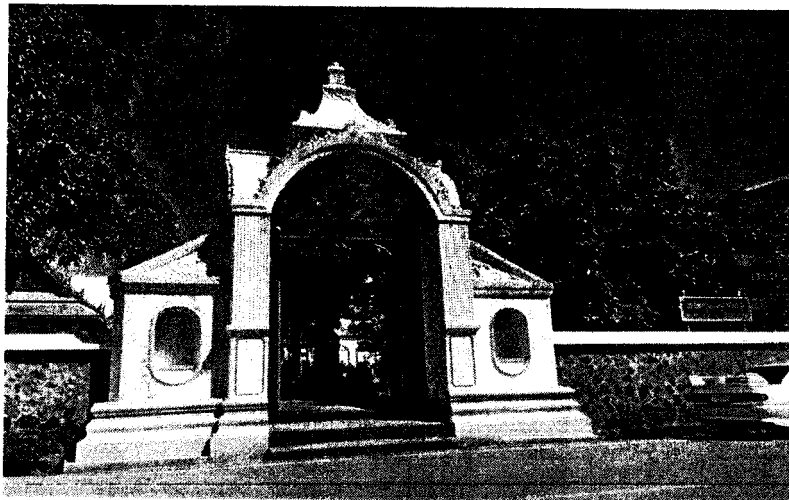
รูปภาพที่ 4 บริเวณชายหาดและลานกิจกรรมด้านหน้าชุมชนเก้าเส้ง(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

เขาเก้าเส้ง

“ครั้นเพลาย่ำ 2 โมง พระนางนาฏราชเทวี กับเจ้าจอมหม่อมมดกรแลพระเจ้าน้อย 6 องค์ กลับมาแต่เขาเก้าเส้ง กราบทูลว่าที่สนุกสนานอยู่ รับสั่งว่าพรุ่งนี้เช้าจะเสด็จไปทอดพระเนตรดูบ้าง”

“เพลาย่ำสองโมงเศษเสด็จลงเรือพระที่นั่งกำปั่นสยามอรุสมพลทลไฟกับกำปั่นมณีเมขลา ไปทอดพระเนตรเขาเก้าเส้ง ถึงเขาแล้วประทับเรือพระที่นั่งที่ฉนวน เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบนเขาเก้าเส้ง แล้วเลยไปทอดพระเนตรพระเจดีย์บนยอดเขา ดูไปทั้งสี่ทิศแล้วเสด็จประทับในพลับพลาที่หลวงเทพสุรินทร์เสนาจ่ามหาดไทยทำไว้รับเสด็จที่บนเขา ตรัสถามคุณผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาว่าเจดีย์ใครทำเมื่อใด เจ้าคุณผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลากราบทูลว่าเกล้ากระหม่อมได้จัดแจงศิลา มาแต่เมืองสมุททำไว้ได้สามสิบปีแล้ว³²

³² อนุรักษ์ ฅ สงขลา. (2548). หนังสือเรื่องพงศาวดารเมืองสงขลาและโบราณคดีและเมืองสงขลา ฉบับพระยาวิเชียรคีรี(ชม)

รูปภาพที่ 5 ด้านหน้าวัดมัชฌิมาวาส หรือ วัดกลาง (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

วัดมัชฌิมาวาส

“ทรงทอดพระเนตรดูพระอุโบสถแล้วตรัสว่าพังดูไม่ได้ให้ช่างกรุงมาแก้ไขใหม่

รูปภาพที่ 6 ด้านหน้ามัสยิดบ้านบน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

มัสยิดบ้านบน

“ถึงโรงสุเหร่าตรัสถามนี่โรงอะไร กราบทูลว่ากฐิมลาญ”

“เดิมที่ตั้งอยู่บริเวณสถานีตำรวจหน้าตลาดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ แต่ปัจจุบัน มีการย้ายศาลเจ้ามาจ่อมาอยู่ในบริเวณเดียวกับศาลเจ้าพ่อหลักเมือง”

ศาลเจ้ามาจ่อ

“ตรัสถามพระบายศรีสรรเพชญ์ว่าโรงอะไร กราบทูลว่าโรงศาลเจ้ามาจ่อ”

กิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในตำบลบ่อทราย

ลักษณะของการท่องเที่ยวหรือเอกลักษณ์การท่องเที่ยวในตำบลบ่อทรายนั้นมีหลากหลายเพราะจากศักยภาพบ่อทรายมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ แต่การศึกษาจะเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบ่อทรายซึ่งจะอธิบายการท่องเที่ยวด้านอื่นๆ ในภาพรวม

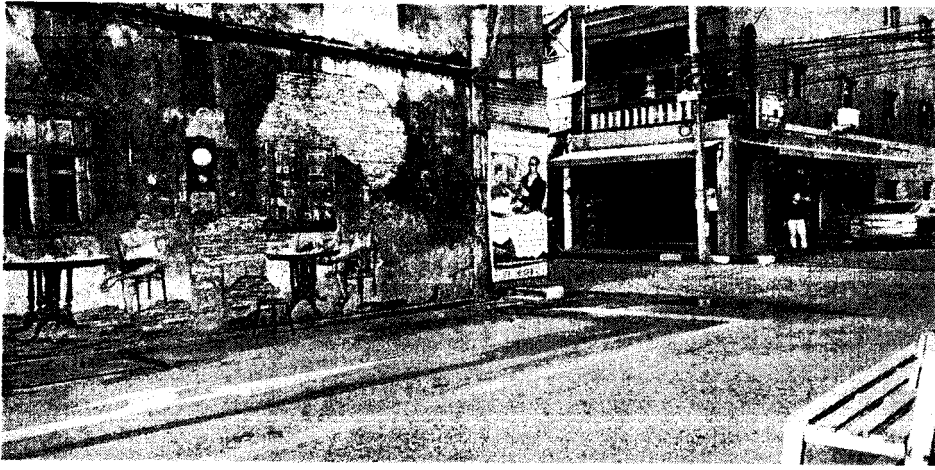
เป็นที่ทราบกันดีว่าบริเวณชุมชนเขตเมืองเก่า(ปัจจุบัน) คือ แหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมที่มีถูกพูดถึงมากกว่าที่อื่นๆ ในเขตตำบลบ่อทรายหรือในจังหวัดสงขลาด้วยตัวเอง อาจเป็นเพราะหลายปัจจัย โดยเฉพาะปัจจัยด้านประวัติศาสตร์และด้านเชื้อชาติ (จีน ไทย มุสลิม) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเน้นการให้ความสำคัญกับบริเวณนี้มากกว่าบริเวณอื่นของตำบลบ่อทราย

กิจกรรมบนถนนสายวัฒนธรรม (นครนอก นางงาม ไทรบุรี นครใน)

วัฒนธรรมการท่องเที่ยวในบริเวณนี้ที่เป็นที่นิยม คือ การเข้าร่วมประเพณี เทศกาลต่างๆของกลุ่มชาวจีน การเดินชมบรรยากาศและชม ถ่ายรูป สถาปัตยกรรมในเขตเมืองเก่า ถนนคนเดิน รับประทานอาหาร ชื่อของ ผาก ตามสถานที่ต่างๆ ดังนี้

รูปภาพที่ 7 ตึกสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกิส บนถนนนางงาม(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 8 ดึกสถาปัตยกรรมแบบซิโน-โปลุกีส บนถนนนางงาม(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 9 ประตูเมือง(สร้างใหม่) อยู่ระหว่างถนนนครนอก-นครใน(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

ประเภทสถานที่

ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ประตูเมืองเก่า โรงจิว โรงสีแดง ศาลเจ้าล้าเล่งเตียน และศาลเจ้าตั้งเซ็งอ่อง เลียบ
 วัดกลาง หรือ วัดมัจฉิมาวาส วัดยางทอง ดึกซิโนโปลุกีส พิพิธภัณฑท์อำมะรงค์ พิพิธภัณฑท์สถานแห่งชาติ กำแพง
 เมืองเก่า เป็นต้น

ประเภทร้านอาหาร

ร้านอาหารเกียดฟิง ร้านอาหารขนมสองแสน ร้านอาหารไอติมโอง ร้านอาหารไอตวยิว ร้านก๋วยเตี๋ยวจั๊น ร้านตีปรี ร้านเจกลาส ร้านแต่โกชนา ร้านเกาะไทย เป็นต้น

รูปภาพที่ 10 ร้านคำมี บนถนนนครใน(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 11 ร้านอาหารที่ได้รับความนิยม บนถนนนครใน(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

นอกจากนั้นภาครัฐ ชาวบ้าน และเอกชนยังได้ให้การส่งเสริม สนับสนุน ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ บริเวณเขตเมืองเก่าของตำบลบ่อยาง กลายเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวของผู้คนทั่วไปมากยิ่งขึ้น นักท่องเที่ยวทั้งจังหวัดใกล้เคียง ต่างพื้นที่ และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในปัจจุบัน สังเกตได้จากปริมาณของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีเพิ่มขึ้นจากเดิม เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของฝาก และโรงแรม เป็นต้น

ประกอบกับบริบททางประวัติศาสตร์ยังส่งผลให้เมืองบ่อ่างในฐานะเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยเฉพาะบริเวณถนนนางงามที่ถูกส่งเสริมจนกลายเป็นเสมือนภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลาในปัจจุบัน ความเติบโตของการท่องเที่ยวส่งผลให้ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวขึ้นมากมาย ภายในอาณาเขตที่มีอย่างจำกัดในเมืองถูกใช้ได้อย่างคุ้มค่าโดยเฉพาะตึกเก่าที่ให้มีการเช่า หรือถ้ามีเจ้าของก็จะถูกถึงทะเบียนให้อยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ห้ามสร้างใหม่หรือทำลาย อนุญาตให้ซ่อมแซมและปรับปรุงเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่มักจะถูกปรับเปลี่ยนให้มาเป็นที่พัก ร้านอาหาร บริษัท และร้านขายของที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของการอนุรักษ์ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา และกลุ่มอื่นๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการปกป้องรักษาหรืออนุรักษ์เขตเมืองเก่าของสงขลาในปัจจุบันให้คงความสวยงามเพื่อเป็นมรดกต่อไป รวมทั้งมีการนำวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวเมืองมาเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เช่น อาหาร ขนมหวาน พื้นเมือง สถาปัตยกรรมสไตล์ชิโน-โปรตุกีส เทศกาลกิงเจ เทศกาลเฉลิมฉลองศาลหลักเมืองประจำปี เป็นต้น

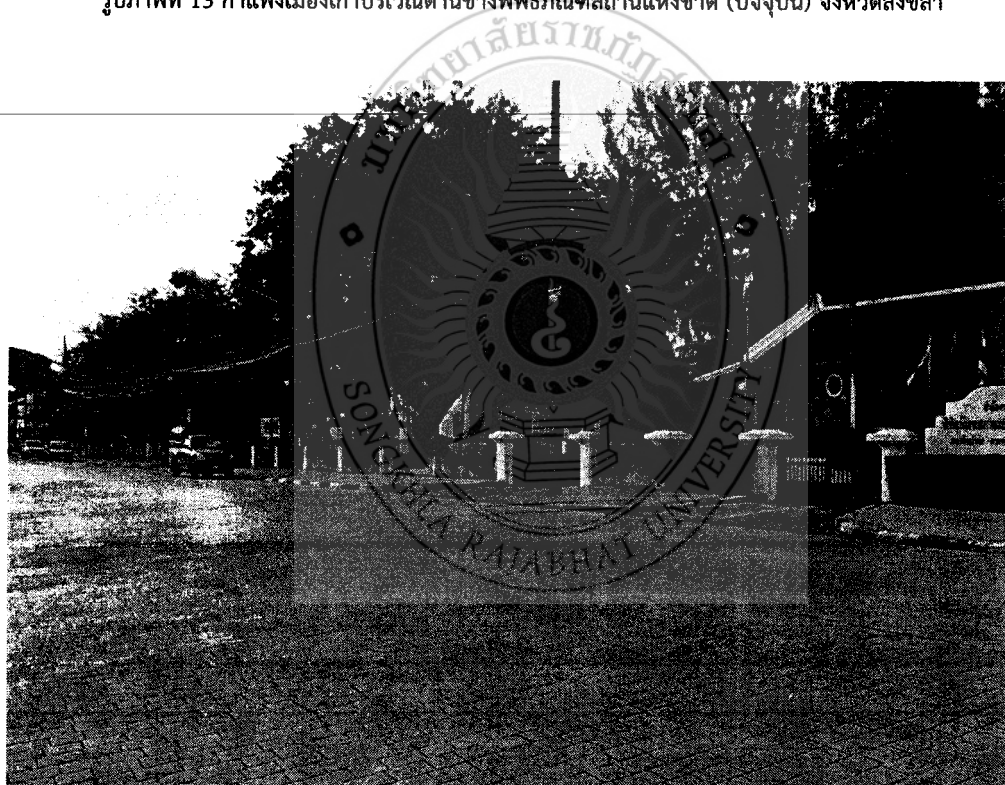
รูปภาพที่ 12 รูปภาพอาคารและร้านอาหารบริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อหลักเมือง บนถนนนางงาม(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

นอกจากนี้การท่องเที่ยวของตำบลบ่อ่างนั้นทำให้เมืองข้างเคียงได้รับผลพลอยได้ไปด้วย ด้วยเหตุนี้ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวมีการกระจายไปยังเมืองอื่นๆ นักลงทุนและนักท่องเที่ยวไม่กระจุกตัวแคในตัวเมือง ดังนั้นจึงถือได้ว่ายิ่งการท่องเที่ยวของตำบลบ่อ่างเติบโตขึ้นเท่าไร ยิ่งมีการพัฒนาปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานขยายตัวออกไปด้วยเช่นกัน ส่งผลให้ชาวสงขลามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากการท่องเที่ยว และนอกจากนั้นยังทำให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกมากขึ้นเช่นกัน

รูปภาพที่ 13 กำแพงเมืองเก่าบริเวณด้านข้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 14 ถนนบริเวณด้านข้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ(ปัจจุบัน)ในช่วงเวลาปกติ จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 15 ถนนคนเดินบริเวณ ถนนระหว่างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกับกำแพงเมือง (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญตำบลอย่างในปัจจุบัน

โดยทั่วไปตำบลอย่างเองก็มีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม วัฒนธรรม วิถีชีวิต และธรรมชาติ เมื่อรวมองค์ประกอบทั้งหมดนี้เข้าด้วยกันแล้ว ยิ่งทำให้บรรยากาศของตำบลอย่างเป็นเมืองที่มีเสน่ห์ยิ่งขึ้น ปัจจุบันตำบลอย่างมีทั้งสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทางประวัติศาสตร์ และที่พัก ร้านอาหาร ร้านค้า เพียงพอแก่นักท่องเที่ยวพอสมควร นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาตำบลอย่างมีทุกเพศทุกวัย หลายระดับ หลายชาติ เช่น แบบกรู๊ปทัวร์ แบบแบกเป้(Backpacker) แบบครอบครัว เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มก็มีวิธีการท่องเที่ยวในแบบของตน โดยทั่วไปแล้ว กิจกรรมหลักๆ ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเมืองหลวงพระบางตั้งแต่อดีตนั้น คือ การเดินเที่ยวย่านเมืองเก่า รับประทานอาหารริมทะเล เดินถ่ายรูปกับนางเงือก ดูวัด สถาปัตยกรรม ขึ้นเขาตั้งกว่นเพื่อชมทิวทัศน์ ไปสักการะกรมหลวงชุมพร ถ่ายรูปกับพญานาคพ่นน้ำ ปั่นจักรยานขี่ชมเมือง นั่งพักผ่อนที่ริมชายหาด เป็นต้น

แก้งเส้ง

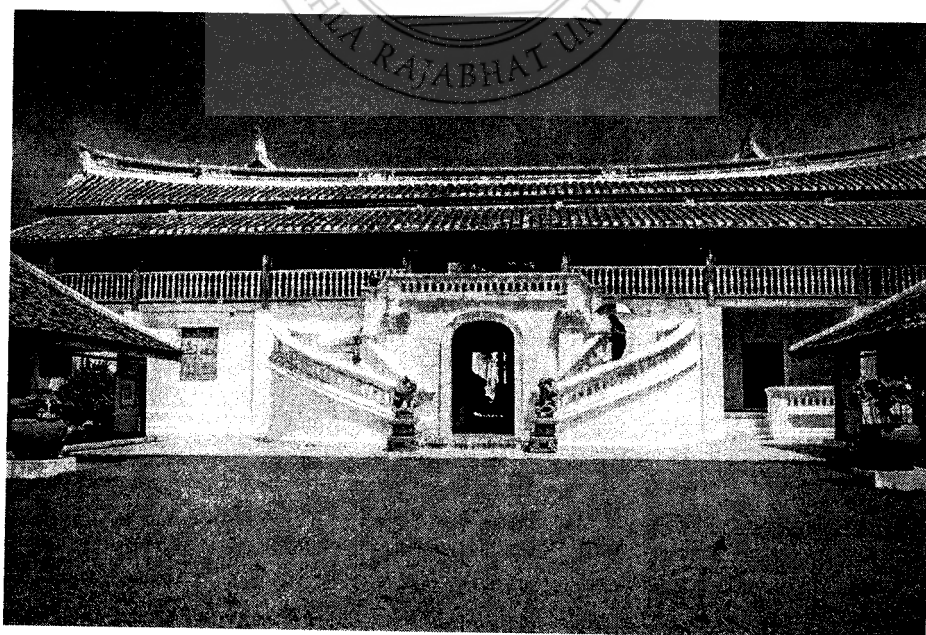
แก้งเส้ง อยู่ทางทิศใต้ของหาดสมิหลา ประมาณ 3 กิโลเมตร มีถนนแยกจากถนนไทรบุรีตรงสามแยกสำโรง(โรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์) เป็นหาดที่สวยงามแห่งหนึ่ง มีโขดหินเรียงรายอยู่ริมทะเล และมีก้อนหนึ่งตั้งเด่นอยู่เหนือโขดหิน ซึ่งชาวบ้านเรียก หินก้อนนี้ว่า “หัวนายแรง” จากตำนานที่มีความเชื่อมโยงความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปภาพที่ 16 ชายหาดและลานกิจกรรมบริเวณชุมชนเก่าแก่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ที่ถนนจะนะ เป็นสถาปัตยกรรมแบบจีน อายุกว่า 100 ปี เดิมเป็นบ้านพักส่วนตัวของ พระยาสุนทรานุรักษ์ เนตร ณ สงขลา) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2421 ต่อมาพระวิจิตรวรศาสตร์ (เจ้าพระยายมราช) ใช้เป็นจวนพักข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลาและเมืองนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ. 2437 และใช้เป็นศาลาว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ พ.ศ. 2439 ปัจจุบันใช้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดสงขลา ภายในพิพิธภัณฑสถานจัดแสดงศิลปวัตถุตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยศรีวิชัยเป็นแหล่งศึกษา หาคำรู้ด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ศิลปะชาติพันธุ์วิทยา ศิลปะจีน ศิลปะพื้นเมือง เปิดให้เข้าชมทุกวันพุธ-อาทิตย์

รูปภาพที่ 17 ส่วนหน้าของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดสงขลา

พิพิธภัณฑิ์พธำมะรงค์

พิพิธภัณฑิ์พธำมะรงค์ ตั้งอยู่ที่ถนนจนะนะ ใกล้กับพิพิธภัณฑิ์สถานแห่งชาติสงขลา เดิมเป็นสถานที่ตั้งบ้านพักของรองอำมาตย์โทขุนวิจิตรทัศนกรรม(พ.ศ. 2453) (บึ้ง ตินสุลานนท์) บิดาของ ฯ พลเอก ฯ พลเอกเปรม ตินสุลานนท์ พิพิธภัณฑิ์ฯ แห่งนี้เป็นสถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยสร้างขึ้นเพื่อจำลองสถานที่เกิดของ ฯ พลเอก ฯ พลเอกเปรม ตินสุลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรืและรัฐบุรุษซึ่งเป็นชาวจังหวัดสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2530

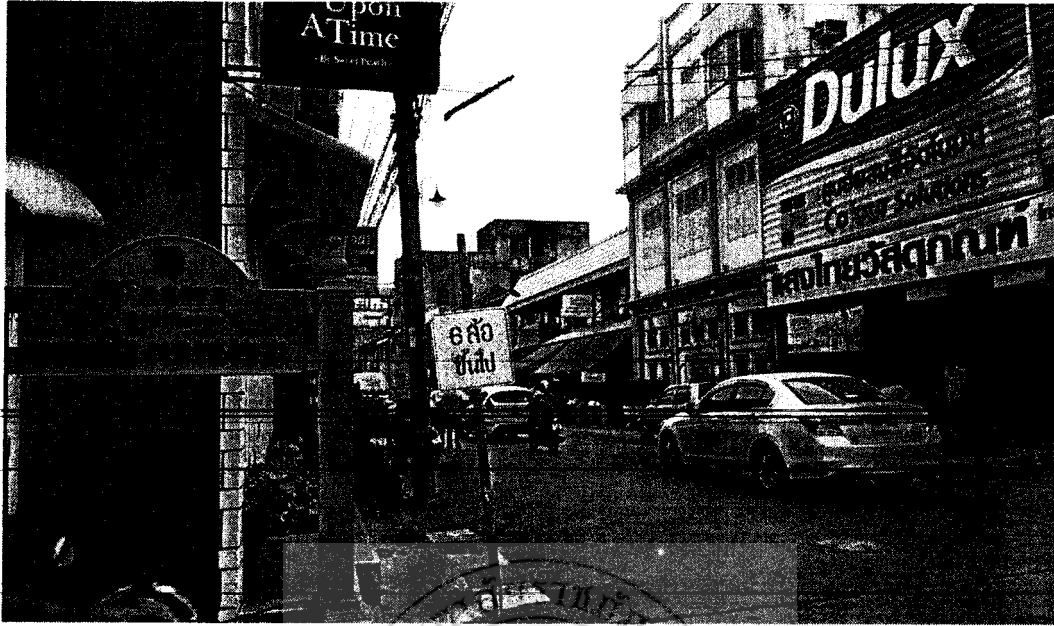
ธำมะรงค์ คือ ข้าราชการระดับสูงของกรมราชทัณฑ์(ปัจจุบันตำแหน่งนี้ยกเลิกไปแล้ว) บิดาท่านพลเอก เปรม ฯ เคยเป็น“พธำมะรงค์พิเศษเมืองสงขลา” ใน พ.ศ. 2453 จึงเรียกที่นี่ว่า “พิพิธภัณฑิ์ พธำมะรงค์” ตัวบ้านเดิมเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา และตั้งอยู่ลึกเข้าไปจากถนนจนะนะเล็กน้อย (ปัจจุบันกลายเป็นโรงแรม) ในอดีตจะอยู่ตรงข้ามกับเรือนจำสงขลาพอดี บ้านที่เป็นพิพิธภัณฑิ์จึงเป็นบ้านสร้างใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยใช้แรงงานผู้ต้องขัง นอกจากนั้นยังสะท้อนสภาพบ้านชาวใต้สมัยรัชกาลที่ 6 ได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นเรือนไม้หลังคาทรงปั้นหย่า ภายในจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ ตั้งแต่ห้องนอนห้องทำงาน ห้องครัว และห้องที่ให้กำเนิดท่านพลเอกเปรม³³

รูปภาพที่ 18 พิพิธภัณฑิ์พธำมะรงค์ (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

³³ ธีรภาพ โลกิตกุล. (2555).ยุทธโกษ. หน้าที่ 87-92.

ย่านเมืองเก่าสงขลา บนถนน 3 สาย คือ ถนนนครนอก นครใน และถนนนางงาม

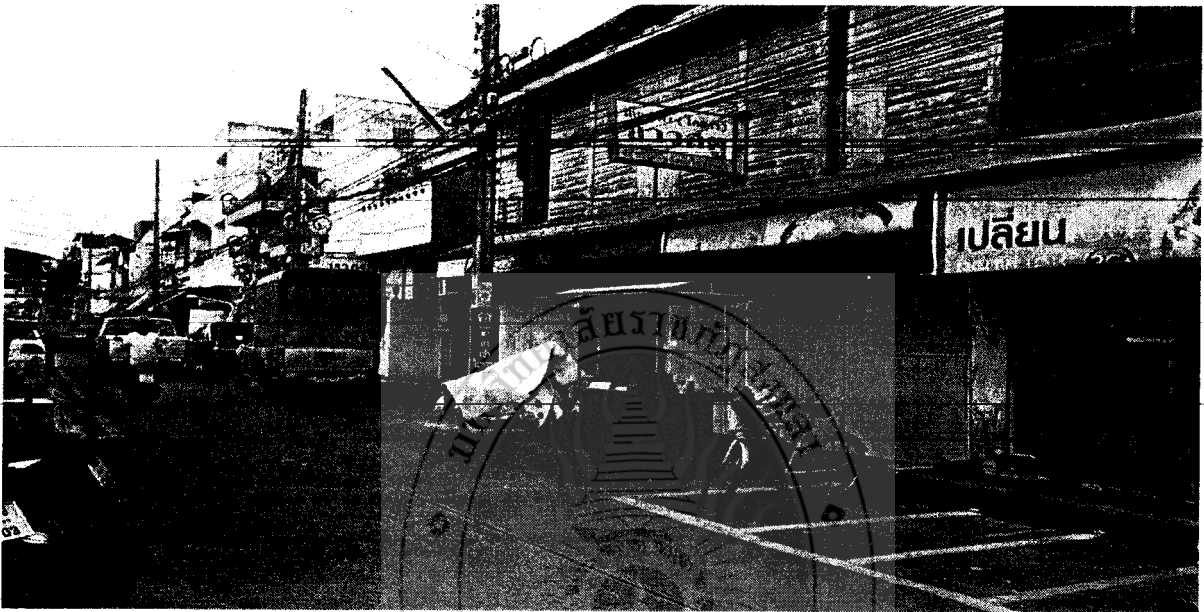
รูปภาพที่ 19 ป้ายย่านเมืองเก่า จังหวัดสงขลา

เป็นถนนสายสั้น ๆ แต่มีตึกเก่าทั้งแบบจีนล้วน และแบบฝรั่งปนจีน อย่างที่เรียกกันว่า “ซิโน-โปรตุกีส” ให้เดินชม มีขนมโบราณ ตั้งแต่ขนมไทยอย่างข้าวฟ่างกวน ข้าวเหนียวดำกวน ไปจนถึงขนมของชาวจีนอย่าง “กาลอจี” ที่หาชิมได้ยาก เป็นต้น

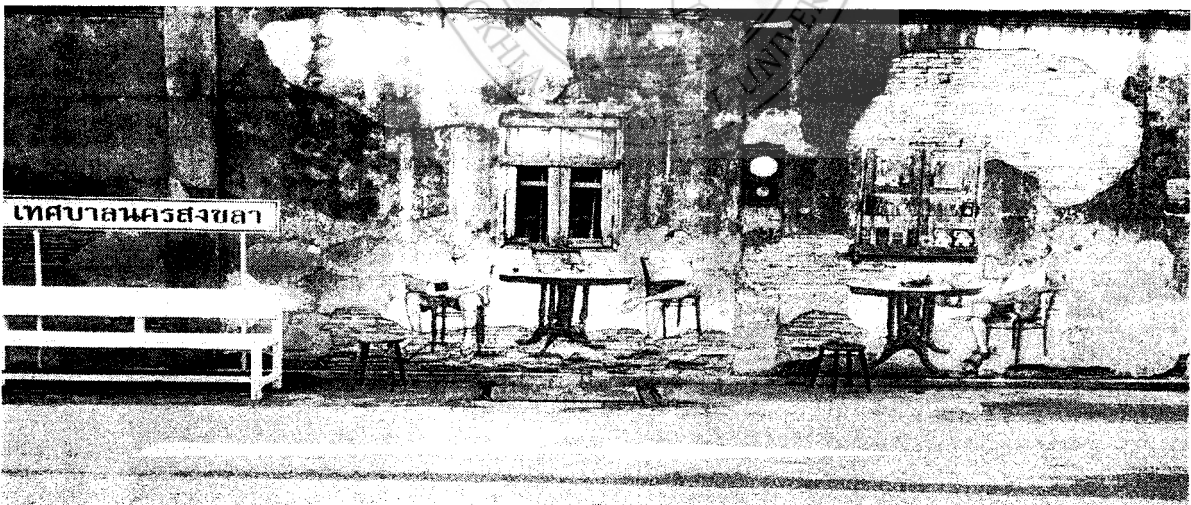

รูปภาพที่ 20 ร้านขายขนมดั้งเดิม บริเวณถนนนางงาม จังหวัดสงขลา

เมืองสงขลาฝั่งบ่อยางนั้นเริ่มแรกมีแต่ถนนนครนอกกับนครในต่อมามีการตัดถนนสายที่สามเพื่องานพิธีฝังเสาหลักเมือง เดิมทีเรียกกันว่า “ถนนเก้าห้อง” เพราะอาคารแรกบนถนนสายนี้มี 9 คูหา หรือ 9 ห้อง จนกระทั่งพ.ศ. 2478 จังหวัดสงขลาเริ่มจัดงานปีใหม่และงานฉลองรัฐธรรมนูญพร้อมกับการประกวดนางงามสงขลาเป็นปีแรก ตามนโยบายของ “คณะราษฎร” (ผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475) ปรากฏว่ามีสาวงามจากถนนเก้าห้อง ได้รับรางวัลจากการประกวดครั้งนั้นชาวสงขลาจึงเรียก “ถนนเก้าห้อง” ว่า “ถนนนางงาม” ติดปากมาตราบจนวันนี้³⁴

รูปภาพที่ 21 ร้านค้าและตึกดั้งเดิมบนถนนนางงาม จังหวัดสงขลา

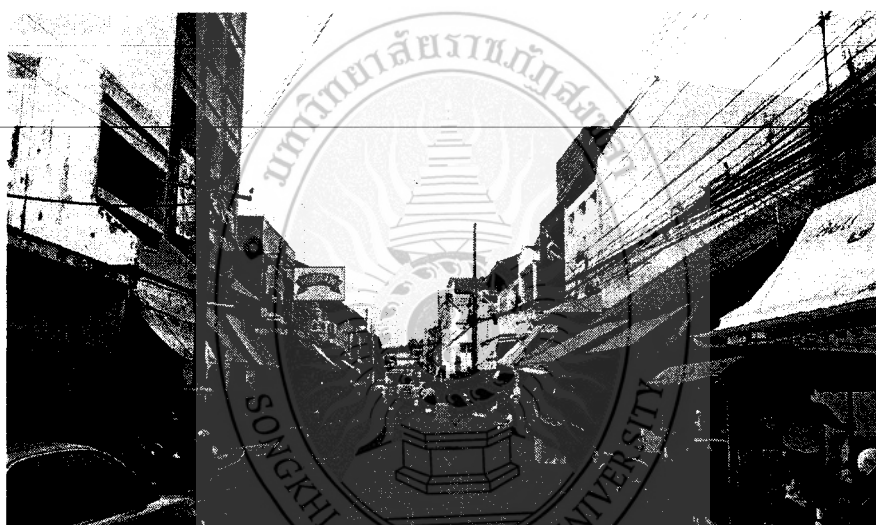

รูปภาพที่ 22 “Street Art” ภาพวาดบนผาผนังตึกเก่า จังหวัดสงขลา

³⁴ วีรภาพ โลกิตกุล. (2555). ยุทธโกษ. หน้าที่ 87-92.

รูปภาพที่ 23 ร้านค้าและตึกดั้งเดิมบนถนนนางงาม จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 24 ร้านค้าและตึกดั้งเดิมบนถนนนางงาม จังหวัดสงขลา

หับ โห้ หิ้น

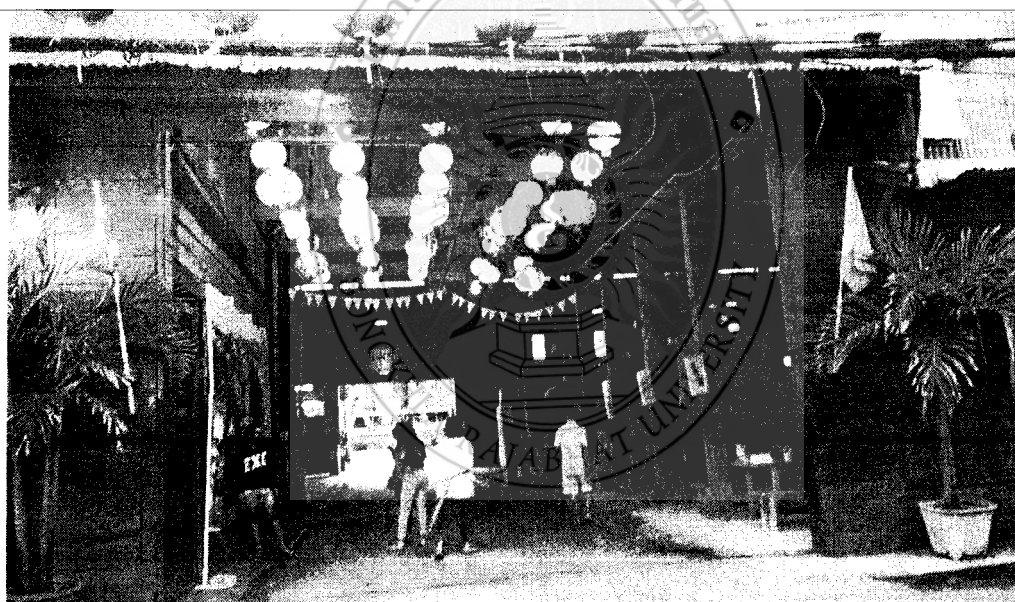
ตัวอาคารสีแดงเพลิง ตั้งอยู่บริเวณถนนนครนอก ในอดีตถนนนครนอกมีกลุ่มพ่อค้าเชื้อสายจีนหลายตระกูล เช่น ณ สงขลารัตนปรการ โคนันท์ เ गरังสี เลอะกุล ฯลฯ ได้มีทำการค้ากับเกาะปีนัง และตั้งโรงสีรองรับผลผลิตข้าวจากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา “หับ โห้ หิ้น” ในอดีตเป็นโรงสีที่ขุนราชกิจจาร่วมหุ้นกับตระกูลโคนันท์ สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2454 ปัจจุบัน ตกเป็นของตระกูลรัตนปรการ(ขุนราชกิจ)ซึ่งยกเลิกกิจการโรงสีตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่2 ในปัจจุบันได้มีการอนุรักษ์ไว้เป็นอนุสรณ์ คำว่า “หับ โห้ หิ้น” เป็นภาษาฮกเกี้ยน แปลว่าเอกภาพ ความกลมกลืน และความเจริญรุ่งเรือง ตัวอาคารด้านนอกทาสีแดง กลายเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของสงขลา³⁵

³⁵ ธีรภาพ โลกิตกุล. (2555).แหล่งเดิม. หน้าที่ 87-92.

รูปภาพที่ 25 บริเวณด้านหน้าของโรงสีแดง บนถนนนครนอก(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 26 บริเวณด้านในของโรงสีแดง บนถนนนครนอก(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

ลานดนตรี-ลานวัฒนธรรม

ลานดนตรี-ลานวัฒนธรรม ตั้งอยู่ ณ บริเวณถนนชลาทัศน์ มีกิจกรรมการแสดงนาฏศิลป์ ศิลปวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบดั้งเดิม และสมัยใหม่ผสมผสานกันไปของสถาบันการศึกษา หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หมุนเวียนกันร่วมทำกิจกรรมบนเวที เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

เขาดังกวน

อยู่ทางทิศตะวันตกของเขาน้อย มีบันไดทางขึ้นอยู่ใกล้วัดแหลมทราย สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 2,000 ฟุต ปัจจุบันเทศบาลนครสงขลาสร้างลิฟต์ขึ้นเขาดังกวนอีกทางหนึ่ง บนยอดเขามีเจดีย์สร้างในสมัยศิลปะสมัย ทราวดีต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองสงขลา พ.ศ. 2402 ได้โปรดเกล้าฯให้ พระยาสงขลาบูรณปฏิสังขรณ์ เพื่อเป็นที่เคารพสักการะของชาวสงขลา เมื่อขึ้นไปบนยอดเขาดังกวนแล้ว สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองสงขลา และทะเลสาบสงขลาได้อย่างชัดเจน

รูปภาพที่ 27 บริเวณด้านหน้าสถานี่ลิฟท์ขึ้นเขาดังกวน(ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำสงขลา

ตั้งอยู่บริเวณปลายแหลมสนอ่อน เป็นโครงการที่ดำเนินการก่อสร้างในปี พ.ศ. 2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ทางน้ำ และพันธุ์สัตว์น้ำหลากหลายชนิด มีเนื้อที่รวม ประมาณ 7.5 ไร่ ตัวอาคารมีเนื้อที่ 2 ไร่ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนน้ำจืด เป็นการจำลองน้ำตกที่มีชื่อเสียงของภาคใต้ และการแสดงพันธุ์ปลาน้ำจืด ส่วนน้ำกร่อย เป็นการจำลองระบบนิเวศน์ของน้ำ เช่น ป่าชายเลนพืช และสัตว์ที่อาศัยบริเวณป่าชายเลน ส่วนน้ำเค็ม มีสัตว์ทะเลและพันธุ์ป่าหลากหลายชนิดที่หาดูได้ยาก เช่น ปลาหมอตทะเล น้ำหนักกว่า 200 กิโลกรัม ที่ใหญ่และมากที่สุดในประเทศไทย และฉลามเสือดาว ที่สามารถชมผ่านจอแก้วพานอรามาที่มีขนาดสูง 3 เมตร ยาว 7 เมตร สามารถชมปลาได้ในมุมกว้าง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมขับรถโกคาร์ท การผจญภัย กิจกรรมทางทะเล รวมถึงกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ ชมเกาะหนูเกาะแมวอีกด้วย

แหลมสมิหลา

อยู่ในเขตเทศบาลนครสงขลา ห่างจากศาลากลางจังหวัดสงขลา ประมาณ 1 กิโลเมตร มีหาดทรายขาวสะอาด ทิวสนอันร่มรื่น มีรูปปั้นนางเงือก ที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสงขลา และรูปปั้นหนูแมว โดยรอบบริเวณได้จัดสวนหย่อมไว้ดูร่มรื่นเหมาะเป็นที่นั่งพักผ่อนยามเย็น เมื่อมองออกไปในทะเล จะเห็นเกาะหนูเกาะแมว อันเป็นอีกสัญลักษณ์หนึ่งของแหลมสมิหลา

แหลมสนอ่อน

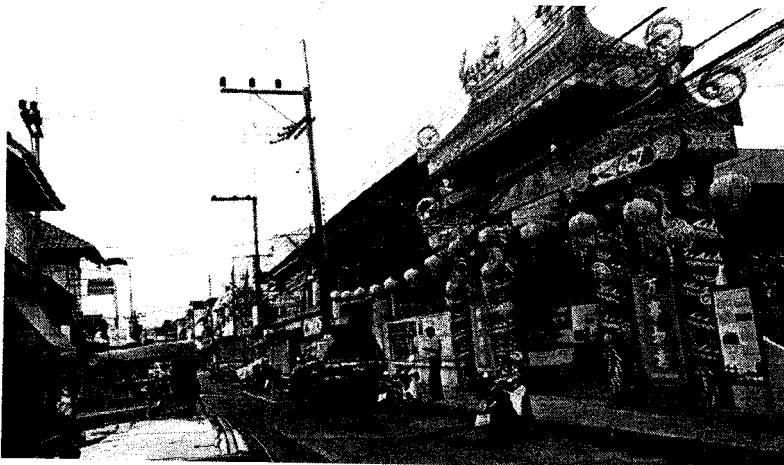
อยู่บริเวณแหลมสมิหลา ร่มรื่นไปด้วยทิวสนทะเล บริเวณปลายแหลมเป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ซึ่งก่อตั้งโดยกลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติในทะเลจังหวัดสงขลา ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพอันเกี่ยวเนื่องกับการปกครองร่วมกับกองทัพเรือ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2530 เพื่อให้ชาวเรือได้สักการบูชาก่อนออกไปประกอบอาชีพในทะเล บริเวณแหลมสนอ่อนมีประติมากรรมพญานาคพ่นน้ำ ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมมาถ่ายรูปเป็นที่ระลึก ประติมากรรมพญานาคนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตั้งอยู่สถานที่ต่างกัน ส่วนหัวอยู่ที่แหลมสนอ่อน ส่วนลำตัวหรือสะดือพญานาคอยู่ที่แหลมสมิหลา ส่วนหางอยู่ที่ถนนชลาทัศน์-หาดสมิหลา จากแหลมสนอ่อนสามารถชมทัศนียภาพอันสวยงามของทะเลสาบสงขลา และมองเห็นเกาะหนูได้ใกล้และชัดที่สุด รอบๆบริเวณมีที่นั่งพักผ่อนยามเย็นสำหรับประชาชน

สระบัว

สระบัวเป็นสระขนาดย่อมแบ่งเป็น 2 ส่วน แต่ละส่วนมีศาลากลางน้ำ มีสัตว์น้ำ และปลาหลากหลายพันธุ์ เป็นเขตห้ามจับสัตว์น้ำ รอบๆสระบัวจะตกแต่งเป็นสวนหย่อมอย่างสวยงามมีลานกว้าง มีเวทีกลางไว้สำหรับจัดกิจกรรมและประเพณีต่างๆ

ศาลหลักเมืองสงขลา

ศาลหลักเมืองสงขลา ชาวสงขลาเรียกว่า “ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง” ตั้งอยู่ที่ถนนนางงาม เป็นโบราณสถานสมัยรัตนโกสินทร์ ลักษณะเป็นศาลเจ้าแบบเก๋งจีน สร้างสมัยพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง ณ สงขลา) เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาภายในศาล เป็นที่ประดิษฐานหลักเมืองทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานให้ประจำเมืองหลักเมืองที่ทำพิธีฝังเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2385

รูปภาพที่ 28 บริเวณด้านหน้าของศาลเจ้าพ่อหลักเมือง บนถนนนางงาม จังหวัดสงขลา

พระตำหนักเขาน้อย

เป็นพระตำหนักที่สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่ประทับของเจ้าฟ้ายุคลฑิมพร หรือ กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์และเคยใช้เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ในคราวเสด็จเยี่ยมราษฎรทางภาคใต้ด้วย ตัวอาคารมีรูปแบบสถาปัตยกรรมโดเม-สติก รีไววัล พระตำหนักเขาน้อยเป็นพระตำหนักที่มีสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นสวยงาม จนได้รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่นในปี พ.ศ. 2525 ปัจจุบันนี้พระตำหนักเขาน้อยเป็นที่พักของผู้ว่าราชการสงขลา

วัดมณีมาวาส (วัดกลาง)

อยู่บนถนนโทรบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นวัดใหญ่และสำคัญที่สุดในจังหวัดสงขลา วัดนี้เป็นวัดโบราณอายุประมาณ 400 ปี เดิมเรียกว่า วัดยายศรีจันทร์ เพราะกล่าวกันว่ายายศรี-จันทร์ คหบดีผู้มั่งคั่งในเมืองสงขลาได้อุทิศเงินสร้างขึ้น ต่อมาเมื่อผู้สร้างวัดเสียชีวิตทางทิศเหนือ และวัดโพธิ์ทางทิศใต้ ชาวสงขลาจึงเรียกวัดยายศรีจันทร์ว่า “วัดกลาง” มาจนถึงทุกวันนี้ และได้เปลี่ยนชื่อเป็น (“วัดมณีมาวาส”) โดยพระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส คราวเสด็จเมืองสงขลาเมื่อ พ.ศ. 2431 นอกจากนี้ในวัดยังมีพิพิธภัณฑ์ชื่อ ภัทรศิลป์ เป็นที่เก็บวัตถุโบราณต่างๆ ซึ่งรวบรวมมาจากมืองสงขลา สะทิงพระ ระโนด และอื่นๆ ซึ่งเป็นหลักฐานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ควรค่าแก่การศึกษา

รูปภาพที่ 29 บริเวณด้านหน้าของวัดมณีมาวาส(วัดกลาง) บนถนนโทรงาม จังหวัดสงขลา

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลบ่อยางมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาอย่างมาก ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้สรุปความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตำบลบ่อยางจังหวัดสงขลา ในด้านต่างๆ ไว้ดังนี้

ด้านวัฒนธรรม

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยเฉพาะทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์โดดเด่น ตำบลบ่อเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา โดยเฉพาะเรื่องพหุวัฒนธรรมต่างๆ ประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ทำให้มีทั้งโบราณสถานและสถานที่สำคัญต่อบริบททางประวัติศาสตร์พื้นที่ และสถานที่สำคัญของคนกลุ่มต่างๆ เช่น กำแพงเมือง อาคารบ้านเรือน ศาสนสถาน ฯลฯ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ขาดการดูแลจัดการอย่างถูกต้อง ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่ยังมีคนอาศัยอยู่จริง ดังนั้น จึงมีพลวัตตามบริบททางสังคมโลก แนวคิดอนุรักษ์และการท่องเที่ยวถูกกระตุ้นขึ้นในภายหลัง³⁶

ด้านประเพณี วิถีชีวิต และเทศกาล

จากหลักฐานปรากฏแสดงให้เห็นว่าตำบลบ่อเป็นแหล่งชุมชนมาตั้งแต่อดีตด้วยเหตุนี้ ประเพณีและเทศกาลที่สำคัญของตำบลบ่อ จังหวัดสงขลา มีความหลากหลายตามกลุ่มที่คนที่อยู่อาศัย เช่น ประเพณีชักพระ งานศาลเจ้า ตรุษจีน สงกรานต์ งานสมโภชเสาหลักเมือง ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้พอสมควร นอกจากนั้นยังมีเรื่องของวิถีชีวิตในรูปแบบของคนแต่ละกลุ่ม เช่น ในบริเวณถนนนครนอก นครใน ไทรบุรี บ้านบน เป็นพื้นที่พหุสังคมค่อนข้างชัดเจนดูได้จาก สถาปัตยกรรม ศาสนา อาหารการกิน แต่อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมยังไม่โดดเด่นพอที่จำดึงดูดนักท่องเที่ยว³⁷

เดือน	เทศกาล-ประเพณี
มกราคม	เทศกาลปีใหม่
กุมภาพันธ์	เทศกาลตรุษจีน เทศกาลหยวนเซียว
มีนาคม	เทศกาลแข่งม้ง
เมษายน	สงกรานต์
พฤษภาคม	เทศกาลสารทขนมจ้าง
มิถุนายน	เทศกาลอาหารทะเล
กรกฎาคม	เทศกาลไหว้เจ้าประจำปี
สิงหาคม	เทศกาลสารทจีน
กันยายน	เทศกาลไหว้พระจันทร์
ตุลาคม	เทศกาลกินเจ
พฤศจิกายน	
ธันวาคม	เทศกาลส่งท้ายปี

ตารางที่ 2 เทศกาล ประเพณี 12 เดือน ของ ตำบลบ่อ อำเภอมือ จังหวัดสงขลา

³⁶ อิศรัฎฐ์ รินโรสง.(2552).รายงานการวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเมืองเก่า อำเภอมือ จังหวัดสงขลา. หน้า 155.

³⁷ อิศรัฎฐ์ รินโรสง.(2552).แหล่งเดิม.สงขลา.หน้า156-158.

ด้านกิจกรรม

ตำบลบ่อทราย จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ติดทะเล มีบริบททางประวัติศาสตร์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวมีมากมาย เช่น เที่ยวทะเล เดินชมบรรยากาศย่านเมืองเก่า งานตามประเพณีทุกเดือนตลอดทั้งปี ขึ้นเขาตั้งกววมชมเมืองสงขลา ชมสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่า เที่ยวชมวัดและโบราณสถาน ข้อจำกัดของกิจกรรมการท่องเที่ยวตำบลบ่อทราย ยังไม่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวมากพอ ทำให้สงขลาไม่ใช่จุดหมายหมายของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเที่ยวแล้วกลับไม่ค้างแรม

ด้านการบริการ

ตำบลบ่อทราย มีโรงแรม รีสอร์ททพอสสมควรเพียงพอรองรับนักท่องเที่ยวทุกระดับ 24 แห่งแต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางไปกลับไม่ค้างแรม เนื่องจากอยู่ใกล้กับหาดใหญ่ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวนิยมไปพักที่หาดใหญ่ ร้านอาหารมีมากมายเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งได้รับความนิยม โดยเฉพาะในบริเวณชายหาด และถนนนครใน ปัจจุบันนักท่องเที่ยวสามารถใช้เทคโนโลยีค้นหาสถานที่ต่างๆ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยว โรงแรมและร้านอาหารได้สะดวก ปัญหาข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามข้อจำกัดด้านการบริการคือเส้นทางการเดินทางถนนหนทาง การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังคงมีปัญหา ถนนควรได้รับการปรับปรุงซ่อมแซม เนื่องจากขรุขระ ป้ายบอกทางไม่ชัดเจน ที่จอดรถไม่มี รวมทั้งการไม่เคารพกฎจราจร โดยเฉพาะบริเวณย่านเมืองเก่า³⁸

³⁸ อิศรัฎฐ์ รินโธสง.(2552).แหล่งเดิม.สงขลา.หน้า158.

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในภาคอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็วในหลายประเทศทั่วโลก เนื่องจากเป็นภาคธุรกิจที่สำคัญสำหรับเศรษฐกิจและสังคมพัฒนาการ เช่น การดึงเงินตราต่างประเทศ, การลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว-โรงแรม-ร้านอาหาร, ธุรกิจการขนส่ง, การขายของที่ระลึก, การจ้างงาน เป็นต้น ปัจจุบันนโยบายการของจากภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมความเข้มแข็งแก่ท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดกิจกรรมการส่งเสริมเรื่องท่องเที่ยวออกมา มากมายใน 1-2 ทศวรรษที่ผ่านมา เพราะการท่องเที่ยว นั้นคือเป้าหมายใหม่ที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันและอนาคต จากผลลัพธ์ของการท่องเที่ยวที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นจำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ ธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกๆปี นั้นแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง และสินค้าของการท่องเที่ยวในประเทศไทยก็มีหลากหลายประเภท ทั้งทางธรรมชาติ ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศ เช่น ตำบลบ่ออย่างมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดสงขลาหลายแห่ง เพราะด้วยเหตุผลที่ว่าบริเวณตำบลบ่ออย่างมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และธรรมชาติ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ด้วยเหตุนี้รัฐบาลและโดยเฉพาะภาคเอกชนจึงต้องการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมของตำบลบ่ออย่างในรูปแบบที่ยั่งยืน รวมทั้งต้องการให้ตำบลบ่ออย่างบางเป็นที่รู้จักในฐานะเมืองที่มีสถานที่ท่องเที่ยวแก่ผู้คนโดยทั่วไป

แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยว หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้นจึงเป็นเหมือนการเร่งการพัฒนาให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ก็มีทั้งข้อดีและข้อเสียปะปนกันไป ข้อดี เช่น การท่องเที่ยวสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชาวบ้านให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การปรับปรุงอาคารเก่า(Renovation) เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านธุรกิจ การท่องเที่ยวทำให้ภาครัฐฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเก่าแก่ของท้องถิ่นให้กลับคืนมา เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็ส่งผลกระทบต่อในด้านไม่ดีเช่นกัน คือ การท่องเที่ยวช่วยเข้ามาเปลี่ยนวิถีชีวิตผู้คนโดยนำพาค่านิยมจากภายนอกเข้ามาเร็วขึ้น เช่น วัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล ร้านอาหาร วิถีสังคม ร้านค้าทันสมัย ร้านถ่านรูป ร้านสะดวกซื้อ สถานบันเทิง เป็นต้น

รูปภาพที่ 30 บ้าน ตึก อาคารเก่าที่มีการปรับปรุงถนนนางงาม (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 31 บ้าน ตึก อาคารเก่าที่มีการปรับปรุงถนนนครนอก (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

ปัจจุบันพื้นที่ของตำบลบ่อยาง จังหวัดสงขลา นั้นมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา เข้ามาสนับสนุนและช่วยพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะชุมชนย่านเมืองเก่า โดยมีเป้าหมายจะพัฒนาให้ขึ้นทะเบียนเป็น “มรดกโลก”(World Heritage) เหมือนที่อื่นๆ อย่างเช่นป็นัง ด้วยเหตุนี้ จึงมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว และศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อนำมาสู่แนวทางการอนุรักษ์เตรียมความพร้อมให้ย่านเมืองเก่า กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกอนุรักษ์และเป็นที่รู้จักในระดับสากล ทำให้ตำบลบ่อยางเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน ความเปลี่ยนแปลงนั้นมีเชิงบวกและเชิงลบ ต่อทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม เช่น ข้อดีของการท่องเที่ยว นั้นทำให้ตำบลบ่อยางเป็นที่รู้จักและรับรู้อย่างกว้างขวางขึ้น ผ่านการ

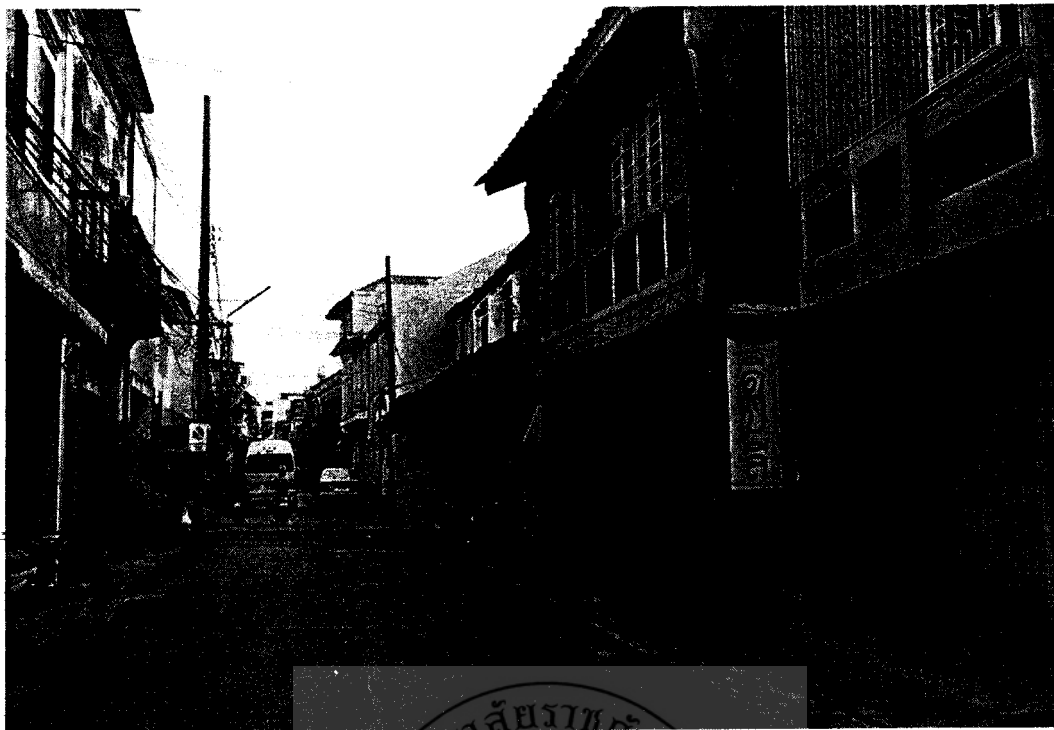
ประชาสัมพันธ์ในฐานะเมืองแห่งวัฒนธรรม หลายรูปแบบเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา จนทำให้คนในพื้นที่มีรายได้มากขึ้น เกิดการจ้างงาน ระบบเศรษฐกิจกระตุ้นขึ้น สภาพบ้านเมืองกลับมามีชีวิตขึ้น เป็นต้น

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวของจังหวัดสงขลาโดยเฉพาะบริเวณเขตเมืองเก่า ตำบลบ่อยาง กำลังเริ่มมีความสำคัญอย่างเห็นได้ชัดมากขึ้นและเป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพราะจุดขายสำคัญของตำบลบ่อยางที่สำคัญในขณะนี้คือความเป็นเมืองเก่า หรือ การเอาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาผูกโยงเข้ากับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือปัจจัยที่มีความหมายต่อการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวของตำบลบ่อยางอย่างมาก เช่น ทำให้การท่องเที่ยวของตำบลบ่อยางขยายตัวขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างมาก กลายเป็นรายได้ที่สำคัญของคนในตำบลบ่อยางในปัจจุบัน ดูได้จากจำนวนโรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้าแบบใหม่ และธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อที่จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยวได้เพียงพอ เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อเป็นการกระจายนักท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยวให้ขยายออกไปบริเวณอื่นๆ มากกว่าที่จะมากระจุกตัวกันเพียงแคในเขตตัวเมืองเก่าเพียงเท่านั้น

ปัจจุบันการท่องเที่ยวในตำบลบ่อยางนั้นมีความคึกคักเฉพาะบริเวณของเขตเมืองเก่าและบริเวณชายหาดเพียงเท่านั้น เพราะบริเวณอื่นของตำบลบ่อยางไม่ใช่สถานที่ท่องเที่ยวและน่าดึงดูดใจเท่าไรนัก นอกเสียจากว่าจะมีการจัดงานแสดงสินค้าหรือช่วงเทศกาล ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นและผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งดีและไม่ดีโดยตรงก็คือชุมชนเขตเมืองเก่าและบริเวณข้างเคียง ไม่ว่าจะเป็นการจราจรที่คับคั่ง มลพิษทางเสียง มลพิษทางอากาศ ขยะ มีนักท่องเที่ยวเดินถ่ายรูปตลอดเวลา รวมทั้งยังต้องปรับตัวด้านการประกอบอาชีพและวิถีชีวิตตนเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การปรับปรุงอาคารบ้านเรือนให้เป็นร้านค้า ร้านอาหาร ร้านขายของฝาก ร้านกาแฟ แกลลอรี เป็นต้น ซึ่งการปรับปรุงอาคารในลักษณะแบบนี้ในหลายๆ ที่ไม่ว่าจะเป็นหลวงพะบาง ภูเก็ต ปันัง ก็ใช้วิธีการในลักษณะเดียวกันนี้มาเพิ่มเสน่ห์และดึงดูดนักท่องเที่ยว เช่นกัน

รูปภาพที่ 32 บ้าน ดึก อาคารเก่าที่มีการปรับปรุงเพื่อธุรกิจบนถนนนครใน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 33 บ้าน ดึก อาคารเก่าที่มีการปรับปรุงเพื่อธุรกิจบนถนนนครใน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 34 บ้าน ตึก อาคาร เก้าที่มีการปรับปรุงเพื่อธุรกิจบนถนนนครใน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 35 บ้าน ตึก อาคาร เก้าที่มีการปรับปรุงเพื่อธุรกิจบนถนนนครใน (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

ดังนั้น แนวทางของการพัฒนาบริเวณเมืองเก่าให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวรู้จักกันมากขึ้นโดยการรู้จักดึงเอาเอกลักษณ์มาเป็นสินค้าถือว่าเป็นการวางแผนที่ดี แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวก็คือสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ปัญหาการจราจร ความเสื่อมโทรมของชุมชน อิทธิพลจากภายนอก (ค่านิยม-วัฒนธรรม-สังคม) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน หรือปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม เพราะการท่องเที่ยวคือสิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นที่นำความเปลี่ยนแปลงให้เข้ามาเร็วมากขึ้น

รูปภาพที่ 36 รถติดในบริเวณเขตเมืองเก่า (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

รูปภาพที่ 37 ร้านค้าและสถานบันเทิงบริเวณชายหาดสมิหลา (ปัจจุบัน) จังหวัดสงขลา

นอกจากนั้นการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบต่อการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนในหลายด้านที่ชัดเจนก็คือเรื่องของค่าครองชีพที่สูงขึ้น เนื่องจากมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมาในเรื่องของเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น มือถือ คอมพิวเตอร์ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ โทรทัศน์ เครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นๆ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามผู้คนส่วนใหญ่ก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น การเป็นเจ้าของกิจการหรือธุรกิจภาคการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร เกสต์เฮ้าส์ โรงแรม ร้านขายของฝาก ร้านค้า เป็นต้น

ผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรม

เป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการที่นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังว่าจะได้สัมผัสวัฒนธรรมที่ตนเองไม่คุ้นเคย หรือแปลกแตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตนเองพบเจอได้ในสภาพแวดล้อมของตนเอง ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่มักจะเน้นการนำเสนอวัฒนธรรมของตนเองโดยการถ่ายทอดผ่าน อาหาร ประเพณี ทัศนกรรม เสื้อผ้า สถาปัตยกรรม หรือแม้กระทั่งประวัติศาสตร์เพราะเป็นสิ่งที่เข้าใจง่ายมากกว่าการมาเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งก็จะสอดคล้องกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวังเมื่อคิดถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การไปสัมผัสวัฒนธรรมอื่นด้วยการเสพบรรยากาศ กิเลสชาติ ดูประเพณี อ่านประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่คนโดยทั่วไปเข้าใจ ได้แก่ ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำไทรโยธา ตลาดน้ำคลองแดน เพราะนั่นคือวิถีชีวิตดั้งเดิมของผู้คน แต่ในความเป็นจริง ยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นตลาดน้ำที่เกิดขึ้นทุกภูมิภาคในประเทศไทยปัจจุบันนั้นไม่ได้ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งหมดทุกแห่ง ยกเว้นแต่เพียงว่าพื้นที่นั้นๆ มีวิถีชีวิตที่ดำรงมาแบบนั้นแต่แรกเริ่ม เช่น อัมพวา หรือดำเนินสะดวก เพราะหากดูบริบทอื่นประกอบตามลักษณะภูมิศาสตร์แล้วไม่ใช่ทุกชุมชนเก่าแก่ในประเทศไทยที่ใช้คลองในการคมนาคม หรือสร้างบ้านเรือนติดคลอง แนวความคิดลักษณะนี้อาจได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมหลักของสังคมไทย(ภาคกลาง) ที่ใช้คลองคมนาคมก่อนยุคจะมีถนน หรือ บางพื้นที่ก็เคยพื้นที่ทำการเกษตรโดยเฉพาะในภาคกลางจึงมีการขุดคลองขึ้นมาใช้และใช้เป็นเส้นทางคมนาคมไปพร้อมกันทำให้หลายๆ แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่อื่นๆ ก็จะมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ตนเอง เช่น ชาวสงขลาแต่แรกไม่ได้ใช้ประโยชน์จากคลอง เช่นเดียวกับภาคกลางดังนั้นจึงไม่นิยมสร้างบ้านริมคลอง ไม่ใช่คลองเป็นเส้นคมนาคมหลัก หากแต่อยู่กระจุกตัวกันเป็นชุมชนมีกำแพงล้อมรอบ มีท่าเรือค้าขายติดต่อกับต่างชาติหรือเมืองอื่นๆ ในฐานะเมืองท่า และทำประมงเป็นหลัก

ดังที่กล่าวมาในข้างต้นว่าจังหวัดสงขลา นั้นมีบริบททางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นหัวเมืองสำคัญภาคใต้ เมืองท่าการค้าที่สำคัญ ที่ส่งผลทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดสงขลา โดยเฉพาะในตำบลบ่อยางในฐานะเมืองเก่าแก่ทำให้มีชนกลุ่มต่างๆ เข้ามาตั้งรกรากตั้งแตอดีตจนถึงปัจจุบัน และนอกจากนั้นยังมีโบราณสถานที่สำคัญ ศาสนสถานที่สำคัญของแต่ละกลุ่มคน วัดมัชฌิมาวาส วัดเลียบ มัสยิดบ้านบน ศาลเจ้า เขาดังกวน กำแพงเมือง เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ตำบลบ่อยางรวมทั้งจังหวัดสงขลามีลักษณะวัฒนธรรมเป็นแบบพหุวัฒนธรรม คือ ในสังคมหนึ่งมีมากกว่า 1 วัฒนธรรม คือ พุทธ จีน และมุสลิม สะท้อนผ่านวิถีชีวิต อาหาร การแต่งกาย อาชีพ ศาสนา ประเพณี สถาปัตยกรรม ฯลฯ ที่มีความแตกต่างและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละกลุ่ม ซึ่งในมุมมองของการท่องเที่ยวนี้ ตำบลบ่อยางถือว่ามีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ใช้จุดเด่นด้านวัฒนธรรมเป็นจุดขายหรือเป็นสินค้าท่องเที่ยว แต่ต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมด้านต่างๆ กลับคืนมา จุดขายของการท่องเที่ยวของตำบลบ่อยางในปัจจุบันคือ ย่านชุมชนเก่า(ถนนนครนอก นครใน) ความมีเสน่ห์ในฐานะเมืองเก่าแก่ ที่มีสถาปัตยกรรมดั้งเดิม วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ซึ่งความดั้งเดิมถูกสะท้อนผ่านสถาปัตยกรรม อาหารการกิน เทศกาล ถนนคนเดินดังที่เห็นในปัจจุบัน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมของตำบลบ่อยางตั้งแต่ที่มีแนวคิดเรื่องการพัฒนาให้พื้นที่นี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่นั้นอยู่ภายใต้กรอบการอนุรักษ์เพื่อให้สงขลากลายเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนั้น จึงได้มีการ

จัดการเรื่องของวัฒนธรรมอย่างจริงจังขึ้นมาโดยเฉพาะพื้นที่ย่านชุมชนเก่า โดยได้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรม วิถีชีวิต ด้านต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนดั้งเดิมให้กลับคืนมามีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนร้านอาหารดั้งเดิมประจำถิ่นให้เป็นที่รู้จักผ่านการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ จัดงานประเพณีในพื้นที่ให้ยิ่งใหญ่ ด้วยการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน จัดแสดงวิถีชีวิตดั้งเดิม สถาปัตยกรรม ผ่านสื่อที่ทันสมัย นำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาเชื่อมโยงกับวิถีคนมากขึ้น

รูปภาพที่ 38 อาคารสไตล์ชิโนโปรตุกีส ย่านเมืองเก่า ตำบลบ่อทราย จังหวัดสงขลา

ที่มา : เว็บไซต์ http://photoxcite.com/v2_2/food/457-koh-thai-songkla.html. สืบค้น วันที่ 16 สิงหาคม 2558

รูปภาพที่ 39 ตลาดนัดชุมชน แสดงวิถีดั้งเดิมชุมชน ตำบลบ่อทราย จังหวัดสงขลา

ที่มา : ตลาดนัดชุมชนบ่อทราย.(ออนไลน์) สืบค้น วันที่ 16 สิงหาคม 2558

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิติ ต้นไทย. (2550). ห้องถิ่นศึกษา. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2545). ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา
 ประสบการวิชาชีพการจัดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยทำมาจราช.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). วิธีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
 จำกัด(มหาชน).
- ณวรรณ สายเชื้อ. (2541). แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาเมืองสงขลา. บัณฑิต
 วิทยาลัย ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและ
 เมือง กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพล ณ สงขลา. (2548). พงศาวดารเมืองสงขลาและโบราณคดีและเมืองสงขลา พระยา
 วิเชียรคีรี(ชม). กรุงเทพฯ: อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันเอก พร้อมศักดิ์ ณ สงขลา
 23 มกราคม 2553, พี.เพรส.
- ตรึงจิต พึ่งรัศมี. (2539). การศึกษาองค์ประกอบชุมชนเมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา : กรณีศึกษา
 ชุมชนย่านถนนนครนอก-นครใน สงขลา. บัณฑิตวิทยาลัย ปริญญาการวางแผนภาคและ
 เมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. (2534). ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองสงขลา กับต่างเมือง. โครงการสัมมนาวิชาการ “100ปี
 ทูวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”.
- ทิพย์สุดา สุระสิทธิ์. (2553). การดำรงอยู่และปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมุสลิมภายใต้พุทธสังคม
 เมืองสงขลา. (วิทยานิพนธ์). ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์ และ สังคม
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. (2528). ชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์บริเวณวัดพะโคะและใกล้เคียงประวัติศาสตร์
 และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนคริน
 ทรวโรฒ สงขลา. รุ่งแสงการพิมพ์.
- ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. (2529). สทิงพระ,ชุมชนโบราณ สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ.2529. กรุงเทพฯ:
 สถาบันทักษิณคดีศึกษา, อมรินทร์การพิมพ์.
- พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. (2553). การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริม
 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
 วางแผนและการจัดการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนคริน
 ทรวโรฒ.
- พรศักดิ์ พรหมแก้ว และจำนง แรกพินิจ. (2534). สงขลาศึกษา: ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสงขลา.
 เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ ณ สถาบันทักษิณคดีศึกษา สงขลา.
- นิคม จารุมณี. (2536). การท่องเที่ยวและการจัดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- บันเทิง พูลศิลป์. (2519). โบราณวัตถุสถานในจังหวัดสงขลาที่เกี่ยวข้องกับตระกูล ณ สงขลา เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ. กรุงเทพฯ: อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพมหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ(จิตร ณ สงขลา) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันอังคารที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2519, ขวนพิมพ์.
- ประเสริฐ วิทยารัฐ. (2527). การพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด และคณะ. (2540). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ(รายงานฉบับสมบูรณ์). สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2529). พัฒนาการของชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาตั้งแต่ต้นคริสต์วรรษที่ 17 ถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยงยุทธ ชูแว่น และคณะ. (2541). โลกของกลุ่มทะเลสาบ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอดิสัน เพรสโปรดักส์.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์.(2543). สังคมวิทยาการท่องเที่ยว = Sociology of tourism.กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ศรีสุพร ช่วงสกุล. (2547). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเมืองสงขลา พ.ศ. 2385-2472. (วิทยานิพนธ์). อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีสมร ศรีเบญจกลางกูร. (2544). ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2550). ความสำคัญของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนย่านถนนสายวัฒนธรรมในเขตเมืองสงขลาเก่า. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศุภการ สิริไพศาล และอภิเชษฐ์ กาญจนดิฐ. (2550). พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา จากอดีตจนถึงปัจจุบัน. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- สกรรจ จันทรรัตน์ และสงบ ส่งเมือง. (2532). การเริ่มต้นและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลาเก่า. กรุงเทพฯ: โครงการอนุรักษ์และปรับปรุงเมืองสงขลาเก่า กองโบราณคดี กรมศิลปากร, ป. สัมพันธ์พาณิชย์.
- สงบ ส่งเมือง. (2541). เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ ในรอบห้าทศวรรษที่ผ่านมา. กรุงเทพฯ: สถาวิทรรศ.
- สงบ ส่งเมือง. (2529). สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ จังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา, อมรินทร์การพิมพ์.
- สารูป ฤทธิ์ชู. (2552). 100ปี การเมืองท้องถิ่นลุ่มทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สิทธิพร ศรีผ่อง. (2554). เมืองสงขลา ก่อนปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. 2318-2439. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- หอพระสมุดวชิรญาณ. (มปป.) จดหมายเหตุระยะทางเสด็จประพาสในรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสหัวเมืองในแหลมมลายู รัตนโกสินทรศก 117-118-119 รวม 3 คราว. กรุงเทพฯ:

อมรา ศรีสุชาติ. (2539). บัญชีโบราณสถานที่ขึ้นทะเบียนแล้ว จังหวัดสงขลา. เอกสารประกอบการบรรยาย
โครงการฝึกอบรมทวนสมาชิกอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางด้าน
ศิลปวัฒนธรรม (อส.มศ.) อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม.

